

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ
Навчально-науковий інститут менеджменту та підприємництва
Кафедра документознавства та інформаційної діяльності

Орендарчук Г.О., Петькун С.М., Стороженко Л.Г.

ПАТЕНТОЗНАВСТВО
Навчально-методичний посібник

Київ, 2018

УДК 608.1/3 (347)

Рекомендовано до друку Вченою радою Державного університету телекомунікацій
(протокол № 21 від «10» квітня 2018 року)

Рецензенти:

Оксіюк О.Г. – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри кібербезпеки та захисту інформації факультету інформаційних технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Варенко В.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету

Орендарчук Г.О., Петькун С.М., Стороженко Л.Г.

Патентознавство: навч.-метод. посіб. Київ: ДУТ, 2018. 131 с.

В навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Патентознавство» висвітлені основні питання про об'єкти інтелектуальної власності в галузі науки і техніки, основи створення, правової охорони, захисту і комерційної реалізації об'єктів права інтелектуальної власності, а також оформлення документації з отримання прав на об'єкти інтелектуальної власності. Видання також містить плани і завдання практичних занять, індивідуальні завдання, тематику та методику написання реферативних робіт та перелік питань до підсумкового контролю.

© Орендарчук Г.О., Петькун С.М., Стороженко Л.Г.
2018

Зміст

	стор.
Вступ.....	4
1. Мета та завдання навчальної дисципліни “Патентознавство”... ..	5
2. Структура навчальної дисципліни	7
3. Зміст дисципліни	8
4. Опорний конспект лекцій.....	11
5. Тематика практичних занять.....	107
6. Індивідуальні завдання	115
7. Методичні вказівки щодо оформлення та написання реферату.....	121
8. Тематика рефератів для самостійної роботи.....	123
9. Рекомендована література... ..	124
10. Перелік термінів та скорочень	126
11. Питання до заліку.....	130
Додаток. Зразки патентної документації	131

Вступ

Винахідницька і патентно-ліцензійна робота є невід'ємною частиною діяльності наукових та інженерно-технічних робітників в усіх сферах народного господарства, тому що сьогодні суспільство, як ніколи, має потребу в добрих винаходах – природні ресурси виснажуються, а третина швидко зростаючого людства на землі страждає від голоду і злиднів. Тому нині у контексті підготовки фахівців з документного забезпечення управління важливе місце займає вивчення дисципліни «Патентознавство», стрижневим поняттям якої є вивчення сутності об'єктів інтелектуальної власності та їх правового захисту..

У запропонованому навчально-методичному комплексі з курсу «Патентознавство» подані мета, завдання курсу, структуру та зміст навчальної дисципліни, опорний конспект лекцій, плани практичних занять, індивідуальні завдання та завдання, що необхідно підготувати до кожного заняття, рекомендована література, тематика рефератів та перелік питань до підсумкового контролю.

Для розширення знань з кожної теми, студенти повинні, крім конспекту лекцій, вивчити теоретичний матеріал, який подано у базових підручниках.

Індивідуальні завдання виконуються студентами творчо і цілком самостійно. Завдання виконуються в окремих зошитах. Під час підготовки до виконання індивідуального завдання необхідно досконально опрацювати відповідні теоретичні питання, пов'язати їх з практикою життя.

Написання реферату дає можливість студенту більш досконально вивчити теоретичні і практичні питання, пов'язані з заданою темою, самостійно працювати з різними літературними джерелами, осмислювати фактичні дані, систематизувати зібраний матеріал і оформлювати його в письмовій формі, робити свої висновки і давати пропозиції. Реферат повинен мати план і список самостійно вивченої літератури. Обсяг реферату має становити не менше як 15 сторінок шрифтом Times New Roman з міжрядковим інтервалом у 1,5 кеглі.

Теми студентських рефератів можуть стати темами науково-дослідницької роботи, яка поглиблює знання студентів, розвиває творче мислення. Результатом науково-дослідницької роботи студента стає виступ на науковій конференції або написання статті.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни “Патентознавство”

Метою курсу є набуття студентами знань щодо вивчення загальних принципів роботи з патентною документацією; оволодіння навичками самостійної підготовки та оформлення документів, що забезпечують правовий захист об'єктів інтелектуальної власності.

Завдання курсу:

- ознайомити студентів з основними поняттями та проблемами патентознавства;

- ознайомити студентів з основними принципами захисту об'єктів інтелектуальної власності.

Компетенції:

- здатність правильно визначати та характеризувати основні об'єкти права інтелектуальної власності.

- здатність самостійно знаходити та застосовувати норми чинного законодавства з захисту об'єктів інтелектуальної власності.

- здатність характеризувати об'єкти авторського права.

- здатність визначати об'єкти патентного права.

- здатність складати заявки на охорону винаходів, корисної моделі та промислових зразків.

- здатність здійснювати патентний пошук

- здатність здійснювати пошук торгових марок, які охороняються

- здатність та вміння визначати комп'ютерну програму як особливий об'єкт права інтелектуальної власності

- здатність визначати та охороняти наукові відкриття.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

- призначення та сферу використання окремих об'єктів інтелектуальної власності;

- володіти навичками роботи з різними видами патентної документації;

- вміти проводити патентний пошук за окремим напрямком дослідницької діяльності;

- знати організаційні принципи правового захисту об'єктів інтелектуальної власності;

- знати юридичний порядок передачі технологій та основні положення продажу та купівлі ліцензій;

вміти:

- проводити патентний пошук за окремим напрямком дослідницької діяльності;

- оволодіти навичками роботи з різними видами патентної документації;

- оперувати поняттями і категоріями права на результати інтелектуальної діяльності та засоби індивідуалізації;

- аналізувати, тлумачити і правильно застосовувати норми, що регулюють правовідносини у сфері результатів інтелектуальної діяльності і засобів індивідуалізації, які охороняються;

- аналізувати юридичні факти, що вимагають захисту прав на результати інтелектуальної діяльності і засобів індивідуалізації;

- застосовувати правові акти та документи у сфері захисту результатів інтелектуальної діяльності і засобів індивідуалізації;

- встановлювати наявність правопорушення у сфері результатів інтелектуальної діяльності і засобів індивідуалізації, які охороняються;

- визначати загальні підстави притягнення до цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про інтелектуальну власність.

2.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьог о	У тому числі				
		л	п	Се м.	ін д	с.р .		л	п	Сем .	ін д	с.р. .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Особливості правової охорони різних об'єктів інтелектуальної власності.												
Тема 1. Вступ. Система інтелектуальної власності	10	2	2			6	14	2				12
Тема 2. Міжнародне співробітництво в галузі інтелектуальної власності	10	2	2			6	14			2		12
Тема 3. Винаходи та корисні моделі, їх правова охорона	10	2	2			6	14	2				12
Тема 4. Промислові зразки, їх правова охорона	10	2	2			6	12					12
Тема 5. Знаки для товарів та послуг, їх правова охорона	10	2	2			6	12					12
Тема 6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності	10	2	2			6	14		2			12
Разом за змістовим модулем 1	60	12	12			36	80	4	2	2		72
Змістовий модуль 2. Опрацювання документації в сфері інтелектуальної власності												
Тема 7. Оформлення винаходу (корисної моделі), «ноу-хау», раціоналізаторських пропозицій	10	2	2			6	14		2			12
Тема 8. Патентна інформація	10	2	2			6	14	2				12
Тема 9. Патентні дослідження	10	2	2			6	12					12
Разом за змістовим модулем 2	30	6	6			18	40	2	2			36
Разом	90	18	18			54	120	6	4	2		108

3. Зміст дисципліни

Розділ 1.

Особливості правової охорони різних об'єктів інтелектуальної власності.

Тема 1. Вступ. Система інтелектуальної власності

Інтелектуальна власність як одна з найважливіших сфер громадських відносин. Законодавство України про авторське право та суміжні права, про охорону об'єктів інтелектуальної власності. Історія деяких відкриттів, винаходів і винахідників.

Етапи формування патентної системи у світі. Структура патентних органів в Україні.

Зміст курсу та основні питання, що в ньому розглядаються. Предмет курсу.

Основні терміни та визначення законодавства України про охорону інтелектуальної власності. Об'єкти інтелектуальної власності та пов'язані з ними поняття. Визначення відкриття, винаходу (корисної моделі), знака для товарів та послуг.

Тема 2. Міжнародне співробітництво в галузі інтелектуальної власності

Паризька конвенція по охороні промислової власності. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). Договір про патентну кооперацію (РСТ). Інші міжнародні договори й угоди. Євразійська патентна конвенція (ЄАПК).

Тема 3. Винаходи та корисні моделі, їх правова охорона

Система патентування. Уявлення про винахід та корисну модель.

Умови патентоспроможності винаходу. Новизна, винахідницький рівень та промислова застосовність винаходу. Об'єкти винаходу: пристрій, спосіб, речовина, штам мікроорганізмів, культура клітин рослин і тварин. Об'єкти, що не визнаються винаходами.

Корисна модель. Об'єкт корисної моделі. Відмінні особливості корисних моделей від винаходів. Право власності на винахід (корисну модель) та документи, що його засвідчують.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», його основні положення. Правова охорона винаходів (корисних моделей). Право на одержання патенту. Порядок одержання патенту. Права та обов'язки, що випливають із патенту. Припинення дії патенту та визнання його недійсним. Захист прав власників патенту.

Тема 4. Промислові зразки, їх правова охорона

Відмітні особливості промислового зразка як об'єкта промислової власності. Умови патентоспроможності промислового зразка. Промисловий малюнок та промислова модель як види промислових зразків. Об'єкти, що не визначаються промисловими зразками.

Заявка на реєстрацію промислового зразка, її склад. Пріоритет промислового зразка. Висновки, що надаються до зображення промислового зразка. Експертиза заявки на реєстрацію промислового зразка. Патент на промисловий зразок, публікація відомостей про нього. Використання промислових зразків.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки». Правова охорона промислових зразків, право та порядок одержання патенту, права та обов'язки, що випливають із патенту на промисловий зразок. Захист прав власників патенту на промисловий зразок.

Тема 5. Знаки для товарів та послуг, їх правова охорона

Знаки для товарів та послуг як об'єкт промислової власності. Види знаків для товарів та послуг, функції, що вони виконують. Рекламоздатність знака для товарів та послуг. Вимоги щодо реєстрації знаків для товарів та послуг. Позначення, що не реєструються в якості знака для товарів та послуг.

Заявка на реєстрацію знака для товарів та послуг, документи, які входять до її складу та додаються до неї. Умови охороноспроможності знака для товарів та послуг.

Експертиза заявки на знак для товарів та послуг, порядок її проведення. Особливості експертизи словесних, образотворчих, об'ємних та комбінованих знаків для товарів та послуг.

Свідоцтво на знаки для товарів та послуг, строки його дії. Правомочність щодо використання знаків для товарів та послуг. Припинення правової охорони знаків для товарів та послуг.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», його основні положення. Державний реєстр України на знаки для товарів та послуг. Міжнародна реєстрація знаків для товарів та послуг.

Тема 6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності

Державна реєстрація програм ЕОМ і баз даних. Вільне відтворення програм для ЕОМ і баз даних. Компіляція програм для ЕОМ. Програми для ЕОМ і бази даних, створених за замовленням. Програми для ЕОМ і бази даних, створені при виконанні робіт за договором. Право авторства на топологію інтегральної мікросхеми та виключне право використання топології.

Виключне право на секрет виробництва. Поняття та ознаки секрету виробництва (ноу-хау). Виключне право на секрет виробництва. Договір про відчуження права на секрет виробництва і ліцензійний договір. «Службовий»

секрет виробництва, секрет виробництва, отриманий при виконанні робіт за договором.

Охорона сортів рослин. Право на селекційне досягнення. Поняття і види прав неселекційні досягнення. Об'єкти інтелектуальних прав на селекційні досягнення. Умови охороноздатності селекційних досягнень. Державна реєстрація селекційних досягнень.

Право на топології інтегральних мікросхем. Поняття інтегральної мікросхеми, її автор (співавтори) та державна реєстрація.

Розділ 2.

Опрацювання документації в сфері інтелектуальної власності

Тема 7. Оформлення винаходу (корисної моделі), «ноу-хау» і раціоналізаторських пропозицій

Перелік матеріалів при подачі заявки на винахід. Формула винаходу. Опис винаходу. Ілюстративні матеріали. Реферат. Приклади формул винаходів на пристрій, спосіб, речовину, штам, застосування. Приклади оформлення винаходів.

Основні положення по «ноу-хау». Оформлення опису «ноу-хау». Реєстрація опису «ноу-хау». Реалізація «ноу-хау». Приклад опису «ноу-хау». Оформлення раціоналізаторської пропозиції.

Тема 8. Патентна інформація

Патентна документація. Класифікація винаходів. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності. Пошук патентної інформації. Державна система патентної інформації. Нові інформаційні технології.

Тема 9. Патентні дослідження

Зміст і порядок патентних досліджень. Життєвий цикл об'єкта господарської діяльності. Патентний формуляр. Документування етапів правової охорони об'єктів промислової власності. Використання патентної інформації при створенні і засвоєнні нової техніки. Прискорення використання винаходів.

4. Опорний конспект лекцій

Тема 1. Система інтелектуальної власності

План:

1. Поняття інтелектуальної власності: виникнення, становлення і розвиток.
2. Право інтелектуальної власності.
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Законодавча база України у сфері інтелектуальної власності
5. Юридичний захист права інтелектуальної власності

1. Поняття інтелектуальної власності: виникнення, становлення і розвиток

У сучасному світі об'єкти права інтелектуальної власності, такі як: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, комерційна таємниця, комп'ютерні програми, бази даних, твори літератури і мистецтва, фонограми та відеограми тощо - відіграють значну роль у забезпеченні конкурентоздатності товарів та послуг і стають, таким чином, вирішальним фактором економічного розвитку. Будучи введеними у цивільний оборот, вони приносять підприємству додатковий прибуток.

Права на об'єкти права інтелектуальної власності можуть виступати також як самостійний товар. Так, обсяг світової торгівлі ними у 2002 році перевищив \$120 млрд., що більш ніж удвічі перевищило аналогічний показник 1990 року. Поставлені на бухгалтерський облік як нематеріальні активи, ці об'єкти суттєво збільшують вартість активів підприємства. Але якщо в розвинених країнах близько 50% активів підприємств складають права на об'єкти інтелектуальної власності, то в Україні цей показник менше 1%. Тому в підприємств України є великий і ще не використаний резерв для завоювання ринку, отримання значного прибутку, розвитку інноваційних процесів. Це стосується не тільки великих, а й малих і середніх підприємств.

Однією з найпотужніших рушійних сил розвитку цивілізації є творча діяльність людей. сучасна цивілізація тримається на трьох «китах» - освіта, наука, культура. Світовий досвід переконує, що там, де глибоко усвідомлюють значення і роль цих трьох чинників для суспільного розвитку і приділяють їм належну увагу, країна залучається до числа держав із високорозвинутою економікою. Саме це зумовлює та визначає рівень цивілізованості того чи іншого суспільства. Вони ж є у переважній більшості саме результатами творчої діяльності людини, оскільки стан і освіти і культури зумовлюється рівнем розвитку науки. Наукова діяльність - це, безсумнівно, творчий процес.

Що таке творчість - це цілеспрямована пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, яке вирізняється неповторністю, оригінальністю, і суспільно-історичною унікальністю. Творчість притаманна

людині, оскільки передбачає творця - суб'єкт творчої діяльності, яким може бути тільки людина.

Часто творчість визначають як інтелектуальну. Інтелект у перекладі з латинської означає пізнання, розуміння, розум. Інтелект є здатність до мислення, раціонального пізнання. Тобто інтелектуальна творчість - це і є розумова діяльність, адже творчості без розумового осмислення бути не може, бо творити здатна тільки людина, наділена розумом. Проте вислів «інтелектуальна творчість» часто зустрічається в широкому вжитку.

Творчість властива будь-якій діяльності людини, але далеко не будь-яка творчість завершується досягненням певного об'єктивного результату. За кінцевими результатами розрізняється творчість технічна, художня, літературна, наукова, виробнича тощо.

За цілеспрямованістю творчість можна умовно розподілити на два основних види: духовна творчість і науково-технічна творчість.

Стаття 5 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. дає перелік результатів художньої творчості, на які поширюється авторське право: це твори літератури, мистецтва, науки.

Виникнення терміна «інтелектуальна власність» приходиться на кінець XVII ст. Він уперше з'явився у французькому законодавстві на ґрунті теорії природного права, яке одержало свій найбільш послідовний розвиток саме в працях французьких філософів-просвітителів. Відповідно до цієї теорії право творця будь-якого творчого результату є його невід'ємним природним правом, що виникає із самої сутності творчої діяльності та «існує незалежно від визнання цього права державною владою».

У липні 1967 р. була створена Всесвітня організація інтелектуальної власності, яка з грудня 1976 р. набула статусу спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй. Але фактичне започаткування цієї організації слід віднести на кінець XIX ст., коли 20 березня 1883 р. було укладено Паризьку конвенцію про охорону промислової власності. Пізніше, а саме в 1886 р., було прийнято Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів. Обидві конвенції передбачали створення секретаріату, який називався «Міжнародне бюро». У 1893 р. ці секретаріати були об'єднані в один, який діяв під різними назвами.

Всесвітня організація інтелектуальної власності у поняття інтелектуальної власності включає:

- промислову власність, що головним чином охоплює винаходи, товарні знаки і промислові зразки;
- авторське право, яке стосується літературних, музичних, художніх, фотографічних і аудіовізуальних творів.

Інтелектуальна власність у звичайному розумінні - це права на результати творчої праці. Права неможливо сприймати на дотик, тому інтелектуальна власність є нематеріальною.

2. Право інтелектуальної власності

Цивільний кодекс України дає таке визначення права інтелектуальної власності: «Право інтелектуальної власності - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом». Особливістю права інтелектуальної власності є те, що воно складається з двох гілок: особистого немайнового права творця на створений ним конкретний результат інтелектуальної праці та майнового права на цей результат.

Особисте немайнове право належить тільки творцю, тобто фізичній особі. До нього відносяться: право на визнання людини творцем об'єкта права інтелектуальної власності; право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом стосовно певного об'єкта права інтелектуальної власності. Особисте немайнове право невід'ємне від автора і діє без обмежень у часі.

До майнового права відносяться: право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. На відміну від особистого немайнового права, майнове право може належати як творцю, так і іншій фізичній або юридичній особі. Тобто воно є від'ємним як від людини, так і від підприємства. Крім того, воно має часові та територіальні обмеження.

Наприклад, майнове право на винахід діє протягом тільки 20 років, а на торговельну марку - 10 років з правом подовження кожного разу ще на 10 років. На літературні та художні твори це право діє протягом життя автора і 70 років після його смерті тощо. Наприклад, патент на винахід діє тільки на території тієї країни, патентним відомством якої він виданий. Тобто патент, що видано в Україні, не діє на території Польщі або Німеччини.

Слід відзначити, що право власності, як і будь-яке інше цивільне право, прийнято розглядати в об'єктивному і суб'єктивному значенні.

Право інтелектуальної власності в об'єктивному значенні - це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у процесі створення і використання результатів інтелектуальної діяльності. Тобто це сукупність цивільно-правових актів, які регулюють зазначені відносини.

3. Об'єкти права інтелектуальної власності

У Книзі IV «Право інтелектуальної власності» Цивільного Кодексу визначені об'єкти права інтелектуальної власності, які залежно від сфери застосування умовно можна розділити на три групи. До першої групи відносяться об'єкти промислової власності. Вони мають таку назву тому, що застосовуються, головним чином, у промисловості. До другої групи відносяться штучно виділені, так звані нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності, що використовуються не тільки у промисловості. Нарешті третю групу складають об'єкти авторського права і суміжних прав. Ця група має значні відмінності від об'єктів промислової власності як у процесі набуття прав, так і за строком їхньої дії. На відміну від об'єктів авторського права, права виконавців творів, виробників фонограм і аудіограм, а також організацій мовлення - відносяться до суміжних прав, тобто прав, суміжних з авторськими правами.

Винаходом визнається така нова ідея, яка дозволяє на практиці вирішити конкретну проблему в галузі техніки. Для того, щоб така ідея стала об'єктом правової охорони, вона має відповідати певним вимогам: бути новою, тобто ще ніде не опублікованою, і не використовуватися. Ідея має бути неочевидною, тобто вона не повинна бути звичайним інженерним рішенням фахівця відповідної галузі господарювання. І нарешті, ідея має стосуватися рішення проблеми, придатного для застосування в промисловості, тобто це рішення може бути використане промисловим шляхом.

Патент - це техніко-юридичний документ, що містить опис винаходу, на підставі якого фахівець може це рішення використати. Патент видається урядовим органом тієї держави, куди подана заявка, і має чинність у межах цієї держави. Патент встановлює такий правовий режим, відповідно до якого запатентований винахід може бути використаний тільки патентовласником або з його дозволу.

Промисловим зразком є орнаментальний аспект корисного виробу. Орнаментальний аспект може складатися із тримірних елементів або двомірних елементів. Проте він не повинен обумовлюватися лише призначенням корисного виробу.

Охороноспроможність промислового зразка зумовлюється його оригінальністю або новизною і має бути зареєстрована в державному відомстві. Охорона промислового зразка означає, що крім власника ніхто інший не може використовувати зареєстрований промисловий зразок.

Знаки - це позначення, які мають своєю метою розрізнення товарів і послуг одного промислового чи торгового підприємства від таких самих товарів і послуг іншого підприємства. Знак може складатися із одного або кількох характерних слів, букв, цифр, малюнків або зображень, монограм або підписів, кольорів або комбінації кольорів, емблем.

Суттєвим є включення до переліку об'єктів інтелектуальної власності наукового відкриття.

Наукове відкриття як явище чисто наукове є свідченням високого рівня науково-дослідної діяльності в суспільстві, високого рівня науки в цілому. Наукове відкриття є найвищим досягненням будь-якої науки. Правову охорону наукові відкриття дістали не так давно, її започатковано в колишньому СРСР. У 1959 р., не тільки в СРСР, а й в усьому світі вперше було введено державну реєстрацію наукових відкриттів, але з датою пріоритету від 1947 р. За час існування державної реєстрації відкриттів їх зареєстровано понад 350.

За наполяганням колишнього Радянського Союзу наукові відкриття були включені до об'єктів правової охорони Конвенції про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності. В Україні державної реєстрації наукових відкриттів за радянських часів не було, а незалежна Україна державної реєстрації наукових відкриттів не розпочала.

Новий Цивільний кодекс України включив наукові відкриття до переліку об'єктів правової охорони. Стаття 457 ЦК містить визначення поняття «наукове відкриття». Це визначення відрізняється від відомих тим, що до терміна «відкриття», який вживався раніше, додали слово «наукове», отже, тепер це найвище досягнення науково-дослідної діяльності називається «наукове відкриття»: «Науковим відкриттям є встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання». Автор наукового відкриття має право надавати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву. Право на наукове відкриття засвідчується дипломом та охороняється у порядку, встановленому законом.

За здійснення політики у сфері інтелектуальної власності в Україні відповідає Міністерство освіти і науки України. Виконання конкретних функцій у цій сфері воно делегувало Державному департаменту інтелектуальної власності. Держдепартамент є урядовим органом державного управління, що уповноважений реєструвати і підтримувати на території України права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення тощо, а також здійснювати реєстрацію об'єктів авторського права: творів науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм, баз даних та інших творів. Держдепартамент проводить єдину державну політику у сфері охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Він здійснює роботи по удосконаленню нормативно-правової бази, контролює дотримання чинного законодавства в цій сфері, підтримує міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності, забезпечує умови щодо введення інтелектуальної власності до господарського обігу, координує роботи з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності, взаємодіє з громадськими організаціями, які опікуються інтелектуальною власністю.

До сфери управління Держдепартаменту включено державні підприємства: «Український інститут промислової власності», «Українське агентство з авторських і суміжних прав», «Інтелзахист», а також вищий

навчальний заклад - Інститут інтелектуальної власності і права. Останній входить до складу навчально-науково-виробничого комплексу, який утворено Державним департаментом інтелектуальної власності, Українським інститутом промислової власності та Українським агентством з авторських і суміжних прав.

Головною функцією Українського інституту промислової власності є здійснення експертизи заявок на об'єкти промислової власності. Саме його експерти проводять експертизу поданих заявниками матеріалів на предмет відповідності умовам правової охорони і видають експертний висновок. Укрпатент має філію, що надає патентно-інформаційні послуги з питань набуття та реалізації прав на об'єкти промислової власності.

4. Законодавча база України у сфері інтелектуальної власності

Законодавчу базу складають:

Конституція України;

Кодекси України:

- Цивільний кодекс;
- Цивільний процесуальний кодекс; Господарський кодекс;
- Господарський процесуальний кодекс;
- Кримінальний кодекс;
- Кримінальний процесуальний кодекс;
- Кодекс про адміністративні правопорушення;
- Митний кодекс;

Спеціальні закони України:

- «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
- «Про охорону прав на промислові зразки»; «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»;
- «Про охорону прав на сорти рослин»;
- «Про охорону прав на зазначення походження товарів»;
- «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»;
- «Про авторське право і суміжні права»;
- «Про захист від недобросовісної конкуренції»;
- «Про захист від економічної конкуренції»;
- «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм»;
- «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування».

Окремі норми, що стосуються інтелектуальної власності, містяться в багатьох інших законах України.

У разі коли необхідно врегулювати спори щодо прав на об'єкти права інтелектуальної власності між фізичними або юридичними особами України

та іноземних держав, верховенство перед національними законами мають міжнародні договори, до яких приєдналася Україна.

У цивільному праві і в цивільному законодавстві склалося два самостійних правових інститути - авторське право і патентне право.

Відзначимо спільні ознаки:

1. Об'єктами авторських і патентних прав є саме результати творчої діяльності людини. Характерна риса і особливість їх - регулювання відносин, які складаються у зв'язку з творчою діяльністю людей. Ніяка інша діяльність, що не має творчого характеру, не може бути предметом регулювання цих інститутів. Тому і в авторському, і в патентному законодавстві акцентується, що творцем може бути тільки людина. Але суб'єктами авторських і патентних відносин можуть бути як громадяни, так і юридичні особи. Суб'єктом авторських прав може бути, наприклад, кіностудія, телестудія, видавництво та інші юридичні особи. Суб'єктом патентних прав можуть бути роботодавці, підприємства будь-яких форм власності та інші юридичні особи.

2. Спільною ознакою цих двох видів творчої діяльності є те, що вони мають завершитися певним результатом, втіленим у певну матеріальну форму або зафіксованим у певному матеріальному носії. Якщо ж творчий пошук не завершився певним результатом, то немає об'єкта правової охорони - нічого охороняти.

При цьому результати науково-технічної творчості мають бути реалізовані не просто у певній матеріальній формі, а й в установленому порядку визнані відповідним державним органом саме тим результатом, на досягнення якого був спрямований творчий пошук.

Винахід має бути описаний у заявці чи відображений у кресленнях. Але для надання йому правової охорони цього замало - він має бути кваліфікований Українським інститутом промислової власності саме як винахід. Без такого визнання і без державної реєстрації заявлена пропозиція не вважається винаходом і їй не надається правова охорона.

Результати творчої діяльності, які охороняються авторським правом, спеціальної кваліфікації і державної реєстрації не потребують.

3. Простір дії авторських і патентних прав - це територія України.

4. Однакова дієздатність суб'єктів творчого процесу. Тобто творцями будь-яких результатів творчої діяльності можуть бути як повнолітні громадяни, так і неповнолітні.

5. П'яту спільність у регулюванні зазначених відносин складає право авторства і право на ім'я. Воно виникає як у автора будь-якого твору літератури, науки і мистецтва, так і у автора винаходу чи будь-якого іншого об'єкта промислової власності незалежно від віку. Кожен творець будь-якого результату творчої діяльності має право вважати себе автором свого винаходу чи іншого твору і вимагати цього від інших. Кожен з них має право випускати твір у світ під власним іменем або під псевдонімом чи анонімно. Творець об'єкта промислової власності має право просити, щоб його витвору було присвоєно його ім'я або певна спеціальна назва.

6. Спільною ознакою для всіх авторів результату творчої діяльності є право на винагороду і підстави її виплати. Такою підставою відповідно до чинного законодавства є лише факт використання цього результату.

Проте різняться між собою способи і методи обчислення винагороди за використання творів літератури, науки і мистецтва та об'єктів промислової власності. Кожний вид творчості має свої особливості у визначенні розміру винагороди за використання її результатів. Але у всіх випадках право на винагороду виникає на підставі використання результату творчої діяльності за договором.

7. Суб'єктом авторських і патентних прав може стати у випадках, визначених законодавством, держава. Так, за впливом строку дії авторського права творі стає надбанням суспільства. Винахідник може передати виключне право на використання винаходу державі.

Відмінності в правовому регулюванні відносин:

1. Істотною відмінністю є передусім різні об'єкти цих відносин. Об'єктом авторських відносин є продукти творчої діяльності гуманітарної сфери або духовної діяльності. Зокрема це - твори літератури, науки, мистецтва тощо. У свою чергу, ці види творчої діяльності поділяються на ряд підвидів. Наприклад, науково-дослідна діяльність може завершитися різними підвидами своїх результатів - стаття, монографія, дисертація, брошура тощо. Мистецтво, як вид творчої діяльності, в свою чергу, об'єднує цілий комплекс окремих підвидів цієї творчості - музика, скульптура, пластика, художня література, виконавська майстерність артистів, диригентів тощо.

Другу групу об'єктів зазначених цивільно-правових відносин складають об'єкти, які ми називаємо об'єктами промислової власності. Ці відносини регулюються патентним законодавством і стосуються сфери науково-технічної творчості. Але слід зазначити що науково-технічна інформація як результат науково-технічної творчості є об'єктом права власності, проте на неї не видаються правоохоронні документи. Патентне законодавство охоплює відносини по створенню і використанню винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій знаків для товарів і послуг тощо.

2. Друга відмінність об'єктів означених цивільно-правових відносин зумовлена особливостями правової охорони цих об'єктів. Чинне законодавство передбачає для надання правової охорони об'єктам промислової власності їх попередню кваліфікацію як таких і наступну їх державну реєстрацію. Лише після виконання цих процедур заявникам видаються правоохоронні документи у формі патентів або свідоцтв.

Отже для одержання правової охорони об'єкта промислової власності необхідно подати заявку до Установи. Заявка має пройти належну експертизу і, нарешті, одержати відповідний правоохоронний документ. Без здійснення цих операцій об'єкту промислової власності правова охорона не надається. Зауважимо, що це досить складна і дорога процедура.

Об'єкти, що охороняються авторським правом, для одержання правової охорони не потребують подання спеціальної заявки, проведення експертизи і державної реєстрації. На результати творчої духовної діяльності правоохоронні документи не видаються. Для одержання правової охорони цих об'єктів досить надання їм об'єктивної матеріальної форми.

3. Істотною відмінністю цивільно-правової охорони результатів духовної і науково-технічної творчості є різні строки дії авторського і патентного права.

Зазначимо, що право авторства, право на ім'я, право на недоторканість твору не обмежуються будь-яким строком. Автор будь-якого твору науки, літератури і мистецтва чи будь-якого об'єкта промислової власності залишається автором незалежно від того, коли створено твір чи будь-який інший результат науково-технічної творчості. Право авторства охороняється довічно. Право на ім'я також ніяким строком на обмежено. Воно діє безстроково, як і право авторства. Різниця полягає лише в тому, що за авторським правом автор може випускати свій твір у світ під власним іменем, під псевдонімом або анонімно.

Що стосується об'єктів промислової власності, то автор має право на присвоєння свого імені створеному ним винаходу, новому сорту рослин тощо.

Інші авторські і патентні права обмежені певним строком дії. Так, Цивільний кодекс України передбачає, що авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті відлічуючи з 1 січня року, який настає за роком смерті автора.

Авторське право, на яке чинне законодавство встановило певні строки його дії, зводиться до права на винагороду за використання твору чи будь-якого іншого об'єкта промислової власності. Автори результатів творчої діяльності мають право на винагороду, якщо зазначені результати будуть використані протягом строку дії авторського права. Письменник чи його спадкоємці мають право на винагороду, якщо твір використовується за життя його автора або в межах 70 років після його смерті. Винагорода за використання винаходу чи іншого об'єкта промислової власності виплачується за умови, що використання мало місце в межах строку дії патенту.

5. Захист права інтелектуальної власності

Будь-яка власність потребує охорони. Інтелектуальна власність не є винятком. Однак способи правової охорони інтелектуальної власності значно відрізняються від таких для матеріальних об'єктів власності. Навіть якщо до інтелектуальної власності приставити озброєного охоронця, то це не допоможе, тому що працівник підприємства може за його межами, наприклад, розповісти конкуренту про винаходи або про технологічні секрети. Він може, навіть не виходячи за межі підприємства, передати ці або інші відомості про ОІВ через мережу Інтернет. Тому основним способом охорони прав є видача

заявнику охоронного документа - патенту чи свідоцтва на об'єкт права інтелектуальної власності.

Суть правової охорони ОІВ полягає у тому, що автор ОІВ отримує від держави виключні права на ОІВ, як правило, на визначений термін. Обсяг цих прав регламентується охоронним документом, що видається власнику прав на ОІВ. Власник, отримавши охоронний документ, відчуває себе впевнено, тому що його права охороняються законом, тобто державою. Тепер він може розкрити зміст свого ОІВ для всіх, щоб вони мали змогу використовувати його на законних умовах, тобто виключно за дозволом власника прав з обов'язковим відрахуванням йому винагороди за такий дозвіл.

Якби не було правової охорони, то власник замість додаткового прибутку від використання ОІВ мав би тільки збитки. Справа в тому, що на розроблення ОІВ, супровід набуття прав на ОІВ і підтримання їх у силі необхідні витрати. Ще більші витрати необхідні для постановки продукції, в якій використовується ОІВ, наприклад, винахід, на виробництво. І тільки після того як ця продукція буде вироблена і продана, повернуться кошти, що були витрачені на попередніх етапах. Тепер уявімо собі таку картину. Недобросовісний конкурент «перехопив» ідею на стадії, коли вона вже готова до промислового використання. Він не витрачав коштів на етапах створення, набуття прав на ОІВ та постановки на виробництво. Тому його продукція буде дешевшою і, як наслідок, більш конкурентоспроможною.

Мета правової охорони - створити правовий механізм законного запобігання можливості актів «паразиткування», тобто безоплатного використання прав на ОІВ третіми особами з комерційною метою.

5.1. Дії, що визнаються порушенням прав

Перераховані нижче дії, що вчинені без дозволу власника патенту, визнаються порушенням його прав:

Щодо винаходу:

- виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу, застосування такого продукту, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорт та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях;
- застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним.

Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу, якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, або ознаку, еквівалентну їй.

Процес, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, або ознаку, еквівалентну їй.

Будь-який продукт, процес виготовлення якого охороняється патентом, за відсутністю доказів протилежного вважається виготовленим із застосуванням цього процесу за умови виконання принаймні однієї з двох вимог:

- продукт, виготовлений із застосуванням процесу, що охороняється патентом, є новим;
- існують підстави вважати, що зазначений продукт виготовлено із застосуванням даного процесу і власник патенту не в змозі шляхом прийнятних зусиль визначити процес, що застосовувався при виготовленні цього продукту.

У такому разі обов'язок доведення того, що процес виготовлення продукту, ідентичного тому, що виготовляється із застосуванням процесу, який охороняється патентом, відрізняється від останнього, покладається на особу щодо якої є достатні підстави вважати, що вона порушує права власника патенту.

Щодо промислового зразку:

Порушенням прав визнається виготовлення виробу із застосуванням запатентованого промислового зразка, застосування такого виробу, пропонування для продажу, у тому числі через Інтернет, продаж, імпорт та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого виробу в зазначених цілях.

Виріб визнається виготовленим із застосуванням запатентованого промислового зразка, якщо при цьому використані всі суттєві ознаки промислового зразка.

Щодо географічного зазначення:

Вказані далі дії, вчинені без дозволу власника свідоцтва про реєстрацію права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару, визнаються порушенням його прав:

- нанесення його на товар або на етикетку;
- нанесення його на упаковку товару, застосування у рекламі;
- запис на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар.

Крім того, порушенням прав власника свідоцтва на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару є:

- використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару особою, яка не має свідоцтва про право на його використання;
- використання зареєстрованого зазначення географічного походження товару, якщо цей товар не походить із зареєстрованого для цього зазначення географічного місця, навіть якщо справжнє місце походження товару або географічне зазначення його

походження використовується у перекладі або супроводжується словами: «вид», «тип», «стиль», «марка», «імітація» тощо;

- використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару або подібного до нього позначення для відмінних від описаних у Реєстрі однорідних товарів, якщо таке використання вводить в оману споживачів щодо походження товару та його особливих властивостей або інших характеристик, а також для неоднорідних товарів, якщо таке використання завдає шкоди репутації зареєстрованого зазначення або є неправомірним використанням його репутації;
- використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару як видової назви.

Щодо торговельної марки:

Вказані далі дії, вчинені без дозволу власника свідоцтва, визнаються порушенням його прав:

- нанесення знака на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу, пропонування його для продажу, продаж, імпорт та експорт;
- застосування його під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано;
- застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах.

Знак визнається використаним, якщо його застосовано у формі зареєстрованого знака, а також у формі, що відрізняється від зареєстрованого знака лише окремими елементами, якщо це не змінює в цілому відмітності знака.

Щодо авторського права та суміжних прав:

Неправомірне використання творів є порушенням прав автора.

Порушенням особистих немайнових прав автора оприлюднення твору без зазначення імені автора, ілюстрування твору, спотворення твору, зміна твору тощо.

Будь-яке відтворення чи використання твору без дозволу автора без виплати йому винагороди є порушенням його виключних майнових прав.

Законом України «Про авторське право і суміжні права» встановлені деякі обмеження майнових прав автора, тобто використання творів без згоди автора і без виплати йому винагороди. Але при цьому таке використання не повинно завдавати шкоди нормальному використанню твору і не обмежувати безпідставно законних інтересів автора.

Використання виконань творів шляхом публічного повідомлення виконань, фіксації їх на матеріальному носії та розповсюдження зафіксованих

виконань без дозволу виконавця є порушенням його прав. Це також стосується прав виробників фонограм та організацій мовлення.

Для досягнення спільних інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав, а також захисту їх прав створені та діють організації колективного управління. Однією з основних економічних функцій зазначених організацій є здійснення збору, розподілу і виплати винагороди за використання творів, виконань, фонограм чи відеограм суб'єктам авторського права і суміжних прав, правами яких вони управляють, а також іншим суб'єктам прав відповідно до законодавства.

5.2. Права власника охоронного документа в разі виявлення порушення його прав

Власник патенту може вимагати:

- припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його права, і відновлення становища, що існувало до порушення права;
- стягнення завданих збитків, включаючи неодержані доходи; відшкодування моральної шкоди;
- вжиття інших передбачених законодавчими актами заходів, пов'язаних із захистом прав власника патенту.
- Власник свідоцтва на право використання зазначення походження має право вимагати від порушника:
- припинення дій, що порушують право або створюють загрозу порушення;
- вилучення з обігу товару з неправомірним використанням зазначення походження;
- вилучення з товару чи його упаковки неправомірно нанесеного зазначення походження, а при неможливості цього - знищення товару;
- відшкодування втрат, включаючи неодержані доходи;
- відшкодування збитків у розмірі не більшому за отриманий порушником прибуток;
- вжиття інших передбачених законами заходів, пов'язаних із захистом прав на зазначення походження товару.

Власник свідоцтва має право звернутися до суду з позовом про припинення порушення та відшкодування заподіяної шкоди.

Власник свідоцтва на торговельну марку може вимагати усунення з товару, його упаковки незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати, або знищення виготовлених зображень знака або позначення, схожого з ним настільки, що к можна сплутати.

На вимогу власника свідоцтва таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику свідоцтва заподіяні збитки.

Будь-які посягання на права власника патенту на корисну модель, передбачені ст. 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», вважаються порушенням прав власника патенту, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України. На вимогу власника патенту таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки.

5.3. Вирішення спорів в адміністративному порядку

Останнім часом значно посилено державний контроль за захистом прав інтелектуальної власності Міністерством внутрішніх справ, МОН України, Службою безпеки України, Державною митною службою, Державною податковою адміністрацією України, Антимонопольним комітетом України та Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Результати таких заходів можна вважати достатньо ефективними.

Міністерством внутрішніх справ України постійно вживаються заходи, спрямовані на попередження та викриття злочинів, пов'язаних із порушеннями прав інтелектуальної власності, на створення та вдосконалення правової бази, необхідної для протидії цим правопорушенням. Підрозділи Міністерства внутрішніх справ проводять перевірки суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері інтелектуальної власності.

Ефективний захист прав інтелектуальної власності здійснюється також у рамках антимонопольного законодавства України. Згідно з нормами Закону

України «Про захист від недобросовісної конкуренції» Антимонопольний комітет України, який має розгалужену систему регіональних представництв, здійснює захист прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку.

Контроль за незаконним виробництвом та реалізацією контрафактної продукції на території України здійснюється також Державною податковою службою України, а також державними інспекторами з питань інтелектуальної власності Державного департаменту інтелектуальної власності.

Підсумовуючи все сказане, можна констатувати, що сьогодні в Україні вже сформована організаційна структура державних органів, які прямо або опосередковано забезпечують захист прав у сфері інтелектуальної власності.

5.4. Захист прав ІВ іншими галузями законодавства

У Кримінальному кодексі України міститься, принаймні, дві статті, присвячені захисту права інтелектуальної власності.

Суб'єктом злочину може бути як службова, так і приватна особа, у тому числі і сам автор, якщо він приховав співавторство іншої особи.

Стаття 136 «Порушення авторських прав» проголошує: «Випуск під своїм іменем або інше привласнення авторства на чужий твір науки, літератури та мистецтва, незаконне відтворення або розповсюдження такого твору - караються виправними роботами на строк до двох років або штрафом у розмірі від п'ятдесяти до ста двадцяти мінімальних розмірів заробітної плати».

Якщо ж привласнення авторства пов'язане з крадіжкою самого твору, відповідальність настає за статтями 136 і 140 КК України.

Кримінальний кодекс України передбачає також кримінальну відповідальність за порушення прав промислової власності. Стаття 137 КК України проголошує: «Привласнення авторства на чужі відкриття, винахід, корисну модель, промисловий зразок чи раціоналізаторську пропозицію або розголошення без згоди автора змісту винаходу, корисної моделі чи промислового зразка до їх офіційної публікації карається виправними роботами строком до двох років або штрафом до тридцяти мінімальних розмірів заробітної плати».

Адміністративна відповідальність встановлена за неправомірне використання фірмового найменування, знака для товарів і послуг або будь-якого іншого маркірування товару, неправомірне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені.

За зазначені порушення така сама відповідальність встановлена і Законом України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності».

Більш широке тлумачення порушення прав інтелектуальної власності дає Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р. Стаття 4 цього Закону визнає неправомірним використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів і послуг, інших позначень, а також рекламних матеріалів, упаковки товарів, назв літературних, художніх творів, періодичних видань, назв місць походження товарів, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання, який має пріоритет на їх використання. Відповідно до цього Закону не дозволяється копіювання зовнішнього вигляду виробу.

Заходи проти недобросовісної конкуренції передбачені також і Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Абзац 3 ч. 1 ст. 31 цього Закону встановлює відповідальність за незаконне використання або підробку фірмових назв, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг.

Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. будь-які об'єкти права інтелектуальної власності визнає видом іноземного інвестування. Для цього Закон встановлює такі дві умови:

- вартість прав на інтелектуальну власність підтверджена відповідно до законів країни-інвестора в конвертованій валюті або міжнародними торговими звичаями;
- зазначені права легалізовані на території України і підтверджені експертною оцінкою, включаючи авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо.

Тема 2. Міжнародне співробітництво в галузі інтелектуальної власності

План:

1. Загальні положення міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності
2. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності
3. Міжнародне співробітництво у сфері патентного права

1. Загальні положення міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності

У сучасних умовах право інтелектуальної власності є предметом охорони не тільки в національному, а й в міжнародно-правовому аспекті. Вже у ХІХ ст. були розроблені й підписані перші конвенції, спрямовані на захист інтелектуальної власності. З науково-технічним прогресом збільшувалося коло об'єктів, які підлягали правовій охороні. Це зумовлювало потребу нових форм міжнародно-правової охорони права інтелектуальної власності. Як наслідок, у 1967 р. була створена Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) шляхом підписання Стокгольмської конвенції 1967 р.

Охорона об'єктів інтелектуальної власності поділяється на міжнародно-правову охорону об'єктів авторського права (творів науки, літератури і мистецтва) і міжнародно-правову охорону об'єктів промислової власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, товарних знаків тощо).

Поряд з міжнародно-правовими документами питання охорони інтелектуальної власності передбачено і в окремих національних законах про міжнародне приватне право.

В Україні нормативною основою регулювання коментованих відносин є Закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» тощо. У ЦК України міститься Книга четверта «Право інтелектуальної власності», в якій передбачені норми, покликані регулювати відносини зі створення, передання та охорони об'єктів інтелектуальної власності. ГК України також регламентує відносини у сфері інтелектуальної власності. Він містить главу 34 «Правове регулювання інноваційної діяльності», в якій йдеться про особливості здійснення прав інтелектуальної власності у господарській сфері.

Створення в Україні сучасної державної системи правової охорони інтелектуальної власності, її удосконалення і розвиток неможливі без міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності. Міжнародне співробітництво суттєво впливає на соціально-економічний розвиток нашої держави, зокрема на зовнішню торгівлю, підприємництво, інноваційну та інвестиційну політику, формування науково-технічного потенціалу суспільства.

У складі колишнього Союзу Україна не мала можливості самостійно здійснювати заходи з розвитку міжнародного співробітництва в сфері інтелектуальної власності. У той же час Україна як член Організації Об'єднаних Націй (ООН) є однією з держав-засновниць Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). ВОІВ була заснована в 1967 р., а у 1969 р. отримала статус однієї із 16 спеціалізованих організацій ООН.

Сьогодні участь України в міжнародному співробітництві у сфері інтелектуальної власності реалізується переважно в таких формах:

- активна співпраця з ВОІВ, включаючи конкретну участь в роботі її керівних органів, постійних комітетів та робочих груп;
- участь в Союзах, Договорах, Угодах, Конвенціях, адміністративні функції яких здійснює ВОІВ;
- співробітництво з регіональними Міжнародними організаціями (зокрема Європейською патентною організацією, Євразійською патентною організацією, Міждержавною радою з питань охорони промислової власності країн СНД);
- двостороннє міжурядове співробітництво й співробітництво на рівні відповідних відомств іноземних країн;
- співробітництво з неурядовими й громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана зі сферою інтелектуальної власності - Коаліцією захисту прав інтелектуальної власності, Міжнародною федерацією фонографічної промисловості, Міжнародною асоціацією власників товарних знаків та іншими;
- участь в організації та проведенні міжнародних семінарів, конференцій, симпозіумів з питань інтелектуальної власності.

Необхідною умовою для ефективного створення і використання об'єктів інтелектуальної власності (ІВ) є наявність міжнародних систем правової охорони інтелектуальної власності.

Нині розвиток міжнародної торгівлі вимагає створення глобальної системи охорони ІВ, що обумовлює процес гармонізації світового законодавства: країни укладають двосторонні і багатосторонні договори, приєднуються до міжнародних угод, таким чином поступово приводячи національні режими охорони відповідно до світових стандартів.

Міжнародна система охорони інтелектуальної власності спрямована на формування єдиних підходів до забезпечення її прав. Комплекс заходів щодо міжнародного співробітництва координує Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), що є однією із 16 спеціалізованих організацій в системі ООН. ВОІВсприяє розвитку культури ІВ, включає ІВ у політику і програми національного розвитку держав-членів, розробляє міжнародні закони і норми в галузі створення, використання, захисту, охорони та обігу ІВ, надає послуги в рамках глобальних систем охорони в області ІВ, сприяє підвищенню ефективності процесу управління і допоміжних процесів у ВОІВ.

Наша держава є країною-учасницею міжнародних угод, які зобов'язують забезпечення виконання підписаних норм і створення дієвого державного апарату захисту прав ІВ з особливою увагою до судової системи. На даний момент ВОІВ нараховує 184 члени, в тому числі і Україну. Штаб-квартира цієї організації знаходиться у місті Женева, Швейцарія.

На міжнародному рівні також діють регіональні міжнародні організації, задачами діяльності яких є забезпечення правового захисту створення, використання, обігу об'єктів ІВ.

Європейська патентна організація (ЄПО) – міждержавна організація європейських держав, спрямована на розширення їх взаємоспівробітництва у сфері охорони винаходів, метою якої є запобігання дублюванню діяльності патентних служб різних країн, що забезпечується видачею Європейського патенту, тобто має на меті узгодження національного патентного права з Конвенцією про видачу європейських патентів. Структуру ЄПО становлять Європейське патентне відомство, основним завданням якого є видача європ. патентів, та Адміністративна рада – орган, що визначає фінансову політику організації, контролює діяльність і призначає керівника.

Євразійська патентна організація має власну патентно-інформаційну систему, що забезпечує доступ до світових, регіональних і національних фондів патентної документації. Інформація про євразійських патентних повірених міститься у відповідному реєстрі патентного відомства. Головне завдання Євразійського патентного відомства полягає в тому, щоб приймати заявки і видавати євразійські патенти, діючи на території держав-учасників Євразійської патентної конвенції.

На африканському континенті діють дві організації подібного напрямку діяльності – Африканська організація ІВ та Африканська регіональна організація промислової власності. Африканська організація ІВ діє до Угоди про створене єдине патентне відомство, розташоване в м. Яунде (Камерун). Прийняте законодавство у сфері охорони промислової власності з багатьох положень близьке до відповідного законодавства Франції.

Африканська регіональна організація промислової власності (АРОПВ) створена у грудні 1976 року на Дипломатичній конференції англосовітських країн Африки в м. Лусака (Замбія). У країнах-учасницях АРОПВ єдине законодавство у сфері охорони ІВ відсутнє, тому патент, виданий Відомством цієї Організації, отримує статус національного тільки після спеціального схвалення його відомством країни-учасниці.

Глобальне регулювання у сфері ІВ відбувається відповідно до угод, прийнятих ВОІВ. Вони встановлюють обов'язкові для всіх країн-учасниць стандарти охорони ІВ.

2. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності

Створення в Україні сучасної визнаної міжнародною спільнотою системи інтелектуальної власності неможливе без гармонізації національного

законодавства з нормами міжнародного права. Міжнародний обмін науково-технічною і, особливо, патентною інформацією, а також технологіями сприяє розвитку науково-технічного потенціалу України.

Міжнародна система охорони авторського права і суміжних прав сприяє розвитку і взаємному збагаченню правомірного використання творів літератури, науки і мистецтва.

З часу підписання конвенції в Стокгольмі в 1967 р. заснована Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), яка з 1974 р. отримала статус спеціальної установи ООН. Діяльність ВОІВ спрямована на сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом співробітництва між державами й міжнародними організаціями, а також на забезпечення адміністративного співробітництва між союзами у сфері охорони інтелектуальної власності.

В цілому існуючі міжнародні угоди поділяють на програмні, класифікаційні та реєстраційні.

До програмних міжнародних угод відноситься:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності;
- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів;
- Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення (Римська конвенція);
- Найробський договір про охорону олімпійського символу;
- Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури;
- Мадридська угода про недопущення неправдивих або таких, що вводять в оману, позначень походження товарів;
- Договір про закони щодо товарних знаків;
- Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень

До класифікаційних міжнародних угод відносяться:

- Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію (страсбурзька угода);
- Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода);
- Віденська угода про введення Міжнародної класифікації образотворчих елементів знаків для товарів (Віденська угода);
- Локарнська угода про введення Міжнародної класифікації промислових зразків (Локарнська угода);

До реєстрації міжнародних умов відносяться:

- Договір про патентну кооперацію;
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода) і Протокол до Мадридської угоди (Мадридський протокол);
- Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків (Гаазька угода);
- Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода).

Розглянемо основні положення та сутність програмних, класифікаційних і реєстраційних міжнародних угод.

Програмні міжнародні угоди:

Паризька конвенція про охорону промислової власності була прийнята на Дипломатичній конференції в Парижі 1883 р. і доповнена Мадридським протоколом 1981 р. Конвенцію неодноразово переглядали (останній раз у Стокгольмі 1979 р.). Україна - учасниця конвенції з грудня 1991 р.

Головна мета Паризької конвенції - утворення Союзу з охорони промислової власності та встановлення єдиних для держав-учасниць правил надання правової охорони.

Основна мета угоди – забезпечення охорони промислових зразків у державах-учасниках Гаазької угоди з виконанням мінімальних формальностей та з мінімальними витратами шляхом подання лише однієї заявки безпосередньо до Міжнародного бюро ВОІВ або через національне відомство держави-учасниці, якщо цього потребує її національне законодавство.

Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода). Підписано 1958 р. Україна не є учасницею Лісабонської угоди.

Угода передбачає захист зареєстрованого за міжнародною процедурою найменування місця походження зазвичай в усіх державах- учасниках доти, доки це найменування охороняється в державі походження.

Крім того, одна з угод, що регулює відносини щодо прав інтелектуальної власності, - Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS). Основи створення цивілізованої системи світової торгівлі закладено ще 1948 р. , коли на Женевській конференції було підписано Генеральну угоду з тарифів і торгівлі (ГАТТ), метою якої було розроблення та узгодження принципів створення нормативно-правової бази для лібералізації міжнародних торгових відносин. Багаторічні переговори та консультації в рамках ГАТТ завершилися створенням Світової організації торгівлі (СОТ), яка почала діяти з 1 січня 1995 р.

У межах договору про створення СОТ і діє Угода TRIPS, метою якої є усунення перешкод на шляху розвитку міжнародної торгівлі, сприяння забезпеченню ефективного захисту прав інтелектуальної власності з тим, щоб заходи щодо реалізації прав цієї форми власності не створювали перешкод для законної торгівлі.

Угоду побудовано на підставі існуючих міжнародних конвенцій щодо прав інтелектуальної власності. її положення стосуються таких прав інтелектуальної власності як авторські й суміжні права, товарні знаки, географічні позначення, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, топографії ІМС, конфіденційна інформація.

Регіональні міжнародні організації - це організації, що здійснюють співробітництво у сфері охорони інтелектуальної власності.

Тепер є декілька таких організацій:

- Європейська патентна організація (ЄПО);

- Європейська патентна організація (ЄАПО);
- Міждержавна рада для координації спільної діяльності зі створення Міждержавної системи охорони промислової власності держав СНД (МДР);
- Африканська регіональна організація промислової власності;
- Африканська організація інтелектуальної власності (ОАПІ)

Європейська патентна організація заснована 1973 р. відповідно до Європейської патентної конвенції. Основна мета Конвенції - запобігання дублюванню діяльності патентних служб щодо пошуку та експертизи патентних заявок. Конвенція передбачає видачу Європейського патенту Європейським патентним відомством. У кожній державі-учасниці Конвенції, за винятком держав спільного ринку, виданий Європейський патент діє як національний.

Євразійська патентна організація створена відповідно до Європейської патентної конвенції, яку підписано в Москві 1994 р.

Конвенція передбачає видачу Євразійського патенту, дія якого регулюється тими самими положеннями, що і дія національного патенту, виданого в державі-учасниці. Конвенція має можливість заявнику подати одну заявку однією мовою (російською) до одного відомства-одержувача.

Міждержавна рада для координації спільної діяльності зі створення Міждержавної системи охорони промислової власності держав СНД. Створена в Москві 1993 р. Конвенція об'єднує більшість держав - колишніх республік СРСР. МДР створено з метою координації спільної діяльності держав-учасниць, гармонізації національних законодавств, а також допомоги в становленні та розвитку національних патентних систем.

Африканська регіональна організація промислової власності створена 1976 р. для англomовних держав Африки.

Африканська організація інтелектуальної власності створена 1977 р. для франкомовних держав Центральної та Західної Африки.

3. Міжнародне співробітництво у сфері патентного права

Інтернаціоналізацію правової охорони промислової власності започаткувала Паризька конвенція про охорону промислової власності (20 березня 1883 р.), яка заснувала Союз із промислової власності. Метою Конвенції стала гармонізація законодавства щодо промислової власності на міжнародному рівні, створення умов, які полегшують громадянам та організаціям окремих держав придбання та захист прав на об'єкти промислової власності.

Необхідність укладення міжнародної угоди щодо захисту промислової власності стала очевидною, коли уряд Австро-Угорської імперії запропонував іншим країнам взяти участь у міжнародній виставці винаходів у Відні в 1873 р. З'ясувалось, що багато іноземних винахідників відмовились від участі у виставці внаслідок неадекватної правової охорони, яка надавалась експонатам.

Внаслідок цього в Австрії був прийнятий закон, який надавав тимчасову охорону для всіх іноземців, які представили свої винаходи, товарні знаки, промислові зразки тощо, а також був скликаний Віденський конгрес із патентних реформ.

У 1878 р. у Парижі відбувся Міжнародний конгрес з промислової власності, в рішеннях якого йшлося про необхідність скликання міжнародної (дипломатичної) конференції щодо визначення основ уніфікованого законодавства у сфері промислової власності. Наступним кроком стало проведення в 1880 р. у Парижі Міжнародної конференції, яка прийняла проект конвенції з охорони промислової власності.

У 1883 р. у Парижі відбулася нова Дипломатична конференція, яка завершилась прийняттям та підписанням 11 країнами Паризької конвенції про охорону промислової власності.

До кінця XIX ст. кількість країн – членів цієї конвенції зросла до 19. Після підписання в 1883 р. Паризька конвенція час від часу переглядалась (у Римі в 1886 р., у Мадриді в 1890 і 1891 рр., у Брюсселі в 1897 і 1900 рр., у Вашингтоні в 1911 р., у Гаазі в 1925р., у Лондоні в 1934 р., у Лісабоні в 1958 р., у Стокгольмі в 1967 р., у Женеві в 1980 р., 1982 та 1984 рр., у Найробі в 1981 р. тощо).

За винятком актів, прийнятих на конференціях із перегляду Паризької конвенції в Брюсселі та Вашингтоні, які втратили чинність, усі попередні акти продовжують діяти. Водночас найбільша кількість країн є на сьогодні прихильниками останнього, Стокгольмського акта 1970 р.

Пізніше було підписано ще п'ять спеціальних угод, які розвинули ідеї та принципи Паризької конвенції, зокрема:

- Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків (1891);
- Мадридську угоду щодо недопущення фальшивих або таких, що можуть ввести в оману, позначень товарів (1891);
- Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків (1925);
- Ніццьку угоду про міжнародну класифікацію товарів і послуг метою реєстрації знаків (1957);
- Лісабонську угоду про охорону найменування місць походження та їх міжнародну реєстрацію (1958).

Станом на 24 вересня 2004 р. учасницями Паризької конвенції є 168 держав. Україна приєдналась до Паризької конвенції у грудні 1991 р.

Паризька конвенція про охорону промислової власності включає чотири групи положень: положення щодо національного режиму, які передбачають, що члени Конвенції забезпечують представникам інших країн-учасниць таку ж охорону промислової власності, яку надають власним громадянам; положення щодо права пріоритету, згідно з якими формальна заявка на право промислової власності, зареєстрована заявником в одній із країн-учасниць, дає підставу цьому заявникові протягом встановленого періоду часу подавати заявку про таку ж охорону у всіх інших країнах-учасницях; положення щодо

загальних правил у сфері охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, якими країни – учасниці Угоди повинні керуватись у своїй законотворчій діяльності; положення щодо інституційного оформлення та реалізації основних ідей Конвенції.

Найважливіші принципи Паризької конвенції такі: принцип національного режиму, який передбачає, що кожна з країн – учасниць Угоди зобов'язана надавати громадянам інших країн – членів Союзу таку саму охорону, яку ця країна надає власним громадянам. Зазначений принцип поширюється також і на тих осіб, які не є громадянами країн-членів Союзу, але мають постійне місце проживання або торговельне чи промислове підприємство у країні-члені; принцип конвенціонального пріоритету, згідно з яким заявка, подана в одній із країн-членів Паризького Союзу, надає заявникові право подати такі ж заявки (протягом 6-12 міс. від дати подання першої заявки) до будь-якої країни – учасниці Угоди. Ці заявки розглядаються як пріоритетні, так, ніби вони подані в один день з першою заявкою.

Необхідність впровадження останнього принципу зумовлена тим, що об'єкти промислової власності, запатентовані в одній країні, не стають автоматично патентоспроможними в інших країнах. Право конвенціонального пріоритету дає змогу здійснювати комерційну розробку об'єкта промислової власності відразу після подання заявки у своїй країні, оскільки особа, яка подала заявку в одній із держав – членів Союзу, користується у всіх інших країнах пріоритетом, що розраховується з моменту подачі заявки в першій країні.

Відносно охорони промислової власності громадяни кожної країни Союзу користуються в усіх інших країнах Союзу тими ж привілеями, що надаються тепер чи будуть надаватись згодом відповідними законами власним громадянам, не обмежуючи при цьому прав, спеціально передбачених цією Конвенцією. Виходячи з цього, їхні права будуть охоронятися так само, як і права громадян цієї країни, і вони будуть користуватися тими ж законними засобами захисту від будь-якого посягання на їхні права, якщо при цьому дотримуються умови та формальності, приписувані власним громадянам.

Слід зазначити, що Паризька конвенція не ліквідує територіальний характер прав патентовласника, оскільки не передбачає впровадження міжнародного патенту та не зобов'язує країни-учасниці до взаємного визнання виданих ними патентів. Водночас ст. 6 Конвенції регламентує видачу Євразійським патентним відомством так званого євразійського патенту на винахід за умов дотримання вимог щодо новизни, винахідницького рівня та можливостей промислового застосування. Відповідна заявка розглядається міжнародною комісією, яка приймає рішення щодо видачі патенту, максимальний термін дії якого становить 20 років. Євразійський патент діє на території країн – учасниць Союзу з дати його опублікування, плата за його підтримку встановлюється у кожній державі окремо. Водночас відмова Європейського патентного відомства у видачі патенту не позбавляє заявника можливості отримати патент у будь-якій країні – учасниці Паризької угоди.

Розвиток міжнародної патентної системи у ХХ ст. був підпорядкований довгостроковій меті забезпечення ефективних механізмів регулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності шляхом запровадження простих, своєчасних і надійних процедур охорони й захисту прав інтелектуальної власності, створення стимулів для інновацій, міжнародного ліцензування, комерційних угод та інших способів поширення нових знань, інформації, технологій.

Важливим етапом на цьому шляху стало підписання представниками 50 країн у Вашингтоні у 1970 р. Договору про патентну кооперацію (РСТ – Patent Cooperation Treaty), який набрав чинності 24 січня 1978 р. і сприяв міжнародному співробітництву щодо подання патентних заявок, пошуку та проведення експертизи, а також поширення технічної інформації, що міститься в заявках. На сьогодні Договір РСТ є наріжним каменем міжнародної патентної системи. Країни, що приєдналися до цієї системи, мають можливість шляхом подання однієї патентної заявки за процедурою РСТ одержати патентну охорону в 126 країнах — учасниках цієї системи. З лютого 2004 р. ВОІВ запроваджені нові послуги, які дозволяють здійснювати подання заявок в електронній формі, водночас скорочено розмір мит у рамках РСТ.

Важливо також наголосити, що система РСТ забезпечує аналітиків великим банком цінної технічної інформації, корисної для стратегічного прогнозування.

З появою системи РСТ процедура видачі патентів стала поділятися на два етапи – національний та міжнародний.

Національний етап передбачає видачу патенту національним патентним відомством відповідно до національного законодавства та процедур.

Міжнародний етап передбачає: встановлення міжнародної системи подання лише однієї заявки в одне патентне відомство однією мовою; проведення формальної експертизи міжнародної заявки цим патентним відомством; проведення міжнародного пошуку та написання відповідного звіту, який доводиться до відома заявника, а згодом публікується; централізовану публікацію міжнародних заявок, міжнародних звітів про пошук тощо; у деяких випадках міжнародну попередню експертизу.

Система РСТ створює вагомі переваги для патентних відомств (зменшення навантаження персоналу), заявників (зниження витрат і зростання поінформованості) та національної економіки в цілому (створення сприятливих умов для придбання нових технологій, залучення іноземних інвестицій тощо). За даними ВОІВ, в останні роки кількість міжнародних патентних заявок, поданих із використанням Договору про патентну кооперацію, перевищує 110 тис. При цьому лідерами у патентуванні винаходів є США (їх частка у загальній кількості заявок перевищує 35 %), Японія (16 %), Німеччина (12 %). Таким чином, на частку цих трьох країн припадає більше половини всіх заявок, поданих із використанням РСТ. Україна перебуває у

четвертій десятці за кількістю поданих заявок, проте їх частка не перевищує 0,1 % від загальної кількості.

1 червня 2000 р. у Женеві був підписаний Договір про патентне право (PLT – Patent Law Treaty), спрямований на спрощення та підвищення ефективності засобів отримання патентної охорони в різних країнах світу в інтересах зацікавлених суб'єктів відносин промислової власності. За словами Генерального директора ВОІВ Каміла Ідріса, «успішне виконання цілей, передбачених системою PLT є величезним кроком у більш масштабному процесі зменшення вартості патентування на міжнародному рівні».

Важливою формою міжнародного співробітництва у сфері охорони інтелектуальної власності є діяльність регіональних міжнародних організацій. У 1973 р. була підписана Європейська (Мюнхенська) конвенція про видачу європейського патенту, згідно з якою розпочало роботу Європейське патентне відомство та було ухвалено рішення про видачу єдиного патенту, дійсного для всіх країн – членів Конвенції. Кожна країна – учасниця конвенції зобов'язалася створити: спеціальне відомство промислової власності, одним із завдань якого стало видання офіційного періодичного бюлетеня з прізвищами власників патентів та коротким описом запатентованих винаходів, репродукціями зареєстрованих товарних знаків, відомостей про промислові зразки тощо; центральне сховище для ознайомлення громадян з патентами на винаходи, промисловими зразками тощо.

Європейське патентне відомство (ЄПВ) приймає заявки, проводить експертизу та видає європейський патент на винахід, який діє 20 років від дати подання заявки і має силу національного патенту на території кожної із зазначених у заявці держав. Процедура патентування в ЄПВ є дорожчою порівняно з традиційним процесом патентування, однак має значні переваги, оскільки подання заявки однією мовою в одне патентне відомство через одного патентного повіреного може завершитись отриманням патенту, що діє на території всіх або кількох держав – учасниць Європейської патентної конвенції.

На сьогодні активно розвивається також міжнародне оформлення заявок за процедурою РСТ, згідно з якою заявки однієї країни, подані за цією процедурою, можуть діяти у всіх країнах, які приєдналися до Договору патентної кооперації. Якщо на початку 70-х років минулого століття до цього договору приєдналися лише 18 країн-засновниць, то тепер їх уже 123. Кожна з них гармонізувала своє інституційне середовище з метою узгодження міжнародного та національного рівнів подання заявки.

У 1994 р. у Москві була підписана Євразійська патентна конвенція, згідно з якою було створено Євразійське патентне відомство та ухвалено рішення про видачу єдиного патенту, що діє на території країн – учасниць Конвенції.

Міжнародне співробітництво у сфері охорони товарних знаків та знаків обслуговування було започатковане Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію знаків, яка була затверджена 14 квітня 1891 р. Ця угода уможливила отримання правової охорони знаків у всіх країнах Мадридського

союзу шляхом подання однієї типової заявки в Міжнародне бюро ВОІВ. Заявки на таку реєстрацію спочатку подаються у національні патентні відомства, а вже потім реєструються у Міжнародному бюро. Інформація про ці товарні знаки та знаки обслуговування друкується у періодичному журналі на основі Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків. Термін міжнародної реєстрації знаків для товарів і послуг – 20 років. Лише до кінця 1996 р. кількість чинних міжнародних реєстрацій становила 320 000. Дія кожної з цих реєстрацій поширювалась у середньому на 11 країн.

Оскільки в Мадридській угоді не брали участь деякі країни – визнані лідери у сфері товарних знаків (США, Велика Британія, Японія) в червні 1989 р. в Мадриді була проведена Дипломатична конференція, яка завершилась підписанням Протоколу до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, який ліквідував труднощі щодо приєднання окремих держав до цієї угоди.

У 2004 р. у рамках системи міжнародної реєстрації товарних знаків було подано 29 459 міжнародних заявок, що перевищило рівень 2003 р. на 23,5 %, в тому числі Німеччина – 5393 міжнародні заявки (18,3 %), Франція – 3503 (11,9 %), Італія – 2499(8,5 %), Бенілюкс – 2482(8,4 %), Швейцарія – 2133(7,2%), США – 1734(5,9%).

Поряд із країнами, що мають розвинені системи охорони прав інтелектуальної власності, значно активізували діяльність у сфері міжнародної реєстрації товарних знаків Китай (приріст +115%) Австралія (+100,9 %), Республіка Корея (+86,8 %), Болгарія (+82,5 %), Японія (+75,6 %), Словенія (+64,8 %), Латвія (+62,7 %), Угорщина (+47,4 %), Австрія (+36,8 %), Туреччина (+36,4 %) та ін.

До кінця 2004 р. у Міжнародному реєстрі діяли близько 420 000 міжнародних реєстрацій товарних знаків, власниками яких були більш ніж 138280 різноманітних суб'єктів.

У 1958 р. була укладена Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародну реєстрацію. Згідно з цією угодою найменування місць походження реєструються Міжнародним бюро ВОІВ у Женеві за заявками відповідних компетентних органів держав і доводяться до відома держав, що домовляються. Останні зобов'язуються охороняти зареєстровані у міжнародному порядку найменування доти, доки вони охороняються в країні походження.

Тема 3. Винаходи та корисні моделі, їх правова охорона

План:

1. Сутність винаходу та корисної моделі.
2. Загальні положення про винахід та корисну модель, їх правова охорона
3. Оформлення патентних прав

1. Сутність винаходу та корисної моделі.

Винахід – це технічне рішення, що є новим, корисним у господарській діяльності і може бути практично застосоване. Визнаний офіційними експертами винахід може отримати правову охорону від держави і стати об'єктом промислової власності, що засвідчується патентом.

Об'єктом винаходу (корисної моделі), правова охорона якому (якій) надається згідно із Цивільним кодексом України, може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо); процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності.

Патентоздатність – це сукупність ознак технічного рішення, які відзначаються новизною і є необхідними та достатніми для визнання його винаходом.

Винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання.

Винахід визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не впливає явно із рівня техніки.

Винахід визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

Пріоритет, авторство і право власності на винахід засвідчуються патентом (деклараційним патентом).

Корисна модель – нове технічне рішення, що не впливає із існуючого рівня техніки і є промислово придатним.

Фактично корисні моделі є підвидом винаходів у праві інтелектуальної власності, однак на відміну від останніх, вони мають коротший термін захисту (10 років в Україні, від 6 до 10 років у інших країнах) та менш жорсткі умови патентоздатності.

Об'єктом корисної моделі може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології.

Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною.

Корисна модель визнається новою, якщо вона не є частиною рівня техніки.

Корисна модель визнається промислово придатною, якщо її може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

На визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. При цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на особу, заінтересовану у застосуванні цієї частини.

Пріоритет, авторство і право власності на корисну модель засвідчуються деклараційним патентом.

Умови надання правової охорони та строки чинності майнових прав ОПВ визначені чинним законодавством (табл. 1).

Таблиця 1

Назва ОПВ	Характеристика ОПВ	Критерії патентоздатності ОПВ	Термін дії патенту на ОПВ
винахід	технічне рішення, що є новим, корисним у господарській діяльності і може бути практично застосоване	1) новизна; 2) винахідницький рівень; 3) придатність для промислового використання	патент на винахід 20 (+5) років деклараційний патент (6 років)
корисна модель	нове технічне рішення, що не впливає із існуючого рівня техніки і є промислово придатним	1) новизна; 2) промислова придатність	10 років
промисловий зразок	результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання	1) новизна	10 (+5) років

2. Загальні положення про винахід та корисну модель, їх правова охорона

Поряд з творами літератури, науки та мистецтва правом інтелектуальної власності забезпечується охорона технічних рішень, продуктів та процесів у

різних сферах людської життєдіяльності. Суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, використанням результатів технічної творчості, захистом суб'єктивних прав винахідників та їх правонаступників регулюються інститутом патентного права.

Патентне право традиційно розглядають в об'єктивному та суб'єктивному значенні. Патентне право в об'єктивному значенні - це система правових норм, що регулюють майнові та особисті немайнові відносини, які виникають у зв'язку зі створенням, використанням та охороною винаходів, корисних моделей та промислових зразків. Патентне право у суб'єктивному значенні - це система майнових та особистих немайнових прав конкретного суб'єкта, що пов'язані з певним винаходом, корисною моделлю чи промисловим зразком.

На відміну від об'єктів авторського права, охорона яких забезпечується з моменту втілення у формі, придатній для сприйняття оточуючими, правовий режим охорони об'єктів патентного права не обмежується лише вимогами щодо зовнішнього оформлення результатів творчості. Пріоритетне значення надається відповідності внутрішніх ознак створених об'єктів визначеним законом формальним умовам. Патентним правом охороняється не лише форма технічного результату, а насамперед, його зміст, тобто, сукупність тих суттєвих ознак, що забезпечують унікальність створеного продукту чи процесу.

Об'єктами патентного права є винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Основними джерелами правової охорони зазначених об'єктів патентного права є ЦК України, Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. (в редакції Закону України від 1 червня 2000 р.), Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22 січня 2001р. № 22, Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 15 березня 2002 р. № 197 (далі - Правила), Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р., Договір про патентну кооперацію 1970 р. та інші правові документи.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (далі - Закон) визначає винахід та корисну модель як результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології. Дане визначення видається занадто широким та таким, що не дозволяє розмежувати зазначені об'єкти промислової власності. Більш вдало розкриваються ці правові категорії у Правилах, відповідно до яких, винаходом є технологічне (технічне) рішення, що відповідає умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню і промисловій придатності). Корисною моделлю визнається нове та промислово придатне конструктивне виконання пристрою.

Об'єктом правової охорони винахід чи корисна модель може стати, якщо не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та

відповідає умовам патентоздатності. При цьому винахід є патентоздатним, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним. Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною. Для корисної моделі законом не вимагається наявність винахідницького рівня.

Промислова придатність винаходу чи корисної моделі означає можливість їх використання в промисловості або в іншій сфері суспільної діяльності.

Винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, що стали загальнодоступними в світі до дати подання заявки, або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. При визначенні рівня техніки загальнодоступними вважаються відомості, що містяться в джерелах інформації, з якими будь-яка особа може ознайомитися.

Слід підкреслити, що на визнання винаходу або корисної моделі патентоздатними не впливає розкриття інформації про них винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто явно не випливає з рівня техніки. При визначенні винахідницького рівня заявлений винахід порівнюється не тільки з окремими документами або їх частинами, а й з комбінацією документів або їх частин.

Об'єктом винаходу та корисної моделі може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології (ст. 459 ЦК України). При цьому продукт як об'єкт технології є матеріальним об'єктом - результатом діяльності людини. Таким продуктом, зокрема, є пристрій, механізм, система (комплекс) взаємодіючих пристроїв, споруда, виріб, речовина, штам мікроорганізму тощо. Процес як об'єкт технології являє собою дію або сукупність дій, виконуваних щодо продуктів та інших матеріальних об'єктів за допомогою принаймні одного продукту і спрямованих на досягнення певного технічного результату. Таким процесом, зокрема, є виготовлення, обробка, переробка продукту та контролювання його якості, перетворення речовини, енергії, даних, вимірювання параметрів, діагностування, лікування, керування процесом, який є об'єктом технології.

Закон особливо підкреслює, що правова охорона не поширюється на такі об'єкти технології, як сорти рослин і породи тварин, біологічні процеси відтворення рослин та тварин, що не належать до небіологічних та мікробіологічних процесів, топографії інтегральних мікросхем, результати художнього конструювання.

Не визнаються також винаходами та корисними моделями відкриття, наукові теорії та математичні методи, методи інтелектуальної, господарської, організаційної та комерційної діяльності, правила виконання фізичних вправ, проведення ігор, конкурсів, аукціонів, проекти та схеми планування споруд,

будинків, територій, умовні позначення (дорожні знаки, маршрути, коди, шрифти тощо), розклади, інструкції, комп'ютерні програми, форма представлення інформації (наприклад, у вигляді таблиці, діаграми, графіка, за допомогою акустичних сигналів). Зазначені об'єкти, як правило, підпадають під охорону авторського права та суміжних прав чи інших інститутів інтелектуальної власності.

Суб'єктами прав на винахід та корисну модель є винахідник, роботодавець або їх правонаступники.

Первинним суб'єктом прав на винахід є винахідник – фізична особа, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено запатентований об'єкт. Не можуть бути винахідниками юридичні особи, навіть якщо вони фінансували створення винаходу, та роботодавці винахідника. Винахіднику надається першочергове право на одержання патенту та комплекс особистих прав на створений ним винахід.

У разі якщо винахід або корисна модель створена спільно кількома винахідниками, їх відносини з приводу прав на винахід мають регулюватися укладеною між ними угодою. При цьому Закон встановлює презумпцію, що винахідники, які спільно створили результат технічної творчості, мають однакові права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними. Не визнаються винахідниками фізичні особи, які не зробили особистого творчого внеску у створення винаходу, а лише надали творцеві технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні або оформленні заявки.

Лише винахіднику належить право авторства, тобто право визнання творцем об'єкта інтелектуальної власності. Крім того, винахідник має право на присвоєння свого імені створеному ним продукту чи пристрою. Дані права є невід'ємними особистими немайновими правами винахідника та охороняються безстроково.

Роботодавець, тобто особа, з якою винахідник перебуває у трудових відносинах, має право на одержання патенту лише на службовий винахід (корисну модель). Службовим згідно з чинним законодавством є винахід або корисна модель, створена працівником за наявності двох умов: по-перше, у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором не передбачене інше, та, по-друге, з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

У разі створення службового винаходу його автор повинен подати роботодавцю письмове повідомлення про його створення з описом, що розкриває суть створеного об'єкта. Роботодавець має право протягом чотирьох місяців від дати одержання від винахідника такого повідомлення подати заявку на одержання патенту чи передати право на його одержання іншій особі або прийняти рішення про збереження службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації. У цей же строк роботодавець повинен укласти з винахідником письмовий договір щодо розміру та умови

виплати йому винагороди. Якщо роботодавець не виконає зазначених вимог у встановлений строк, то право на одержання патенту на службовий винахід переходить до винахідника або його правонаступника. У цьому випадку за роботодавцем залишається переважне, перед іншими особами, право на придбання ліцензії на запатентований винахід.

Крім винахідника та роботодавця право на одержання правоохоронного документу має їх правонаступники за договором чи законом.

Основним правовстановлюючим документом, який засвідчує правову охорону винаходу чи корисної моделі є патент – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право інтелектуальної власності на зазначені об'єкти. Він видається Державним департаментом інтелектуальної власності за результатами перевірки патентоздатності винаходу чи корисної моделі. При цьому на корисну модель видається патент за результатами формальної експертизи заявки. На винахід видається патент за результатами формальної та кваліфікаційної експертизи.

Процедура патентування винаходів включає ряд етапів: 1) складання та подача заявки; 2) проведення формальної та кваліфікаційної експертизи; 3) опублікування відомостей про заявку та надання тимчасової правової охорони заявленому об'єкту; 4) проведення державної реєстрації об'єкта як винаходу та публікація відомостей про видачу патенту; 5) видача патенту. Патентування корисних моделей відбувається за більш спрощеною процедурою, що включає: 1) складання та подача заявки; 2) проведення формальної експертизи заявки; 3) проведення державної реєстрації корисної моделі та публікація відомостей про видачу патенту; 4) видача патенту.

Винахідник, роботодавець чи їх правонаступники, які бажають одержати патент, подають особисто чи через своїх представників заявку до Держдепартаменту. При цьому іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, у відносинах з Держдепартаментом реалізують свої права лише через представників у справах інтелектуальної власності - патентних повірених.

Заявка має містити: заяву про видачу патенту України на винахід (корисну модель), опис винаходу (корисної моделі), формулу винаходу (корисної моделі), креслення (якщо на них є посилання в описі) та реферат. За подання заявки сплачується збір.

Датою подання заявки є дата одержання Держдепартаментом матеріалів, що містять принаймні: заяву у довільній формі про видачу патенту, викладену українською мовою, відомості про заявника та його адресу, матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), викладений українською або іншою мовою.

Необхідно також підкреслити, що відповідно до норм Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 р. заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий самий винахід (корисну модель) протягом 12 місяців від дати подання попередньої заявки до

Держдепартаменту чи до відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції.

Перевірка патентоздатності заявленого науково-технічного результату здійснюється шляхом проведення експертизи. Експертиза заявки складається з формальної експертизи та, за заявкою стосовно патенту на винахід, - кваліфікаційної експертизи. У ході формальної експертизи встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами або корисними моделями, і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам. Під час кваліфікаційної експертизи встановлюється відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

По закінченні 18 місяців від дати подання заявки на видачу патенту на винахід, а якщо заявлено пріоритет, то від дати її пріоритету, Держдепартамент публікує у своєму офіційному бюлетені відомості про заявку. Після публікації відомостей про заявку будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки. Відомості про заявку на видачу патенту на корисну модель не опубліковуються.

З моменту опублікування відомостей про заявку заявнику надається тимчасова правова охорона, на підставі якої заявник має право на одержання компенсації за завдані йому збитки після публікації відомостей про заявку. Дія тимчасової правової охорони припиняється від дати публікації про видачу патенту на винахід чи повідомлення про припинення діловодства щодо заявки.

У разі позитивного висновку експертизи (формальної та кваліфікаційної - для винаходу та формальної - для корисної моделі) приймається рішення про видачу патенту, на підставі якого здійснюється державна реєстрація патенту. Одночасно з державною реєстрацією патенту на винахід чи патенту на корисну модель здійснюється публікація відомостей про видачу патенту.

Заявник у разі незгоди з рішенням Держдепартаменту може його оскаржити у судовому порядку, а також до Апеляційної палати протягом двох місяців від дати одержання рішення.

Видача патенту здійснюється у місячний строк після його державної реєстрації. При цьому патент видається особі, яка має право на його одержання, але якщо право на одержання одного і того самого патенту мають кілька осіб, то їм видається один патент.

Патентовласник має комплекс прав та обов'язків, що впливають з державної реєстрації винаходу чи корисної моделі. Зокрема згідно зі ст. 464 ЦК України до майнових прав інтелектуальної власності на винахід та корисну модель належать: 1) право на використання винаходу чи корисної моделі; 2) виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі (видавати ліцензії); 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу або корисної моделі, в тому числі забороняти таке використання та інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Виключне право використання винаходу (корисної моделі) надається патентовласнику, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Використанням винаходу чи корисної моделі визнається:

- виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), застосування такого продукту, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорт та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях;

- застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним. При цьому продукт чи процес визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу або корисної моделі, якщо при цьому використано кожен знак, включений до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй.

У разі якщо патент належить кільком особам, то взаємовідносини щодо використання винаходу чи корисної моделі визначаються угодою між ними. За відсутності такої угоди кожен власник патенту може використовувати винахід (корисну модель) на свій розсуд, але жоден з них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) та передавати право власності на винахід (корисну модель) іншій особі без згоди інших власників патенту.

Патент надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається порушенням прав, що надаються патентом.

Зокрема не визнається порушенням прав власника патенту:

1) право попереднього користувача, тобто право будь-якої особи, яка до дати подання заявки на винахід чи корисну модель або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використовувала винахід, корисну модель в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою;

2) використання запатентованого винаходу (корисної моделі): а) в конструкції чи при експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково перебуває у водах, повітряному просторі чи на території України; б) без комерційної мети; в) з науковою метою або в порядку експерименту; г) за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо) з повідомленням власника патенту та виплатою йому відповідної компенсації;

3) введення в господарський обіг виготовленого із застосуванням запатентованого продукту будь-якою особою, яка придбала його без порушення прав власника.

Власник патенту має виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі на підставі ліцензійного договору чи передати свої майнові права на запатентований об'єкт іншим особам.

Особливі вимоги містить Цивільний кодекс до форми таких договорів. Вони повинні укладатися в обов'язковій письмовій формі, недодержання має наслідком нікчемність договору. Крім обов'язкової письмової форми, закон містить ряд вимог, пов'язаних з державною реєстрацією договорів у сфері інтелектуальної власності. Так, факт передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, які відповідно до ЦК України або іншого закону є чинними після їх державної реєстрації, підлягає державній реєстрації (ч. 2 ст. 1114).

Крім прав, видача патенту покладає на його власника ряд обов'язків. Насамперед, власник патенту повинен сплачувати відповідні збори за підтримання чинності патенту і добросовісно користуватися виключними правами, що випливають з державної реєстрації об'єкта. Патентовласник зобов'язаний також використовувати свій винахід чи корисну модель. У випадку якщо винахід (корисна модель), не використовується або недостатньо використовується в Україні протягом трьох років починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання винаходу (корисної моделі) було припинено, то будь-яка особа, яка має бажання і виявляє готовність його використовувати, у разі відмови власника від укладання ліцензійного договору може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу або корисної моделі.

Чинне законодавство визнає дві групи підстав припинення суб'єктивних прав на винахід та корисну модель - у результаті припинення дії патенту та у випадку визнання його недійсним. Основна різниця між ними полягає у тому, що у випадку визнання патенту недійсним права, що випливають з державної реєстрації, вважаються такими, що не набрали чинності, а отже, всі подальші дії з патентом з моменту його видачі не мають чинності. У випадку припинення дії патенту права патентовласника припиняються на майбутнє, але факт правової охорони запатентованого об'єкта протягом відповідного періоду зберігає юридичну силу.

Підставами для припинення дії патенту є відмова патентовласника або несплата збору за підтримання чинності патенту. Власник патенту в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Держдепартаменту. Зазначена відмова набирає чинності від дати публікації відомостей в офіційному бюлетені. Дія патенту також припиняється у разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності. Річний збір за підтримання чинності патенту сплачується за кожний рік його дії, починаючи від дати подання заявки.

Патент може бути визнано недійсним повністю або частково у судовому порядку в разі: 1) невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовам патентоспроможності; 2) наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було у поданій заявці; 3) порушення вимог щодо патентування винаходу (корисної моделі) в іноземних державах; 4) видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

Будь-яке посягання на права власника патенту тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України. На вимогу власника патенту таке порушення має бути припинене, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки. Крім патентовласника вимагати поновлення порушених прав може також особа, яка придбала ліцензію.

Правовими актами передбачений достатньо широкий арсенал засобів захисту прав на винахід та корисну модель у разі їх порушення, оспорування чи невизнання, який включає можливість захисту порушеного права в адміністративному і судовому порядку, відшкодування моральної шкоди і упущеної вигоди.

Зокрема суди відповідно до їх компетенції розв'язують спори про авторство на винахід або корисну модель, встановлення факту їх використання, встановлення власника патенту, порушення прав власника патенту, укладання та виконання ліцензійних договорів, право попереднього користування, компенсації та інші спори, пов'язані з об'єктами патентних прав.

3. Оформлення патентних прав

Особа, яка бажає одержати патент (деклараційний патент) на винахід, корисну модель чи промисловий зразок і має на це право, подає до Установи (Украпатент) заявку.

Заявку може бути подано особисто автором об'єкта інтелектуальної власності, або ж за дорученням заявника через представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу.

Якщо винахід (корисну модель) створено з використанням інформації, зареєстрованої у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю України, чи цей винахід (корисна модель) згідно із Законом України «Про державну таємницю» може бути віднесений до державної таємниці, то заявка подається до Установи через режимно-секретний орган заявника чи через компетентний орган місцевої державної адміністрації за місцем знаходження (для юридичних осіб) або місцем проживання (для фізичних осіб). До заявки додається пропозиція заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці з посиланням на відповідні положення Закону України «Про державну таємницю».

Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом. Заявка на корисну модель

повинна стосуватися однієї корисної моделі. Заявка повинна стосуватися одного промислового зразка і може містити його варіанти.

Заявка складається українською мовою і повинна містити:

- 1) заяву про видачу патенту на винахід чи деклараційного патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок;
- 2) опис винаходу (корисної моделі);
- 3) формулу винаходу (корисної моделі);
- 4) креслення (якщо на них є посилання в описі);
- 5) реферат.

У заяві про видачу патенту (деклараційного патенту) необхідно вказати заявника (заявників) і його адресу, а також винахідника (винахідників).

Опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку і розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його суть, базуватися на описі і викладатися у визначеному порядку ясно і стисло.

Реферат складається лише для інформаційних цілей. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Установи разом з заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять основні документи.

Заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий же винахід (корисну модель) протягом 12 місяців (промисловий зразок протягом шести місяців) від дати подання попередньої заявки до Установи чи до відповідного органу держави – учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, якщо на попередню заявку не заявлено пріоритет.

Тема 4. Промислові зразки, їх правова охорона

План:

1. Загальні положення про промисловий зразок та його правова охорона
2. Сутність промислового зразка.
3. Експертиза заявки
4. Реєстрація патенту

1. Загальні положення про промисловий зразок та його правова охорона

Промисловий зразок є одним із об'єктів промислової власності, відносини у сфері використання якого регулюються законодавством у галузі інтелектуальної власності, а зокрема Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» (введений в дію постановою Верховної Ради України від 15 грудня 1993 р. № 3770-ХІІ) року (з наступними змінами та доповненнями). Цей закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права власності на промислові зразки в Україні. Захист та правову охорону інтелектуальної власності в Україні покладено на Державний департамент інтелектуальної власності при Міністерстві освіти і науки (далі - Установа).

Промисловий зразок - це результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання. Норма, яка зазначена в ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», регулює можливий об'єкт охорони, використовуючи поняття «результат творчої діяльності у галузі художнього конструювання», що є деякою мірою синонімом поняття «дизайн». Промислові зразки можуть бути об'ємними (моделі), площинними (малюнки) або комбінованими. Вищеназваний Закон поширюється на всі види промислових зразків. Об'ємні зразки (моделі) являють собою композицію, в основі якої лежить чітка об'ємно-просторова структура (форма), наприклад, зовнішній вигляд шафи, стільця, чайника, телевізора та ін.

Площинні (малюнки) промислові зразки характеризуються тим, що включають в себе декілька елементів (композицію елементів) (орнамент, конфігурація, поєднання різних фігур) і фактично не може сприйматися візуально, як об'ємний елемент, наприклад, рішення, що визначають зовнішній вигляд картини, килима, дивану, вази та ін.

Комбіновані промислові зразки включають в себе ознаки, які мають форму, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу. Наприклад, зовнішній вигляд взуття, на якому вишитий будь-який малюнок, або малюнок, який зроблений на будь-якій будівельно-оздоблювальній плитці, та ін.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» правова охорона надається промислового зразку, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі, та якщо він відповідає умовам патентоспроможності. Крім цього, згідно зі ст. 461 ЦК України промисловий зразок вважається придатним для набуття права інтелектуальної

власності на нього, якщо він є новим та промислово придатним. Зазначені умови загальноновизнані у світовій практиці. Критерій «новизна» стосовно промислового зразка означає, що сукупність його істотних ознак, що знайшли своє застосування або відображення на зображеннях виробу і зазначених у переліку істотних ознак промислового зразка, невідома з відомостей, що стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Крім того, в процесі встановлення новизни промислового зразка береться до уваги подання та зміст усіх раніше одержаних Установою заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, уже відкликані або за ними Установою прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень. На визнання промислового зразка патентоспроможним не впливає розкриття інформації про нього самим автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію протягом шести місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Якщо в джерелах інформації (глибина пошуку не менше 15 років) не виявлений зразок, тотожний заявленому, експертиза визнає новизну промислового зразка. Зразок не вважається новим, якщо на момент надходження заявки до Установи такі самі (ідентичні) або досить схожі з ним (тотожні) промислові зразки відкрито застосовувалися на території України або були досить чітко описані протягом 15 попередніх років.

2. Сутність промислового зразка.

Промисловий зразок – результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання.

Правова охорона надається промислового зразку, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоспроможності.

Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

Згідно із Законом «Про охорону прав на промислові зразки» не можуть одержати правову охорону:

- об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди;
- друкована продукція як така;
- об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних до них речовин тощо.

Промислові зразки бувають:

- об'ємні – певна композиція, в основу якої покладено об'ємну просторову структуру (наприклад, зовнішній вигляд меблів, певних механізмів);

- площинні – композиції, в основу яких покладено лінійно-графічне співвідношення елементів, що не може бути сприйняте візуально як об'ємне (наприклад, зовнішній вигляд килима, тканини).

- комбіновані, що характеризуються загальними ознаками, притаманними об'ємним і площинним зразкам (наприклад, будівельна оздоблювальна плитка).

Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він є новим.

Промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Крім того, у процесі встановлення новизни промислового зразка береться до уваги зміст усіх раніше одержаних Установою заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або за ними Установою прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень.

На визнання промислового зразка патентоспроможним не впливає розкриття інформації про нього автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію протягом шести місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом. Обсяг правової охорони, що надається, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, представлених на зображенні (зображеннях) виробу, внесеному до Реєстру, і засвідчується патентом з наведеною у ньому копією внесеного до Реєстру зображення виробу.

Оформлення заявки на промисловий зразок здійснюється на тих самих підставах, що й для винаходу. Заявка складається українською мовою і повинна містити:

Для промислового зразка:

- 1) заяву про видачу патенту;
- 2) комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді його макета, або малюнка), що дають повне уявлення про зовнішній вигляд промислового зразка;
- 3) опис промислового зразка;
- 4) креслення, схему, карту (у разі необхідності).

Пріоритет промислового зразка, використаного в експонаті, показаному на офіційних або офіційно визнаних міжнародних виставках, проведених на території держави – учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, може бути встановлено за датою відкриття виставки, якщо заявка надійшла до Установи протягом шести місяців від зазначеної дати.

Право на одержання патенту на промисловий зразок, створений роздільною працею, належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Установи або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату

пріоритету, за умови, що вказана заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за нею Установою не прийняте рішення про відмову у видачі патенту, можливості оскарження якого вичерпані.

3. Експертиза заявки

Оскільки патент надає його власнику обмежену монополію на використання об'єкта промислової власності, відносно якого його видано, суспільство зацікавлене у тому, щоб таку монополію отримували лише ті об'єкти, які є дійсно корисними та лише ті заявники, які насправді створили ці об'єкти. Цим цілям слугує державна експертиза, у процесі якої встановлюється відповідність заявленого об'єкта умовам надання правової охорони. У патентному праві ці умови отримали назву «критерії патентоздатності». Якщо у результаті експертизи встановлюється відповідність заявленого об'єкта критеріям патентоздатності, такий об'єкт вноситься до державного реєстру і на нього видається правопідтверджуючий документ, яким є патент.

Експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи, і складається з:

- попередньої експертизи;
- формальної експертизи;
- кваліфікаційної експертизи.

Експертиза заявки проводиться закладом експертизи відповідно до Закону та правил, встановлених Установою.

Заявник має право з власної ініціативи чи на запрошення закладу експертизи особисто або через свого представника брати участь у встановленому Установою порядку в розгляді питань, що виникли під час проведення експертизи.

Заявник має право вносити до заявки виправлення помилок та зміни свого імені (найменування) і своєї адреси, адреси для листування, імені та адреси свого представника.

Ці виправлення та зміни враховуються, якщо вони одержані закладом експертизи не пізніше одержання ним документа про сплату державного мита за видачу патенту.

За подання заяви про виправлення помилки або про внесення будь-якої із зазначених змін сплачується збір, за умови, що помилка не є очевидною чи технічною, а зміна виникла через залежні від подавця заяви обставини.

Заклад експертизи може вимагати від заявника надання додаткових матеріалів, якщо без них проведення експертизи неможливе, або у разі виникнення обґрунтованих сумнівів у достовірності будь-яких відомостей чи елементів, що містяться в матеріалах заявки.

Під час проведення попередньої експертизи заявка розглядається на предмет наявності в ній відомостей, які можуть бути віднесені до державної таємниці.

Під час проведення формальної експертизи:

- встановлюється дата подання заявки;
- визначається, чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів промислової власності;
- заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам;
- документ про сплату збору за подання заявки перевіряється на відповідність встановленим вимогам.

У разі невідповідності матеріалів заявки вимогам заявнику надсилається повідомлення. Якщо невідповідність усунуто протягом двох місяців від дати одержання заявником повідомлення, то датою подання заявки вважається дата одержання закладом експертизи виправлених матеріалів. В іншому разі заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

За належності об'єкта, що заявляється, до об'єктів технології, відповідності документів заявки формальним вимогам та відповідності документа про сплату збору за подання заявки встановленим вимогам заявнику надсилається повідомлення стосовно:

- патенту на винахід – повідомлення про завершення формальної експертизи та можливість проведення кваліфікаційної експертизи;
- деклараційного патенту на винахід (корисну модель) – рішення Установи про видачу деклараційного патенту на винахід (корисну модель);
- патенту на промисловий зразок.

Під час кваліфікаційної експертизи перевіряється відповідність заявленого винаходу (корисної моделі), промислового зразка умовам патентоздатності.

Кваліфікаційна експертиза проводиться після одержання закладом експертизи відповідної заяви будь-якої особи та документа про сплату збору за її проведення.

Якщо є підстави вважати, що заявлений винахід (корисна модель), промисловий зразок не відповідають умовам патентоздатності, то заклад експертизи надсилає заявнику про це обґрунтований попередній висновок з пропозицією надати мотивовану відповідь з усуненням, у разі необхідності, зазначених у висновку недоліків.

Заявник має право відкликати заявку в будь-який час до дати одержання ним рішення про видачу патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід чи деклараційного патенту на секретну корисну моделі, промисловий зразок.

Заявник має право перетворити заявку на видачу патенту на винахід на заявку на видачу деклараційного патенту на винахід і навпаки в будь-який час до одержання ним рішення про видачу патенту (деклараційного патенту) або рішення про відмову в його видачі.

У цьому разі зберігається встановлена дата подання заявки, а якщо заявлено пріоритет, – дата її пріоритету. За подання заяви про перетворенні заявки сплачується збір.

По закінченні 18 місяців від дати подання заявки на видачу патенту, а якщо заявлено пріоритет, то від дати її пріоритету, Установа публікує у своєму офіційному бюлетені визначені нею відомості про заявку за умови, що вона не відкликана, не вважається відкликаною або за нею не прийнято рішення про відмову у видачі патенту.

Після публікації відомостей про заявку будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки в установленому порядку. За ознайомлення з матеріалами заявки сплачується збір.

З дати надходження заявки до Установи і до публікації відомостей про заявку або публікації відомостей про видачу патенту матеріали заявки вважаються конфіденційною інформацією. Доступ третьої особи до матеріалів заявки забороняється, за винятком випадків, коли такий доступ здійснюється за дозволом заявника або за рішенням компетентного органу.

Особи, винні у порушенні вимог щодо конфіденційності матеріалів заявки, несуть відповідальність, передбачену законами України.

Опубліковані відомості про заявку на патент надають заявнику тимчасову правову охорону. Дія тимчасової правової охорони припиняється від дати публікації в офіційному бюлетені відомостей про видачу патенту. Дія тимчасової правової охорони за міжнародною заявкою починається від дати публікації відомостей про неї Установою.

4. Реєстрація патенту

На підставі рішення про видачу патенту здійснюється державна реєстрація патенту, для чого вносяться відповідні відомості до Реєстру. Державна реєстрація патенту (деклараційного патенту) на винахід та деклараційного патенту на корисну модель, промисловий зразок здійснюється за наявності документів про сплату державного мита за його видачу і збору за публікації про видачу патенту.

Після внесення до Реєстру відомостей будь-яка особа має право ознайомитися з ними у порядку, що визначається Установою, та одержати відповідно до свого клопотання виписку з Реєстру щодо відомостей про певний патент, за умови сплати збору за подання цього клопотання. Ознайомлення з відомостями, внесеними до Реєстру, щодо патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід та деклараційного патенту на секретну корисну модель здійснюється з дотриманням вимог Закону України «Про державну таємницю».

До Реєстру за ініціативою власника патенту можуть бути внесені зміни згідно з установленим переліком можливих змін, за які сплачується збір.

Одночасно з державною реєстрацією патенту (деклараційного патенту) на промисловий зразок Установа публікує у своєму офіційному бюлетені

визначені в установленому порядку відомості про видачу патенту (деклараційного патенту).

Після публікації відомостей про видачу патенту (деклараційного патенту) на винахід або деклараційного патенту на корисну модель, патенту на промисловий зразок будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки в установленому порядку після сплати збору.

Відомості про видачу патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід і деклараційного патенту на секретну корисну модель не публікуються.

Заявник може оскаржити рішення Установи за заявкою у судовому порядку, а також до Апеляційної палати протягом двох місяців від дати одержання рішення Установи.

Оскарження рішення Установи до Апеляційної палати здійснюється шляхом подання заперечення проти рішення у порядку, встановленому Законом. За подання заперечення сплачується збір.

Заперечення проти рішення Установи за заявкою розглядається згідно з регламентом Апеляційної палати, протягом двох місяців від дати одержання заперечення та документа про сплату збору. Строк розгляду заперечення продовжується за ініціативою заявника, але не більше ніж на два місяці.

У разі задоволення заперечення повністю або частково збір за подання заперечення підлягає поверненню.

Видача патенту здійснюється Установою у місячний строк після його державної реєстрації.

Патент видається особі, яка має право на його одержання. Якщо право на одержання одного і того ж патенту мають кілька осіб, їм видається один патент.

Деклараційний патент на винахід (корисну модель) видається під відповідальність його власника за відповідність винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності.

У випадку втрати чи зіпсування патенту його власнику видається дублікат патенту у порядку, встановленому Установою після сплати відповідного збору.

Власник деклараційного патенту на винахід або його правонаступник з метою перетворення деклараційного патенту на винахід в патент на винахід може подати стосовно заявки, за якою видано деклараційний патент, заяву проведення кваліфікаційної експертизи заявки. Заява повинна надійти до закладу експертизи не пізніше трьох років від дати подання заявки, за якою видано деклараційний патент. За подання заяви сплачується збір.

Строк дії патенту на винахід, виданого замість деклараційного патенту на винахід, становить 20 років від дати подання заявки на деклараційний патент на винахід.

Власник патенту на секретний винахід (корисну модель) має право внести відповідному Державному експертові пропозицію про розсекречування винаходу (корисної моделі) чи зміну встановленого ступеня секретності.

Тема 5. Знаки для товарів та послуг, їх правова охорона

План:

1. Знаки для товарів і послуг (торговельні марки)
2. Фірмові (комерційні) найменування

1. Знаки для товарів і послуг (торговельні марки)

Торговельні марки (англ. «trademark») - будь-які позначення або будь-які поєднання позначень, придатні для вирізнення товарів (послуг), що їх виробляє (надає) одна особа, від товарів (послуг), які виробляють (надають) інші особи.

Такими позначеннями можуть бути, зокрема слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

Елемент торговельної марки - це одна зі складових частин торговельної марки. Елементи торговельної марки розрізняють за видом, виокремлюючи словесний, зображальний та об'ємний елементи.

Сильний елемент торговельної марки значною мірою визначає її сприйняття, і навпаки, слабкий елемент не здатний істотно вплинути на сприйняття торговельної марки. До слабких елементів марки відносять, як правило, елементи, яким не може бути надана правова охорона через невідповідність певним вимогам законодавства.

Мотив торговельної марки - це аспект торговельної марки, розрахований на певний вид сприйняття. Мотив марки може бути візуальний (графічний) - розрахований на зорове сприйняття; фонетичний (звуковий) - розрахований на слухове сприйняття; семантичний (смісловий) - змістовий зміст позначення, який використовують як торговельну марку.

Види торговельних марок:

1. За формою вираження

- словесні - оригінальні слова, назви, словосполучення, короткі фрази, які використовуються для позначення товарів та послуг;
- зображувальні - конкретні й абстрактні малюнки, зображення живих істот, предметів, фігур, композицій, ліній, які слугують для позначення товарів та послуг;
- комбіновані - знаки, які включають словесні, зображувальні та об'ємні позначення товарів та послуг (слова, символи, малюнки, фігури тощо) сюжетно та композиційно поєднані між собою;
- об'ємні - тривимірні позначення, фігури та їх комбінації, які забезпечують оригінальне оформлення виробу (форми пляшок, флакони для парфумів, фігурне мило, упаковки для цигарок тощо);
- нетрадиційні знаки - звукові, світлові, запахові позначення товарів і послуг (мелодії, шумові, світлові ефекти, оригінальні звуки тощо).

2. Залежно від чисельності користувачів

- індивідуальні знаки - позначення, зареєстровані на ім'я конкретної юридичної або фізичної особи, яка одноосібно вирішує використовувати знак самостійно чи передати право на його використання іншим особам;
 - знаки, що перебувають у спільній власності - знаки, що належать кільком особам, взаємовідносини між якими визначаються відповідною угодою;
 - колективні знаки - знаки, що позначають товари і послуги, що виробляються або реалізуються особами, які входять у певне добровільне об'єднання (спілку, асоціацію);
 - сертифікаційні (гарантійні) знаки- знаки, що виступають як юридична гарантія певного рівня якості товарів і послуг, які вони позначають.
3. За ступенем відповідності
- звичайні знаки - будь-яке нове та оригінальне позначення товару чи послуги, яке відповідає умовам охороноздатності певної країни, зареєстроване і охороняється на її території;
 - загальновідомі товарні знаки - позначення, відомі широкому колу осіб, і такі, що асоціюються у їхній свідомості з конкретним товаром, послугою;
 - знамениті знаки - знаки, які мають виняткову цінність та самостійну привабливість, що виявляється незалежно від товарів та послуг, які ними позначаються.
4. За розрізняльною здатністю
- знаки з високою роздільною здатністю - дозвільні, чудернацькі позначення або слова, що не стосуються безпосередньо товару (послуги), який позначають;
 - навіювальні знаки - що мають певне відношення до товару (послуги), який позначають, і «навіюють думку» про нього;
 - описові знаки - які акцентують увагу на певних рисах, атрибутах, властивостях маркованого товару або послуги.
5. За механізмом дії
- сильні - марки з високою розрізняльною здатністю, набутою шляхом тривалого використання.
 - слабкі - марки, яким бракує розрізняльної здатності або розрізнявальна здатність яких частково втрачена внаслідок розмивання (ослаблення) торговельної марки.
 - конфліктуючі - це марки, що вступають в конфлікт із тотожною або схожою розрізняльною маркою, промисловим зразком або об'єктом авторського права у зв'язку з наявністю в іншій особі попередніх прав на зазначені об'єкти.
6. За схожістю
- тотожна торговельна марка -торговельна марка, зображення якої в усіх елементах збігається із зображенням іншої марки. Тотожні

марки найчастіше можуть вступати в конфлікт, оскільки їх використання для однорідних товарів або послуг на одному ринку може призводити до сплутання виробників або осіб, що надають послуги;

- торговельна марка, схожа настільки, що її можна сплутати з іншими марками - марка, яка асоціюється з іншими марками (маркою) загалом, незважаючи на окремі відмінності елементів марки.

7. За будовою

- проста - складається з одного елемента;
- складна - складається з декількох елементів.

Функції торговельних марок

1) Товаророзрізнявальна функція торговельної марки впливає із самого визначення. Виокремлення маркованих товарів або послуг з маси конкуруючих із ними допомагає власникові марки у продажу товарів або наданні послуг, а споживачеві - у виборі належних товарів чи послуг серед подібних.

2) Гарантійна функція полягає в тому, що торговельна марка гарантує споживачам знайому їм якість товарів (послуг).

3) Рекламна функція полягає в тому, щоб привернути увагу споживачів до товарів (послуг), маркованих певними торговельними марками.

4) Ідентифікаційна функція. Виконуючи цю функцію торговельна марка непрямо вказує на товаровиробника або особу, яка надає послугу. Завдяки тісному зв'язку між товарами (послугами) та торговельною маркою остання надає суспільству інформацію про товари та послуги і таким чином допомагає власникам марок стимулювати та зберігати попит на ці товари або послуги.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи. Право інтелектуальної власності на певну торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним та (або) юридичним особам.

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом та пов'язується з її державною реєстрацією. Але для того, щоб позначення або будь-яка комбінація позначень вважалися придатними для набуття на них права інтелектуальної власності як на торговельну марку, вони повинні відповідати наступній умові охороноздатності вирізненість серед інших торговельних марок.

Реєстрацію торговельної марки, яка є відтворенням, імітацією або перекладом добре відомої марки, відхиляють або визнають недійсною.

Обсяг правової охорони торговельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг, якщо інше не встановлено законом.

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, яка має міжнародну реєстрацію або визнана в установленому законом порядку добре відомою, не вимагає засвідчення свідоцтвом.

Не можуть одержати правову охорону позначення, які зображають або імітують

- державні герби, прапори та інші державні символи (емблеми);
- офіційні назви держав;
- емблеми, скорочені або повні найменування міжнародних міжурядових організацій;
- офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки;
- нагороди та інші відзнаки.

Не можуть одержати правову охорону позначення, які:

- не мають розрізнявальної здатності та не набули такої внаслідок їх використання;
- складаються лише з позначень, що є загальноживаними як позначення товарів і послуг певного виду;

- складаються лише з позначень чи даних, що є описовими при використанні щодо зазначених у заявці товарів і послуг або у зв'язку з ними, зокрема, вказують на вид, якість, склад, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, місце і час виготовлення та збуту товарів або надання послуг;

- є неправдивими або такими, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу;

- складаються лише з позначень, що є загальноживаними символами і термінами;

- зображують лише форму, що обумовлена природним станом товару чи необхідністю отримання технічного результату або яка робить товар цінним.

Не можуть бути зареєстровані як торговельні марки позначення, які є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати з

- торговельними марками, раніше зареєстрованими чи заявленими для реєстрації і призначеними для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг на ім'я іншої особи;

- торговельними марками інших осіб, якщо ці марки охороняють без реєстрації, на підставі міжнародних договорів, учасником яких є країна, зокрема марками, визнаними добре відомими;

- комерційними найменуваннями, що відомі в країні та належать іншим особам, які одержали право на них до дати подання до установи заявки щодо таких самих або споріднених з ними товарів і послуг;

- кваліфікованими зазначеннями походження товарів (у тому числі спиртів та алкогольних напоїв), що охороняються відповідно до закону;

- зразками відповідності (сертифікаційними знаками), зареєстрованими у встановленому порядку.

Не реєструють як торговельні марки позначення, які відтворюють

- промислові зразки, права на які належать іншим особам;
- назви відомих творів науки, літератури та мистецтва та їхніх фрагментів без згоди власників авторського права або їхніх правонаступників;

- прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них; портрети та факсиміле відомих осіб без їхньої згоди.

Майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є

- право на використання торговельної марки;
- виключне право дозволяти використання торговельної марки;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, зокрема й забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Суб'єкти права на торговельну марку можуть проставляти попереджувальне маркування, яке вказує на те, що торговельна марка, зареєстрована в країні. Якщо торговельна марка знаходиться на реєстрації, заявник має право використовувати маркування «ТМ» (Trademark) або «М» (Mark), а якщо марка зареєстрована, то ставиться знак ® «res TM».

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні є чинними протягом 10 років від дати, наступної за датою подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку, якщо інше не передбачено законом. Зазначений строк може бути продовженим щоразу на 10 років у порядку, встановленому законом.

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку припиняється достроково: а) у зв'язку з перетворенням торговельної марки на загальноживане позначення певного виду товарів чи послуг, б) за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору.

Реєстрацію і охорону прав на торгові марки в Україні проводить ДП «Український інститут промислової власності».

Для проведення реєстрації необхідні наступні документи

1. Логотип.
2. Копія свідоцтва про державну реєстрацію (для юридичних осіб).
3. Перелік товарів та послуг, які надаватимуться під торговою маркою.
4. Реквізити для укладення договору (р/р, ідентифікаційний код, назва банку).

Орієнтовна вартість реєстрації торгової марки залежить від вартості попереднього пошуку торгової марки серед раніше поданих на реєстрацію чи вже зареєстрованих торгових марок, яка залежить від кількості класів для перевірки торгової марки, виду торгової марки, терміну пошуку;

- розміру податкового збору за подання заявки на реєстрацію торгової марки, який залежить від кількості класів для реєстрації торгової марки;
- наявності кольору в поданій до реєстрації торговій марці;
- державного мита за публікацію торгової марки;
- державного мита за публікацію торгової марки в кольорі;
- вартості послуг патентного повіреного;
- державного мита за видання свідоцтва на торгову марку.

Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні або

здійснила значну й серйозну підготовку для такого використання, має право попереднього користувача - право на безоплатне продовження такого використання.

Після подання документів на реєстрацію торгової марки в Україні можна подавати документи на її міжнародну реєстрацію згідно з Мадридською угодою «Про міжнародну реєстрацію торгових марок» або згідно з Мадридським протоколом «Про міжнародну реєстрацію торгових марок». Крім того, можна зареєструвати торгову марку згідно з європейським законодавством.

Торгові марки, які мають в Україні статус «загальновідомих»

Google	Торгова марка першої за популярністю у світі пошукової системи. Власник торговельної марки - Google Inc. Заснована 4 вересня 1998 року. Знак визнано в Україні загальновідомим з 01.01.2004 р. Рішенням Апеляційної палати у 2007 році.
Escada	Торгова марка, під якою випускаються жіноча і спортивна лінії одягу, нижня білизна, парфумерні товари та аксесуари. Власник знака - компанія Escada. Знак визнаний в Україні загальновідомим з 01.07.1998 р. рішенням Апеляційної палати у 2007 році.
Cosmopolitan	Торгова марка міжнародного журналу для жінок. Знак визнаний в Україні загальновідомим з 01.01.2002 р. рішенням Апеляційної палати у 2006 році.
Rolex	Торгова марка швейцарської годинникової компанії, що випускає наручні годинники та аксесуари. Знак визнаний в Україні загальновідомим з 01.01.2004 р. рішенням Апеляційної палати у 2007 році.
Rehau	Торгова марка заснована в 1948 році, назву отримала від назви міста, в якому почалася її історія. В Україні знак визнано загальновідомим з 01.01.2008 р. рішенням Апеляційної палати у 2010 році.
Nemiroff	Марка заводу-виробника горілчаних виробів. Знак визнаний в Україні загальновідомим з 01.01.2003 р. рішенням Апеляційної палати у 2007 році.
АВК	Компанія «АВК» є одним з найбільших національних виробників кондитерської продукції. Товарний знак визнано загальновідомим з 01.01.2005 р. рішенням Апеляційної палати у 2008 році.
Аргументы и факты	Товарний знак щотижневої громадсько-політичної газети. В Україні випускається з травня 1995 року. Знак визнаний загальновідомим з 19.06.1998 р. рішенням Апеляційної палати у 2008 році.
Приват Банк	Торгова марка найбільшого комерційного банку України, заснованого 1992 р. Знак визнано добре відомим в Україні з 01.01.2005 р. рішенням Апеляційної палати у 2009 році.
Коблево	Торгова марка відомого в Україні виробника вин. Визнана загальновідомою в Україні з 01.01.2004 р. рішенням Апеляційної палати у 2009 році.
ТНК	Власник торгової марки - одна з найбільших російських нафтових компаній. В Україні торгова марка «ТНК» визнана загальновідомою з 01.01.2007 р. рішенням Апеляційної палати у 2010 році.

YAMAHA	Торгова марка побутової техніки, акустичної електроніки, акустики, спортивного інвентарю, музичних інструментів, мотоциклів. В Україні вважається загальновідомою з 01.01.2002 р. рішенням Апеляційної палати у 2007 році.
--------	---

Антимонопольний комітет України розглядає скарги щодо дій, які здійснені після вводу торговельних марок до цивільного обігу. Органи Комітету розглядають справи про порушення антимонопольного законодавства та за результатами розгляду приймають обов'язкові для виконання рішення про припинення порушень та про відновлення початкового стану, про примусовий поділ монопольних утворень, припинення антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання, накладають штраф у випадках, передбачених законодавством, у разі необхідності звертаються до суду чи господарського суду з позовами, надсилають правоохоронним органам матеріали про порушення законодавства, що містять ознаки злочину.

Протягом 2009-2011 років Антимонопольним комітетом України захищено торговельні марки

- Компанії «СОРЕМАРТЕКС.А.» (Бельгія) від дій ТОВ «Віва» (м.Луцьк, Україна) щодо нанесення на упаковки та обгортки цукерок «Extaza» та «Місячний Рафаель» сукупності позначень, які використовують на упаковках та обгортках цукерок під торговельною маркою «Raffaello». За вчинене порушення накладено штраф у розмірі 300 тис. грн.

- Орендного підприємства «Ужгородський коньячний завод» від дій ДП «Писарівський спиртзавод» (с. Писарівка, Кодимський р-н, Одеська обл.) щодо використання під час виробництва та реалізації коньяку ординарного з назвою «Графський Ужгородський» позначення «Ужгородський», зважаючи на те, що виробництво коньяку здійснювалося поза межами Закарпатського регіону та без використання сировини, отриманої з винограду, вирощеного в зазначеному регіоні. За вчинене порушення накладено штраф у розмірі 170 тис. грн.

- Фірми «Наброс Фарма ПВТ. ЛТД» (м. Кеда, Республіка Індія) від дій ТОВ «Рейнбо-ЛТД» (м. Київ, Україна), що полягали у використанні під час реалізації лікарського засобу «ДОЛАР», виробництва фірми «Ларк Лаборатории ЛТД» (м. Бхіваді, Республіка Індія), упаковки, оформлення якої є схожим на оформлення упаковки лікарського засобу «ДОЛАРЕН», виробництва фірми «Наброс Фарма ПВТ. ЛТД». Після втручання Комітету дизайн упаковки препарату «Долар» змінено, що унеможливило б змішування товарів різних виробників. На ТОВ «Рейнбо-ЛТД» за вчинене порушення накладено штраф у розмірі 500 тис. грн.

- Державного підприємства «Львівський державний ювелірний завод» від дій ПП Дешиця А.В. Під час порівняння бірок ювелірних виробів, які реалізовувались ПП Дешицею та ДП «ЛДЮЗ», виявилось, що вони містили аналогічну інформацію про виріб (назва, вага, розміри, маса), а у верхньому

правому куті було розміщене словесне позначення виробника з використанням словосполучення «Львівський ювелірний завод». Разом з ПП Дещицею А. Б. на орендованих ним торгових площах неодноразово брало участь у виставках-продажах ювелірних виробів ПП «Золотий квартал». Під час проведення виставок цими суб'єктами господарювання проводилась реклама виробів власного виробництва з використанням словесного позначення «ЛЮЗ». На ПП Дещицю Андрія Богдановича за вчинене порушення накладено штраф у розмірі 10 тис. грн. На ПП «Золотий квартал» за вчинене порушення накладено штраф у розмірі 40 тис. грн.

- Дочірнього підприємства «Імідж Холдинг» акціонерної компанії «Імідж Холдинг АпС» від дій ТОВ «Льодовий дім» щодо неправомірного використання ділової репутації іншого суб'єкта господарювання, а саме введення у господарський обіг напівфабрикатів, зокрема пельменів та вареників «Козацька Хортиця», елементів зовнішнього оформлення (дизайну) упаковки, які імітують сукупність елементів зовнішнього оформлення (дизайну) продукції «Хортиця». Зазначене рішення було оскаржене відповідачем у суді першої інстанції. За результатами розгляду справи судом було прийняте рішення на користь відповідача. Така ситуація пов'язана з тим, що на думку суддів, товариство з обмеженою відповідальністю «Льодовий дім» та дочірнє підприємство «Імідж Холдинг» акціонерної компанії «Імідж Холдинг АпС» не є конкурентами, оскільки виробляють різні товари. На цей час Комітетом подана апеляція щодо рішення суду першої інстанції.

Потребує вирішення проблема використання товарних знаків колишнього СРСР. За інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України, виробники лікєро-горілчаної продукції зіткнулись з проблемою виплати роялті за використання знаків «Пшенична», «Посольська», «Давньокиївська» тощо. Рецептūra їх виготовлення входила у державні стандарти, нині ж власниками цих знаків стали особи, які не мають до них жодного відношення. Складна ситуація склалася з експортом кондитерської продукції в Російську Федерацію та Казахстан. До цих країн заборонено ввіз української продукції, виробленої за уніфікованими рецептūрами з назвами, які добре відомі споживачам. Так, Російська Федерація дозволила реєстрацію знаків для товарів, якими у радянські часи користувались більшість кондитерських фабрик («Ромашка», «Гуливер», «Кара-Кум», «Красный мак», «Золотий ключик», «Артек» тощо). Відтак, велика кількість найменувань продукції, яка десятки років виготовляється українськими підприємствами, не може постачатися в країни СНД, оскільки визнається там контрафактною.

Особливою категорією маркетингу, пов'язаною з торговельними марками, є бренд.

Бренд (англ. Brand - товарний знак, торговельна марка, клеймо) - термін в маркетингу, який символізує комплекс інформації про компанію, продукт або послугу; популярна, легко впізнавана і юридично захищена символіка виробника або продукту.

Бренд - єдине позначення (назва, символ, гасло, слоган, девіз, стиль, термін, ідея, математична модель), впізнаване споживачем концептуально виробленого набору товарів і послуг, зазвичай об'єднаних в напрямку діяльності компанії або об'єднання.

Існує два підходи до визначення бренду

1) завдання та індивідуальні атрибути назва, логотип та інші візуальні елементи (шрифти, дизайн, колірні схеми і символи), що дозволяють виділити компанію або продукт порівняно з конкурентами;

2) образ, імідж, репутація компанії, продукту або послуги в очах клієнтів, партнерів, громадськості.

Слово «бренд» походить від давньоскандинавського «brandr», яке перекладається, як «палити, вогонь». Так називалося тавро, яким власники худоби позначали своїх тварин.

Бренд - це не річ, продукт, компанія або організація. Бренди не існують в реальному світі - це ментальні конструкції. Бренд найкраще описати як суму всього досвіду людини, його сприйняття речі, продукту, компанії або організації. Головне, про що потрібно пам'ятати, - бренди не створюються виробником. Вони існують тільки у свідомості споживача.

Особливим підвидом бренду є дженерик - продукт, що має в якості найменування певне узагальнення, наприклад назва продуктової або сортової категорії.

Бренд володіє рядом безумовних характеристик, причому тільки наявність всієї їх сукупності дозволяє стверджувати, що даний товар може вважатися «брендом» гарантована якість; загальновідомість; престижність; загальнодоступність (з точки зору можливості покупки); наявність значної кількості лояльних покупців; легковпізнавані назва і логотип; глобальна поширеність.

Брендинг - це процес формування іміджу бренду протягом тривалого періоду через висвітлення додаткової цінності, емоційної або раціональної «обіцянки» торгової марки або немарочного продукту, що робить його більш привабливим для кінцевого споживача, а також просування торгової марки на ринку.

Слід відрізнити «брендинг» від «бренд-менеджменту», який має на увазі використання маркетингових технік з метою нарощування цінності бренду для споживача через зміну і корекцію його раціональних або емоційних характеристик щодо продукту, продуктової лінійки або бренду в цілому для збільшення його конкурентоспроможності та зростання продажів.

2. Фірмові (комерційні) найменування

Комерційне найменування - позначення, яке дає змогу вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності.

Первинними суб'єктами права інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування можуть бути лише юридичні особи, товариства (підприємницькі та непідприємницькі), установи та юридичні особи інших організаційно-правових форм, встановлених законом. Вони є носіями виключно майнових прав інтелектуальної власності, а особисті немайнові права їм не належать, оскільки закон не визнає авторства на комерційні (фірмові) найменування.

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є:

- право на використання комерційного найменування;
- право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, зокрема й забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним від моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації й незалежно від того, чи є комерційне найменування частиною торговельної марки.

Особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не вводить в оману споживачів щодо товарів та послуг, які вони виробляють або реалізують.

Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування передаються іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною.

Відомості про комерційне найменування можуть вноситися до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом.

Слід зазначити, що найменування юридичної особи та комерційне (фірмове) найменування є різними правовими категоріями, які відрізняються одна від одної за колом суб'єктів прав на них, підставами виникнення та припинення.

Наприклад, у Великобританії існує охорона як найменувань компанії, так і бізнесових найменувань, при цьому охорона цих засобів індивідуалізації регламентується різними законами.

У Франції розділяють найменування корпорацій та фірмове найменування. Найменування корпорації є офіційним та юридичним ім'ям корпорації та не може бути змінено при користуванні за винятком зміни даних у статутних документах. Фірмове найменування може змінюватися без спеціальних правових процедур.

Відмінності між найменуванням юридичної особи та комерційним найменуванням відповідно до діючого законодавства України;

- 1) юридична особа зобов'язана мати найменування юридичної особи і може (має право) додатково мати комерційне найменування;
- 2) на відміну від найменування юридичної особи, будь-яких вимог до структури комерційного найменування законодавством не встановлено;

3) на відміну від найменування юридичної особи, для якого встановлено вимогу щодо написання лише українською мовою, комерційне найменування може бути представлене і літерами латиниці.

Паралельне існування найменування юридичної особи та її комерційного найменування є абсолютно виправданим, оскільки кожне з цих найменувань виконує свою функцію перше використовується для ідентифікації особи в органах державної влади, реєстраційних та фіскальних органах, а друге – для вирізнення особи на ринку. Офіційне найменування для юридичної особи не може бути предметом обороту і характеризує юридичну особу в сукупності її прав та обов'язків як самостійного суб'єкта права. В свою чергу комерційне найменування – це назва, яка індивідуалізує юридичну чи фізичну особу для ідентифікації господарських (комерційних) відносин.

У тих випадках, коли комерційне найменування не співпадає з елементами найменування юридичної особи, до його складу зазвичай входить вирізняльна частина із зазначенням виду діяльності або без неї. Таке позначення часто реєструється як торговельна марка або може бути її частиною.

Тісний зв'язок комерційного найменування з торговельною маркою найбільш характерний для фірм, що надають послуги. І навпаки, що стосується виробників товарів, прив'язка комерційного найменування до торговельної марки не обов'язкова.

Тема 6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності

План:

1. Правова охорона інтегральної мікросхеми
2. Право на раціоналізаторську пропозицію
3. Право на сорти рослин
4. Сутність охорони права власності на “ноу-хау”

1. Правова охорона інтегральної мікросхеми

Інтегральна мікросхема (ІМС) – це мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

У Законі України від 5 листопада 1997 р. за № 621/97-ВР «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» вжито термін – «топографія», у Цивільному Кодексі України – «компонування».

Топографія (компонування) ІМС – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними.

Основною умовою охороноздатності топографії ІМС є її оригінальність. Топографія ІМС визнається оригінальною, якщо:

- вона не створена шляхом прямого відтворення (копіювання) іншої топографії ІМС;
- має відмінності, що надають їй нові властивості;
- не була відомою у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки до Установи або до дати її першого використання.

На визнання топографії ІМС оригінальною не впливає розкриття інформації про неї автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію, якщо строк від дати розкриття інформації до дати подання до Установи заявки на реєстрацію цієї топографії ІМС не перевищує двох років.

Держава здійснює правову охорону топографії ІМС шляхом її реєстрації в Установі. Особливості охорони прав на топографії ІМС, віднесені до державної таємниці, визначаються окремим законодавством.

Не охороняються права на:

- ідеї;
- способи;
- системи;
- технології;
- закодовану інформацію, які можуть бути втілені в топографію ІМС.

Обсяг прав на топографію ІМС визначається зображенням топографії ІМС на матеріальному носії.

Право на реєстрацію топографії ІМС має автор або його правонаступник.

Автори, які спільно створили топографію ІМС, мають однакові права на реєстрацію топографії ІМС, якщо інше не передбачено угодою між ними.

Автору топографії ІМС належить право авторства, яке є невідчужуваним особистим правом і охороняється безстроково.

Право авторства не належить особам, які при створенні топографії ІМС надавали авторові лише технічну, організаційну чи матеріальну допомогу або сприяли оформленню матеріалів для одержання правового захисту, але не внесли особистого творчого вкладу у створення топографії ІМС.

Право на реєстрацію топографії ІМС і усі права, що з цієї реєстрації випливають, має роботодавець автора топографії ІМС або його правонаступник, якщо топографію ІМС створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи за спеціальним дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше.

У цьому випадку автор топографії ІМС, зобов'язаний подати роботодавцю письмове повідомлення про створену ним топографію ІМС разом з матеріалами, що відображають топографію ІМС досить ясно і повно.

Якщо роботодавець чи його правонаступник протягом чотирьох місяців від дати одержання цього повідомлення не подасть заявки до Установи чи не прийме рішення про збереження топографії як конфіденційної інформації, про що він зобов'язаний повідомити письмово автора, то право на реєстрацію топографії переходить до автора.

У разі коли роботодавець використав своє право на реєстрацію топографії ІМС чи на збереження її як конфіденційної інформації, автор має право на винагороду відповідно до економічної цінності топографії та іншої вигоди, яку одержав чи міг би одержати роботодавець чи його правонаступник.

Винагорода авторові виплачується у розмірі та на умовах, що визначаються письмовою угодою між автором і роботодавцем, яка укладається не пізніше чотирьох місяців від дати одержання роботодавцем повідомлення.

Спори щодо умов одержання автором від роботодавця винагороди та її розміру розв'язуються у судовому порядку.

Особа, яка бажає зареєструвати топографію ІМС і має на це право, подає до Установи заявку на реєстрацію. Заявка на реєстрацію топографії ІМС може бути подана двома і більше особами. За дорученням заявника заявку на реєстрацію може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу, крім працівників Установи і його експертного органу.

Заявка на реєстрацію топографії ІМС повинна стосуватися тільки однієї топографії ІМС, складається українською мовою і повинна містити:

- заяву про реєстрацію топографії ІМС;
- матеріали, що ідентифікують топографію ІМС.

З метою ідентифікації топографії ІМС, яка не використовувалася до дати подання заявки, Установі подаються в одному примірнику матеріали, що дають вичерпну інформацію щодо топографії.

З метою ідентифікації топографії ІМС, яка використовувалася до дати подання заявки, Установі разом із заявкою подаються зразки ІМС, що включають дану топографію, в такому вигляді, в якому її введено в оборот. У цьому разі заява повинна містити також відомості про дату, коли топографію ІМС вперше було використано, та матеріали – основні технічні характеристики зразка ІМС.

Якщо подані матеріали, що ідентифікують топографію ІМС, містять інформацію про будь-який шар топографії ІМС або його частину, яка, на думку заявника, є конфіденційною, то даний шар у цілому або відповідну його частину може бути вилучено і включено до складу матеріалів, що ідентифікують топографію ІМС, в закодованій формі.

Подані заявником матеріали, що ідентифікують топографію ІМС, і зразки ІМС, що включають дану топографію, зберігаються Установою шість років після закінчення дії реєстрації. По закінченні цього терміну ідентифікаційні матеріали та зразки ІМС повертаються власнику права на його вимогу, а за відсутності такої вимоги – знищуються.

У заяві про реєстрацію топографії ІМС необхідно вказати заявника (заявників) та його (їх) адресу, а також автора (авторів). Автор має право вимагати, щоб його не згадували як автора в публікації Установи.

Документ про сплату збору за подання заявки повинен надійти до Установи разом із заявкою або протягом двох місяців від дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Датою подання заявки є дата одержання Установою заявки. Право першого заявника передбачає, що якщо до Установи надійшло дві чи більше заявок на одну і ту ж топографію ІМС від різних заявників, то право на реєстрацію топографії належить тому заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Установи.

2. Право на раціоналізаторську пропозицію

Раціоналізаторською визнається пропозиція, яка є новою і корисною для підприємства, якому вона подана, і передбачає створення або зміну конструкції виробів, технології виробництва, застосовуваної техніки або складу матеріалу.

Удосконалення конструкції виробу може характеризуватися змінами в конструктивному виконанні деталей, вузлів, блоків тощо в їх взаємозв'язку, взаєморозміщенні, співвідношенні, геометричних формах.

Удосконалення технології виробництва може характеризуватися змінами у методах проведення технологічних операцій, їх послідовності, параметрах режимів (температура, тиск тощо), а також змінами в машинах, що

застосовуються в приладах, пристроях, які приймають участь у процесі. При цьому до технології виробництва, зокрема, можуть відноситися засоби виміру, контролю, випробувань, монтажу, видобутку або переробки сировини.

Удосконалення складу матеріалу може характеризуватися змінами в інгредієнтах, що входять до його складу, та їх кількісному співвідношенні.

Раціоналізаторська пропозиція є новою для підприємства, якому вона подана, якщо згідно з наявними на даному підприємстві джерелами інформації ця або тотожна поданій пропозиція не була відома. Не визнається обставиною, що впливає на новизну раціоналізаторської пропозиції, її використання за ініціативою автора протягом не більше 3 місяців до подання заяви.

Раціоналізаторська пропозиція є корисною для підприємства, якому вона подана, якщо її використання дає змогу підвищити економічну ефективність (прибуток) або одержати інший позитивний ефект цим підприємством.

Не визнається раціоналізаторською пропозиція, яка:

- знижує надійність та інші показники якості продукції;
- погіршує умови праці, якість робіт;
- викликає або збільшує рівень забруднення навколишнього природного середовища;
- ставить лише завдання або тільки визначає ефект, що може бути одержаний від застосування пропозиції, без вказівки конкретного рішення;
- забезпечує досягнення позитивного ефекту шляхом заходів організаційного, а не технічного характеру (планування, фінансування, поліпшення стану робочих місць, упорядкування системи матеріально-технічного забезпечення виробництва, обліку і звітності тощо);
- відноситься до умовних позначень, розкладів, правил гри, дорожнього руху, судноплавства, складання шкал, таблиць, діаграм, трафіків, номограм, якщо вони не призводять до зміни конструкції приладів, що їх містять, або технології виробництва;
- зроблена працівником проектної організації, що здійснює авторський нагляд в процесі будівництва, по зміні проектних рішень.

Право авторства на раціоналізаторську пропозицію визнається за фізичними особами, творчою працею яких створено раціоналізаторську пропозицію.

Порядок користування правами на раціоналізаторську пропозицію, створену у співавторстві, визначається угодою між ними.

Не визнаються співавторами особи, які надали авторові раціоналізаторської пропозиції тільки технічну допомогу (виготовлення, креслення і зразків, оформлення документації, виконання розрахунків, проведення дослідної перевірки тощо), або сприяли оформленню прав на раціоналізаторську пропозицію та її використання.

Пропозиції інженерно-технічних працівників науково-дослідних, проектних, конструкторських, технологічних організацій та аналогічних підрозділів підприємств, які відносяться до розроблених цими працівниками проектів, можуть бути визнані раціоналізаторськими:

- після затвердження проектів підприємств, будинків і споруд (робочих креслень або техноробочого проекту при одностадійному проектуванні);
- після прийняття серійного (головного) зразка – якщо вони відносяться до конструкції;
- після прийняття в експлуатацію у встановленому порядку – якщо вони відносяться до технологічного процесу;
- коли ці пропозиції поліпшують технічні характеристики проектів, конструкцій і технологічних процесів. Такі пропозиції приймаються і розглядаються підприємством, яке реалізує ці проекти, виготовляє конструкції та експлуатує технологічні процеси.

Раціоналізаторська пропозиція, що складає державну таємницю, приймається і розглядається у порядку, встановленому Рекомендаціями, але з додержанням вимог секретності і конфіденційності.

Складання, подача і розгляд заяви на раціоналізаторську пропозицію проводяться у відповідності до Тимчасового положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні, затвердженого Указом Президента України від 18 вересня 1992 року №479/92 (479/92), зі змінами, внесеними Указом Президента України «Про визнання такими, що втратили чинність, указів Президента України у зв'язку з прийняттям Законів України щодо промислової власності» від 22 червня 1994 року №324/94 (324/94), та Методичних рекомендацій про порядок складання, подачі і розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію.

Заява та інша документація, що відноситься до раціоналізаторської пропозиції, оформляється відповідно до вимог, встановлених Примірною інструкцією по діловодству в міністерствах і відомствах Української РСР та виконавчих комітетах місцевих Рад народних депутатів, затвердженою 31.07.75 року №362.

Терміни зберігання документації по раціоналізаторським пропозиціям визначаються Переліком типових документів, що утворюються в діяльності органів державної, представницької, виконавчої влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств із зазначенням строків зберігання, затверджених Головним архівним управлінням при Кабінеті Міністрів України у 1995 році, а саме:

- термін зберігання Заяв на прийнятті раціоналізаторські пропозиції – 15 років;
- на відкинені – 5 років;
- журналів реєстрації Заяв на раціоналізаторські пропозиції – постійно.

Разом із Заявою зберігаються і акт про використання раціоналізаторської пропозиції, розрахунок економічної ефективності або оцінки іншого позитивного ефекту, договір між автором (співавторами) та підприємством про розмір винагороди за використання раціоналізаторської пропозиції і угоди співавторів про розподіл між ними винагороди та про порядок користування правами на раціоналізаторську пропозицію, створену у співавторстві.

Заявка складається автором (співавторами) окремо на кожну пропозицію за формою N P-1 «Заявка на раціоналізаторську пропозицію», затвердженою наказом Міністерства статистики України від 24.03.95 N 79 (Z0090-95).

У Заяві слід вказати:

- найменування пропозиції;
- всіх без винятку співавторів, творчою працею яких створена пропозиція;
- надати інформацію про авторів (прізвище, ім'я, по-батькові, місце роботи або домашня адреса), якщо Заява подається особою, яка не працює на цьому підприємстві).

У розділі «Опис пропозиції» викладаються:

- 1) недоліки існуючої конструкції виробу, технології виробництва і техніки, що застосовується, чи складу матеріалу, які усуваються пропозицією;
- 2) ціль пропозиції;
- 3) зміст пропонованого рішення, включаючи дані, достатні для його практичного здійснення без участі автора (співавторів);
- 4) відомості про прибуток чи інший позитивний ефект.

За необхідності до Заяви додаються графічні матеріали (креслення, схеми, ескізи тощо), техніко-економічні розрахунки та додаткові відомості про пропозицію, які підписуються всіма співавторами. На Заяві і графічному матеріалі проставляється дата заповнення і виготовлення.

Заява подається тому підприємству, до діяльності якого відноситься пропозиція, незалежно від того, працює автор на цьому підприємстві чи ні.

По Заяві, що надійшла, проводиться перевірка дотримання вимог, передбачених Рекомендаціями.

Вірно складена Заява приймається до розгляду, реєструється в Журналі реєстрації раціоналізаторських пропозицій за формою N P-2 «Журнал реєстрації раціоналізаторських пропозицій». На Заяві проставляється дата її надходження і номер, під яким вона зареєстрована в Журналі.

Заява не приймається до розгляду і не реєструється в Журналі, якщо:

- вона складена не у відповідності з вимогами цих Рекомендацій (в описі пропозиції не розкрито суть раціоналізаторської пропозиції);
- пропозиція не відноситься до діяльності підприємства.

У цих випадках Заява в 5-денний термін із дня її надходження повертається авторові із зазначенням причини відмови в реєстрації чи з роз'ясненням, куди її треба подати.

Причини відмови в реєстрації пропозиції повинні бути викладені в письмовому вигляді з зазначенням найменування пропозиції і дати її надходження на підприємство.

Якщо автор не згоден з відмовою у прийнятті до розгляду його Заяви, він може подати заперечення на цю відмову керівнику підприємства. Заперечення повинно бути розглянуте у 15-денний термін.

Заява, яка відповідно до вимог цього пункту не підлягає реєстрації в Журналі, реєструється як вхідна кореспонденція.

Після реєстрації Заяви, але до винесення рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською, або про її відхилення, автор може доповнювати або змінювати опис пропозиції, креслення, схеми чи ескізи, не змінюючи суті пропозиції. Зміни і доповнення оформлюються на окремому аркуші з зазначенням дати подання і підписуються автором (співавторами). Зміна суті пропозиції розглядається як подача нової пропозиції, яка повинна бути оформлена окремою Заявою.

Першість на раціоналізаторську пропозицію визначається датою її надходження на підприємство.

3. Право на сорти рослин

Сорт – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови надання правової охорони ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин»:

- 1) може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів;
- 2) може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак;
- 3) може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту.

Ботанічний таксон – це відособлена група рослин, споріднених між собою спільністю ознак і властивостей, завдяки чому їм можна присвоїти таксономічну категорію.

Різновидами сорту, на які можуть набуватися права, є клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція.

Сорт вважається охороноздатним – придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності, якщо за проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є:

- новим;
- вирізняльним;
- однорідним;
- стабільним.

Сорт вважається новим, якщо до дати, на яку заявка вважається поданою, заявник (селекціонер) чи інша особа за його дозволом не продавали чи будь-яким іншим способом не передавали матеріал сорту для комерційного використання:

- а) на території України – за рік до цієї дати;
- б) на території іншої держави – щодо деревних та чагарникових культур і винограду за шість років;
- в) щодо рослин інших видів за чотири роки до цієї дати.

Сорт відповідає умові вирізняльності, якщо за проявом його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою.

Сорт, що протиставляється заявленому, вважається загальновідомим, якщо:

- а) він поширений на певній території в будь-якій державі;
- б) відомості про прояви його ознак стали загальнодоступними у світі, зокрема шляхом їх опису в будь-якій оприлюдненій публікації;
- в) він представлений зразком у загальнодоступній колекції;
- г) йому надана правова охорона і/або він внесений до офіційного реєстру сортів в будь-якій державі, при цьому він вважається загальновідомим від дати подання заявки на надання права чи внесення до реєстру.

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини цього сорту залишаються достатньо схожими за своїми основними ознаками, відзначеними в описі сорту.

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі сорту, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

Сорт може бути внесеним до Реєстру сортів, якщо він є охороноздатним відповідно до норм Закону, придатним для поширення в Україні та йому присвоєно назву.

Сорт вважається придатним для поширення в Україні, якщо він:

- придатний для правової охорони;
- може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесення шкоди тваринному і рослинному світу, збереженню довкілля.

Критерії заборони поширення сортів в Україні розробляються Установою і затверджуються центральним органом виконавчої влади з питань сільського господарства і продовольства.

Сортові присвоюється назва, яка повинна його ідентифікувати і відрізнитися від будь-якої іншої назви існуючого в Україні і державах-учасниках сорту того ж чи спорідненого виду.

Назва сорту включає його родове чи видове позначення і власну назву. Власна назва може бути представлена будь-яким словом, комбінацією слів, комбінацією слів і цифр або комбінацією літер і цифр.

Назва сорту не повинна:

- суперечити принципам гуманності і моралі;
- складатися тільки із цифр, за винятком випадків, коли це відповідає усталеній практиці найменування сортів;
- складатися виключно із знаків чи зазначень, які вказують на вид, групу стиглості, якість, призначення, цінність, походження або технологію вирощування;

- вводити в оману або давати хибне уявлення щодо характеристик, цінності, географічного походження сорту, а також про автора сорту чи іншу заінтересовану особу;

- бути тотожною чи настільки подібною, що її можна сплутати щодо назви сорту, права на який набуті в Україні чи іншій державі.

Сорт повинен пропонуватися в Україні та в іншій державі під однією і тією ж назвою.

Згідно із Законом «Про охорону прав на сорти рослин» можуть набуватися такі права:

- 1) особисте немайнове право авторства на сорт;
- 2) майнове право власника сорту.

Ці права набуваються на сорт, який відповідає критеріям, визначеним Законом, та якому присвоєна назва згідно з ним.

Про особисте немайнове право авторства на сорт свідчать Реєстр сортів, Реєстр патентів, свідоцтво про авторство на сорт рослин, патент.

Обсяг правової охорони сорту, на який видано патент, визначається сукупністю ознак, викладених в занесеному до Реєстру патентів описі сорту.

Зазначені права на сорт набуваються в Україні шляхом:

- подання до Установи заявки;
- експертизи заявки;
- державної реєстрації прав.

Набування прав на сорт в іноземних державах здійснюється незалежно від набування таких прав в Україні.

Від імені селекціонерів (авторів сортів), заявників та власників сортів у відносинах можуть виступати їх представники з питань інтелектуальної власності, зареєстровані відповідно до положення про них, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Право на подання заявки на сорт рослин належить автору сорту (селекціонеру), – людині, яка безпосередньо створила (виявила і/або вивела і/або поліпшила) сорт.

Якщо сорт створили спільно кілька селекціонерів, то всі вони мають однакові права на подання заявки, якщо інше не передбачено угодою між ними. Відмова одного чи кількох із них від прав на сорт не поширюється на інших авторів.

У разі перегляду умов угоди стосовно складу авторів сорту Установа за спільним клопотанням осіб, зазначених у заявці як автори, а також авторів, не зазначених у заявці, вносить зміни до відповідних документів у встановленому порядку.

Автору сорту (селекціонеру) належить право авторства, яке є особистим немайновим правом і охороняється безстроково.

Власником сорту ж може бути особа, якій належить засвідчене патентом право на сорт.

Якщо сорт створено селекціонером у зв'язку з виконанням трудового договору чи договору про створення за замовленням з роботодавцем з

використанням ноу-хау останнього, то в разі, якщо трудовим договором чи договором про створення за замовленням між роботодавцем і селекціонером не передбачено інше, право на подання заявки на сорт належить селекціонерові та роботодавцю спільно.

Автор сорту зобов'язаний подати роботодавцю письмове повідомлення про одержаний ним сорт з достатньо повним описом.

Якщо трудовим договором або договором про створення за замовленням між роботодавцем і селекціонером передбачено право на подання заявки тільки роботодавцю, він повинен протягом 60 днів від дати отримання повідомлення автора сорту подати до Уповноваженого органу заявку на сорт чи передати право на подання заявки іншій особі або прийняти рішення про збереження відомостей про сорт як конфіденційної інформації або комерційної таємниці. У цей же строк роботодавець повинен укласти з автором сорту письмовий договір щодо розміру та умови виплати йому справедливої винагороди (роялті) відповідно до економічної цінності сорту та іншої його вигоди. Уповноважений орган може встановлювати мінімальні ставки зазначеної винагороди.

Якщо роботодавець (правонаступник роботодавця) не виконає зазначених у частині третій цієї статті вимог у встановлений строк чи не використовуватиме сорт, зберігаючи відомості про нього як конфіденційну інформацію більше чотирьох років від дати одержання повідомлення автора сорту, то право на подання заявки і одержання патенту переходить до автора сорту, а за роботодавцем залишається переважне право на придбання невиключної ліцензії на використання сорту.

Суперечки щодо умов одержання автором сорту від роботодавця винагороди та її розміру розв'язуються у судовому порядку.

Заявка на сорт подається до Уповноваженого органу особою, яка має на це право, згідно із статтями 16,17 і 18 Закону «Про охорону прав на сорти рослин».

Заявка повинна стосуватися тільки одного сорту. Заявка складається українською мовою і повинна містити:

- заяву про визнання прав на сорт з позначенням видів прав на сорт, які має намір отримати заявник;
- ім'я (назву) та адресу місця проживання (місцезнаходження) заявника;
- ім'я та адресу місця проживання автора (авторів);
- зазначення ботанічного таксона (українською та латинською мовами);
- запропоновану назву сорту;
- технічну анкету сорту;
- зазначення показників для визначення придатності сорту для поширення в Україні (якщо в заяві позначено намір набути майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин);
- відомості про походження сорту, які містять методи та вихідні форми, що використовуються для його створення;
- відомості про інші заявки щодо цього сорту;

- відомості про здійснене комерційне використання;
- доказ сплати збору за подання заявки;
- інші визначені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони прав на сорти рослин, відомості, необхідні для набуття прав на сорт.

Автор (селекціонер) має право вимагати, щоб його не згадували як автора в будь-якій публікації про заявку чи патент.

До заявки додаються, у встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони прав на сорти рослин, порядку, зразки посадкового матеріалу.

Заявник має право заявити пріоритет за датою подання попередньої заявки на той же сорт до компетентного органу іншої держави-учасника за умови, що заявка подана до Уповноваженого органу не пізніше дванадцяти місяців від дати подання попередньої заявки до компетентного органу іншої держави-учасника і на дату подання заявки попередня заявка була чинною. Якщо останній день цього строку є вихідним днем, то строк продовжується до першого наступного робочого дня.

Заявник, який бажає заявити пріоритет, подає заяву про пріоритет, копію попередньої заявки разом із зазначенням дати подання цієї заявки та її номера, завірену органом, до якого вона була подана, та переклад її на українську мову. Ці документи повинні надійти до Уповноваженого органу до закінчення тримісячного строку від дати подання заявки.

З дати надходження заявки до Уповноваженого органу та до дати публікації відомостей про заявку матеріали заявки вважаються конфіденційною інформацією та зберігаються Уповноваженим органом в таємниці. Доступ третіх осіб до матеріалів заявки в цей період забороняється, за винятком випадків, передбачених законодавством.

Заявник має право відкликати заявку в будь-який час до дати одержання ним рішення про реєстрацію сорту.

4. Сутність охорони права власності на «ноу-хау».

«Ноу-хау» визначається як сукупність незапатентованої практичної інформації, що є результатом досвіду або випробувань і яка є:

- секретною, тобто не загальновідомою або легко доступною;
- значимою, тобто важливою та корисною для виробництва товарів за угодою;
- визначеною, тобто описаною у достатньо повний спосіб так, що можна підтвердити, що вона відповідає критеріям секретності та значимості.

До характерних ознак «ноу-хау» відносять:

- науково-технічну та економічну цінність;
- можливість практичного застосування;
- відсутність прямого захисту у вигляді промислового захисту;
- повну або часткову конфіденційність.

В залежності від виду роботи, що виконується, і в результаті якої отримана інформація «ноу-хау», її поділяють на такі підвиди:

- науково-дослідну і дослідно-конструкторську;
- розрахункову, що отримана внаслідок створення системи розрахунків;
- технологічну і виробничу;
- проектну;
- будівельну;
- монтажну;
- експлуатаційну тощо.

З урахуванням світового досвіду, основними принципами захисту «ноу-хау» є:

- «ноу-хау» має економічну цінність і належить тому, хто його створив або придбав законним шляхом;

- передача «ноу-хау» здійснюється на договірній основі або іншим способом відповідно до національного законодавства;

- «ноу-хау» захищається від незаконного присвоєння і розголошення.

При цьому власник «ноу-хау» повинен вжити всіх заходів для збереження таємниці «ноу-хау».

Якщо власник ноу-хау не вживає належних заходів щодо збереження таємниці, то він втрачає можливість вимагати відшкодування збитків, заподіяних йому у зв'язку з незаконним одержанням або розголошенням ноу-хау.

Основними причинами розголошення конфіденційної інформації є:

- відсутність системи контролю за документообігом, публікаціями, рекламними повідомленнями;

- низька кваліфікація працівників;

- незнання встановлених на підприємстві вимог щодо її захисту.

Канали витоку інформації для різних видів ноу-хау різні:

1. Для економічних, правових та організаційних ноу-хау такі каналами можуть бути:

- державні установи (податкова інспекція, статистична служба, органи державної влади і т. д.);

- посередники і партнери;

- консалтингові фірми;

- працівники підприємства, організації.

2. Для технічних ноу-хау найбільш вірогідними є:

- підприємства – партнери (замовники, виконавці, співвиконавці робіт);

- працівники підприємства, організації;

- реклама, друкована продукція.

3. Для ВНЗ типовими каналами витоку інформації є:

- публікації у вітчизняних і зарубіжних виданнях;

- договори про виконання НДР;

- діяльність малих підприємств, центрів, створюваних за участю вузу або фізичних осіб, які були або є працівниками вузу;

- експонування на вітчизняних та іноземних виставках і інші форми реклами;
- участь у конференціях, семінарах в нашій країні і за кордоном (усний обмін думками, виступи, обмін листами);
- участь у конкурсах на отримання грантів від вітчизняних та іноземних фондів;
- перебування на кафедрах фахівців іноземних фірм, стажистів, аспірантів і студентів;
- передача документації і зразків пристроїв, речовин, програм для ЕОМ, ноу-хау представникам вітчизняних та іноземних підприємств і фірм;
- подання відомостей про кращі розробки вузу за запитами різних міністерств, відомств, агентств, фондів і т. д.

Володіння інформацією щодо потенційних каналів витоку інформації дозволяє створювати ефективну систему збереження комерційної таємниці на основі чіткого розуміння власником ноу-хау своїх комерційних інтересів, відповідальності посадових осіб і співробітників.

Порушення режиму конфіденційності розглядається як канал витоку інформації.

Звідси випливає важливість організації спеціальних охоронних заходів відносно ноу-хау, які передбачають визначення можливих каналів витоку інформації, прийняття заходів з виявлення та захисту ноу-хау при роботі персоналу і доступі до такої інформації контрагентів.

Відділ кадрів, патентний та інформаційний відділи, відділ маркетингу та інші служби підприємства (вузу), пов'язані з проблемою інтелектуальної власності, повинні постійно проводити роз'яснювальну роботу з співробітниками з питань захисту ноу-хау.

Формами комерційної реалізації ноу-хау є наступні:

1. Безпосереднє використання ноу-хау власником шляхом:

- здійснення технології виробництва, заснованої на ноу-хау (виробництво виробів, матеріалів, застосування в організації виробництва, веденні бізнесу і т.д.);

- виконання замовних НДЦКР з використанням знань, методик і досвіду персоналу і підприємства в цілому, зокрема, виконання наукових досліджень і розробок, створення комп'ютерних програм, проектування і налагодження технологічних ліній (інжиніринг) тощо;

- надання послуг (освітніх, інформаційних, правових тощо).

2. Передача ноу-хау за договором іншій особі, зацікавленій у використанні ноу-хау у власному виробництві.

3. Вклад ноу-хау в якості частки в статутний капітал новостворюваного підприємства з метою отримання дивідендів як частини прибутку, одержуваної підприємством, в тому числі від використання цього ноу-хау.

Для організацій, що прагнуть до комерційної реалізації своїх нововведень, починати роботу з комерційної передачі ноу-хау доцільно з

аналізу того інтелектуального потенціалу, яким вони володіють, що передбачає:

- аналіз наявних результатів досліджень, розробок, досвіду, рівня їх правового захисту та готовності до використання;
- формулювання наукових, економічних та інших цілей, які передбачають подальшу роботу з доведення наявних інновацій до стану можливого їх використання у діяльності даної організації, а також в інших організаціях і підприємствах.

Далі можна скласти перелік технологій (ноу-хау), починаючи з уже втілених в конкретній продукції і закінчуючи перспективною програмою проведення досліджень. Такий перелік включає:

- технології, реалізовані в конкретній продукції;
- дослідження, що завершилися позитивним конкретним результатом;
- розробки, важливі для науково – технічної діяльності організації;
- перспективні дослідження, які допоможуть вийти на світовий ринок.

Після створення бази інтелектуального потенціалу організації необхідно здійснити аналіз ринку і формування попиту на певні наукові результати.

Вивчення ринку проводять відносно певної технології, що використовує ноу-хау, з метою визначення можливої сфери застосування.

Формування попиту полягає в тому, щоб:

- повідомити потенційному покупцеві про існування певного наукового результату (ноу-хау);
- повідомити йому про потреби, які цим товаром задовольняються;
- представити докази щодо якості задоволення цих потреб (опис споживчих властивостей товару);
- максимально знизити бар'єр недовіри, для чого повідомляється про гарантії захисту інтересів покупця.

Формування попиту здійснюють за допомогою рекламних засобів, а саме:

- прямої розсипки;
- виставкової діяльності;
- участі в семінарах і конференціях тощо.

Фахівці, розпоряджаючись науковим доробком, можуть знайти можливості використання отриманих результатів у нових областях. Часто виявляється можливим вирішити нові завдання шляхом адаптації технології до вимог замовника, оскільки у всьому світі існує великий попит на замовлення технологій. Тому найбільш перспективною формою комерційної реалізації такої інформації є укладання договорів про передачу ноу-хау.

На підприємстві (у вузі) доцільно розробити і здійснювати програму захисту ноу-хау, що має передбачати такі напрями:

1. Розробка і введення в дію внутрішніх нормативних документів типу:

- положення про комерційну таємницю;
- інструкції по роботі з документами, що містять комерційну таємницю та регламентують правила віднесення відповідної інформації до комерційної таємниці;

- правила зберігання та доступу до подібної інформації;
- її розкриття у наукових публікаціях, рекламі і т.п.

2. Визначення переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю на даному підприємстві. Цей перелік має бути розроблений у відповідності з інтересами і цілями діяльності підприємства, та узгоджений з вимогами законодавства.

3. Присвоєння всім документам з інформацією, що охороняється відповідних грифів ступеня їх комерційної секретності. Насамперед, це – документи з планами майбутньої діяльності, результати НДР, конструкторська і технологічна документація, списки постачальників і покупців і т.д.

4. Внесення до колективного договору, в правила внутрішнього трудового розпорядку, в контракти з працівниками норм, що зобов'язують працівників усіх рівнів дотримуватися встановлених правил щодо інформації, визнаної комерційною таємницею, і передбачають відповідні заходи відповідальності за їх порушення.

5. Забезпечення умов конфіденційності у цивільно-правових договорах, укладених з контрагентами (покупцями продукції та послуг, продавцями, торговими агентами і т. д.).

6. Забезпечення стабільності кадрового складу підприємства (ВНЗ), які б чітко уявляли, що саме з технічної та комерційної інформації є ноу-хау. З цієї причини обов'язковим є вимога, щоб вся конфіденційна інформація була відособлена від решти відомостей, а документи, що її містять, носили відповідний гриф. При роботі з подібною документацією слід приймати такі організаційні заходи обережності:

- повідомлення працівників про статус ноу-хау, об'єктом якого є предмет або умова роботи, шляхом ознайомлення з переліком конфіденційної інформації та роз'яснення наслідків порушення конфіденційності;
- поділ роботи на етапи, що виконуються різними відділами, або співробітниками, так, що повним обсягом інформації володіють тільки відповідальні розробники;
- використання попереджувальних і застережливих знаків на носіях інформації, щоб працюючі з інформацією знали про її статус;
- використання кодованих найменувань для утруднення знайомства з повним обсягом інформації;
- перевірка публікацій (брошур, статей, рекламних листівок, прес-релізів, а також виступів, наукових та інших публікацій працівників) з точки зору наявності в них конфіденційної інформації;
- зберігання конфіденційних документів у сейфі;
- дозвіл доступу до інформації чи введеної в комп'ютер до баз даних тільки особам, які безпосередньо працюють з ними;
- кодування за допомогою спеціальних програм інформації, введеної в комп'ютер, для утруднення несанкціонованого її отримання.

У разі судового захисту крім необхідної фактичної організації робіт по захисту ноу-хау на підприємстві необхідно мати певні свідчення, що підтверджують здійснення цієї роботи, а саме:

- перелік заходів з охорони ноу-хау, визначений у наказі керівника;
- встановлення певного кола осіб, що мають доступ до такої інформації;
- проставлення грифа «Конфіденційно» або «Комерційна таємниця» на матеріальному носії інформації;
- передбачені у трудових договорах із працівниками та договорах з контрагентами умови конфіденційності щодо інформації, визначеної як ноу-хау.

При оприлюдненні відомостей про товари і способах виробництва, що включають в себе науково – технічну інформацію, що охороняється в режимі комерційної таємниці, слід надавати такій інформації тільки рекламний характер, тобто окреслювати недоліки існуючих методів рішення задачі, повідомляючи про найбільш оригінальні напрямки її вирішення, які дозволяють досягти високого ефекту, а потім шляхом порівняння відомих методів із новим, представити переваги останнього, не заглиблюючись в технічні деталі.

Слід уникати розкриття інформації про конкретні режими способів, детального опису властивостей вихідного матеріалу та отриманих виробів. Зазначених відомостей достатньо, щоб зацікавити фахівців, але вони не розкриють сутності науково – технічного досягнення.

При публікаціях, здійснюючи перевірку на наявність конфіденційної інформації, слід дотримуватися наступного принципу: роздрібнити, рознести в часі, у просторі і по авторам конфіденційну інформацію, без якої неможливо опублікування роботи.

Підписувати контракти зі своїми працівниками про нерозголошення секретів або з моменту встановлення трудових відносин, або з моменту доступу до комерційних секретів. Використання контрактів, що включають зобов'язання щодо збереження таємниці, дозволяє забезпечити юридичний захист комерційної інформації, до якої має доступ персонал фірми.

З метою запобігання передчасного випадкового або навмисного розголошення інформації про патентоздатні технічні рішення або ноу-хау третім особам, автори та університет вживають необхідних заходів для дотримання конфіденційності щодо цих відомостей. Для цього сторони зобов'язуються не публікувати у відкритих джерелах ці відомості, не виступати з ними на конференціях, симпозіумах, будь-яких інших засобах інформації, не застосовувати відкрито ці рішення, а також не розголошувати ці відомості або знайомити з ними іншим чином треті особи без взаємної домовленості.

Ділові партнери у процесі укладання договорів можуть мати намір ознайомитися з комерційною інформацією для оцінки реального стану ваших справ. Це – традиційна для ділового світу норма.

*Тема 7. Оформлення винаходу (корисної моделі), «ноу-хау» і
раціоналізаторських пропозицій*

План:

1. Складання та подання заявки
2. Права та обов'язки власника патенту
3. Використання патенту без згоди власника

1. Складання та подання заявки

Особа, яка бажає одержати патент (деклараційний патент) на винахід, корисну модель чи промисловий зразок і має на це право, подає до Установи (Украпатент) заявку.

Заявку може бути подано особисто автором об'єкта інтелектуальної власності, або ж за дорученням заявника через представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу.

Якщо винахід (корисну модель) створено з використанням інформації, зареєстрованої у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю України, чи цей винахід (корисна модель) згідно із Законом України “Про державну таємницю” може бути віднесений до державної таємниці, то заявка подається до Установи через режимно-секретний орган заявника чи через компетентний орган місцевої державної адміністрації за місцем знаходження (для юридичних осіб) або місцем проживання (для фізичних осіб). До заявки додається пропозиція заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці з посиланням на відповідні положення Закону України “Про державну таємницю”.

Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом. Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі. Заявка повинна стосуватися одного промислового зразка і може містити його варіанти.

Заявка складається українською мовою і повинна містити:

- 1) заяву про видачу патенту на винахід чи деклараційного патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок;
- 2) опис винаходу (корисної моделі);
- 3) формулу винаходу (корисної моделі);
- 4) креслення (якщо на них є посилання в описі);
- 5) реферат.

Для промислового зразка:

- 1) заяву про видачу патенту;
- 2) комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді його макета, або малюнка), що дають повне уявлення про зовнішній вигляд промислового зразка;
- 3) опис промислового зразка;
- 4) креслення, схему, карту (у разі необхідності).

У заяві про видачу патенту (деклараційного патенту) необхідно вказати заявника (заявників) і його фіх) адресу, а також винахідника (винахідників).

Опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку і розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його суть, базуватися на описі і викладатися у визначеному порядку ясно і стисло.

Реферат складається лише для інформаційних цілей. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Установи разом з заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять основні документи.

Заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий же винахід (корисну модель) протягом 12 місяців (промисловий зразок протягом шести місяців) від дати подання попередньої заявки до Установи чи до відповідного органу держави – учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, якщо на попередню заявку не заявлено пріоритет.

Пріоритет промислового зразка, використаного в експонаті, показаному на офіційних або офіційно визнаних міжнародних виставках, проведених на території держави – учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, може бути встановлено за датою відкриття виставки, якщо заявка надійшла до Установи протягом шести місяців від зазначеної дати.

Право на одержання патенту на промисловий зразок, створений роздільною працею, належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Установи або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату пріоритету, за умови, що вказана заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за нею Установою не прийняте рішення про відмову у видачі патенту, можливості оскарження якого вичерпані.

2. Права та обов'язки власника патенту

Після проведення експертизи та реєстрації патенту власник інтелектуальної власності отримує патент.

Патент надає його власнику виключне право використовувати винахід (корисну модель), промисловий зразок за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Використання секретного винаходу (корисної моделі) власником патенту має здійснюватися з додержанням вимог Закону України “Про державну таємницю” та за погодженням із Державним експертом.

Взаємовідносини при використанні винаходу (корисної моделі) та промислового зразка, патент на який належить кільком особам, визначаються угодою між ними. У разі відсутності такої угоди кожний власник патенту може використовувати винахід (корисну модель), промисловий зразок за своїм розсудом, але жоден з них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) та передавати право власності на винахід (корисну модель) іншій особі без згоди інших власників патенту.

Використанням винаходу (корисної моделі), промислового зразка визнається:

- виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка;
- пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорту (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях;
- застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним;
- продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка, якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або використані всі суттєві ознаки промислового зразка.

Виключні права власника патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід і деклараційного патенту на секретну корисну модель обмежуються Законом України “Про державну таємницю” і відповідними рішеннями Державного експерта.

Власник патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід чи деклараційного патенту на секретну корисну модель має право на одержання від державного органу, визначеного Кабінетом Міністрів України, грошової компенсації на покриття витрат за сплату зборів, передбачених цим Законом.

Спори щодо розмірів і порядку виплати грошової компенсації вирішуються у судовому порядку.

Патент надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель), промисловий зразок без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно із законом порушенням прав, що надаються патентом.

Власник патенту може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель), промисловий зразок будь-якій особі, яка стає його правонаступником, а щодо секретного винаходу (корисної моделі) – тільки за погодженням із Державним експертом.

Власник патенту має право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка на підставі

ліцензійного договору, а щодо секретного винаходу (корисної моделі) такий дозвіл надається тільки за погодженням із Державним експертом.

Договір про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі і підписані сторонами.

Сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про передачу права власності на винахід (корисну модель) або видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному бюлетені відомостей в обсязі та порядку, встановлених Установою, з одночасним внесенням їх до Реєстру.

За опублікування зазначених відомостей та запропонованих стороною договору змін до відомостей про видачу ліцензії сплачуються збори.

Власник патенту, крім патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід чи деклараційного патенту на секретну корисну модель, має право подати до Установи для офіційної публікації заяву про готовність надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка. У цьому разі річний збір за підтримання чинності патенту зменшується на 50 відсотків починаючи з року, наступного за роком публікації такої заяви.

Особа, яка виявила бажання скористатися зазначеним дозволом, зобов'язана укласти з власником патенту чи деклараційного патенту договір про платежі. Спори, що виникають під час виконання цього договору, вирішуються у судовому порядку.

Якщо жодна особа не заявила власнику патенту про свої наміри щодо використання винаходу (корисної моделі), він може подати до Установи письмове клопотання про відкликання своєї заяви. У цьому разі річний збір за підтримання чинності патенту сплачується у повному розмірі починаючи з року, наступного за роком публікації такого клопотання.

Власник патенту повинен сплачувати відповідні збори за підтримання чинності патенту і добросовісно користуватися виключним правом, що випливає з патенту.

Якщо винахід (корисна модель), промисловий зразок, крім секретного винаходу (корисної моделі), не використовується або недостатньо використовується в Україні протягом трьох років починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка було припинено, то будь-яка особа, яка має бажання і виявляє готовність використовувати винахід (корисну модель), промисловий зразок у разі відмови власника прав від укладання ліцензійного договору може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу (корисної моделі).

Якщо власник патенту не доведе, що факт невикористання винаходу (корисної моделі), промислового зразка зумовлений поважними причинами, суд виносить рішення про надання дозволу заінтересованій особі на

використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка з визначенням обсягу його використання, строку дії дозволу, розміру та порядку виплати винагороди власнику патенту. При цьому право власника патенту надавати дозволи на використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка не обмежується.

Власник патенту зобов'язаний дати дозвіл (видати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) власнику пізніше виданого патенту, якщо винахід (корисна модель) останнього призначений для досягнення іншої мети або має значні техніко-економічні переваги і не може використовуватися без порушення прав власника раніше виданого патенту. При цьому власник раніше виданого патенту має право отримати ліцензію на прийнятних умовах для використання винаходу (корисної моделі), що охороняється пізніше виданим патентом.

3. Використання патенту без згоди власника

З метою забезпечення здоров'я населення, оборони держави, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства Кабінет Міністрів України може дозволити використання запатентованого винаходу (корисної моделі) визначеній ним особі без згоди власника патенту (деклараційного патенту) у разі його безпідставної відмови у видачі ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). При цьому:

1) дозвіл на таке використання надається виходячи з конкретних обставин;

2) обсяг і тривалість такого використання визначаються метою наданого дозволу, і у випадку напівпровідникової технології воно має бути лише некомерційним використанням органами державної влади чи виправленням антиконкурентної практики за рішенням відповідного органу державної влади;

3) дозвіл на таке використання не позбавляє власника патенту права надавати дозволи на використання винаходу (корисної моделі);

4) право на таке використання не передається, крім випадку, коли воно передається разом з тією частиною підприємства чи ділової практики, в якій здійснюється це використання;

5) використання дозволяється переважно для забезпечення потреб внутрішнього ринку;

6) про надання дозволу на використання винаходу (корисної моделі) власнику патенту надсилається повідомлення;

7) власнику патенту сплачується адекватна компенсація відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі).

Рішення Кабінету Міністрів України про надання дозволу на використання винаходу (корисної моделі), строк та умови його надання, відміну дозволу на використання, розмір і порядок виплати винагороди власнику патенту можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Будь-яка особа, яка до дати подання до Установи заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності з комерційною метою добросовісно використала в Україні технологічне (технічне) вирішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), промислового зразку чи здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, зберігає право на безоплатне продовження цього використання (право попереднього користування).

Право попереднього користування може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом з підприємством чи діловою практикою або тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано вирішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.

Якщо кваліфікаційна експертиза, що проводиться з метою перетворення деклараційного патенту на винахід на патент на винахід, не завершиться до кінця строку дії деклараційного патенту і будь-яка особа після цієї дати почне використовувати винахід чи здійснить значні і серйозні приготування до його використання, у разі видачі патенту на винахід за заявкою, за якою раніше було видано деклараційний патент, вона може і далі використовувати винахід в обсязі здійснених приготувань без виплати компенсації власникові патенту на винахід.

Не визнається порушенням прав, що випливають з патенту, використання запатентованого винаходу (корисної моделі):

- в конструкції чи при експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково перебуває у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що винахід (корисна модель) використовується виключно для потреб зазначеного засобу;
 - без комерційної мети;
 - з науковою метою або в порядку експерименту;
 - за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо) з повідомленням власника патенту одразу, як це стане практично можливим і виплатою йому відповідної компенсації;
- введення в господарський обіг виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі) продукту будь-якою особою, яка придбала його без порушення прав власника (якщо цей продукт був виготовлений і (або) після виготовлення введений в обіг власником патенту чи іншою особою за його спеціальним дозволом (ліцензією);
- використання з комерційною метою винаходу будь-якою особою, яка придбала продукт, виготовлений із застосуванням запатентованого винаходу, і не могла знати, що цей продукт був виготовлений чи введений в обіг з порушенням прав, що надаються патентом.

Проте після одержання відповідного повідомлення власника прав зазначена особа повинна припинити використання продукту або виплатити власнику прав відповідні кошти, розмір яких встановлюється відповідно до законів або за згодою сторін.

Спори щодо цих розрахунків та порядку їх виплати вирішуються у судовому порядку.

Власник патенту в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи. Зазначена відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені Установи.

Не допускається повна або часткова відмова від патенту без попередження особи, якій надано право на використання винаходу за ліцензійним договором, зареєстрованим в Установі, а також у разі накладення арешту на майно, описане за борги, якщо до його складу входять права, що засвідчуються патентом.

Дія патенту припиняється у разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності.

Збір за підтримку чинності патенту (декларційного патенту) на секретний винахід чи декларційного патенту на секретну корисну модель не сплачується.

Патент може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі:

- невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності;
- наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було у поданій заявці;
- видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

З метою визнання декларційного патенту недійсним будь-яка особа може подати до Укрпатенту клопотання про проведення експертизи запатентованого винаходу (корисної моделі) на відповідність умовам патентоздатності. За подання клопотання сплачується збір.

При визнанні патенту чи його частини недійсними Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені.

Тема 8. Патентна інформація

План:

1. Джерела інформації та патентна документація.
2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності

1. Джерела інформації та патентна документація

Відомості про наукові дослідження, розвиток техніки, створення техніки, створення винаходів, промислових зразків і інших об'єктів творчості, накопичені в процесі пізнання і виробничої діяльності, які передаються, використовуються у виробництві, дістали назву науково-технічної інформації.

Виникнення ідеї, донесення її до суспільства залежить від інформаційної діяльності.

Процес розв'язання будь-якою науково-технічною проблемою поставленого завдання, включає в себе цикл "наука - техніка - виробництво - збут". Ефективний розвиток складових цього циклу можливий лише за умови швидкого впровадження наукових досягнень у техніку і технологію, а потім у виробництво винаходів, промислових зразків і ноу-хау. Цю комунікаційну функцію виконує науково-технічна інформація, яка є обов'язковим елементом кожного наукового або технічного дослідження.

Виконання науково-дослідних робіт, розв'язання наукової проблеми неможливе без попереднього узагальнення і аналізу накопиченого досвіду в будь-якій галузі, тобто без необхідної інформації. Відсутність своєчасного і систематичного інформування про результати робіт, отримані в процесі створення нової техніки і технології, призводять до того, що вчені, інженери, конструктори і технологи багато сил, часу і засобів витрачають на пошук уже кимось знайдених рішень. Спостерігаються факти, коли, наприклад, у нових машинах нові вузли і механізми відпрацьовані гірше, ніж в аналогічних машинах, що випускаються іншими підприємствами.

Для того, щоб повніше задовольняти постійні запити споживачів і інформації, необхідно систематично вивчати:

- книжкову і журнальну літературу відповідного профілю;
- інформаційні видання галузевих, державних інформаційних органів;
- відомчі матеріали;
- технічну документацію споріднених підприємств і організацій.

Основними джерелами інформації при створенні винаходів є інформація:

- науково-технічна;
- патентна.

Науково-технічна інформація - це відомості про досягнення науки, техніки та виробництва, одержані в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої та громадської діяльності. Подібна інформація може бути сконцентрована в таких виданнях та інформаційних документах:

- вітчизняні й зарубіжні видання (монографії, підручники, брошури, періодичні видання, збірники, каталоги, проспекти тощо) незалежно від мови, тиражу й засобів видання - від дня підписування видання до друку (коли зазначено лише місяць чи рік видання, то датою випуску вважають останній день місяця або 31 грудня зазначеного року);

- дисертації й автореферати - від дня надходження їх до бібліотеки або від дня викладання їх для ознайомлення;

- депоновані рукописи - від дня реєстрації у відповідних центрах інформації;

- відомості про відкрите застосування винаходу в нашій країні чи за кордоном - актом, звітом про впровадження або рівнозначним документом, який засвідчує використання винаходу з промисловою метою (не вважають застосуванням перевірку чи випробування зразків, дослідних партій, підготовки виробництва тощо);

- експонати, що розміщені на виставках, виключають новизну винаходу від дня відкритого показу в павільйонах або у відділах виставки;

- інші відомості про винаходи, тобто привселюдні повідомлення, неопубліковані звіти про науково-дослідні роботи, проектну документацію, технологічні карти й схеми, передані з метою інформації чи використання до загальнодоступної бібліотеки або іншої організації, прийняті на конкурс роботи, привселюдні усні доповіді, лекції, виступи, повідомлення по радіо, телебаченню, в кіно, коли їх зафіксовано апаратом звукового запису;

- інформаційні, візуально сприймані дані (плакати, креслення, моделі, макети тощо), демонстрація дослідних зразків у виробничих умовах, відкриті випробування дослідних зразків або нових способів - від дня, коли вони зробилися доступними для ознайомлення широкому колу осіб.

В Україні з 1995 р. виходить реферативний журнал (УРЖ) “Джерело”, який оперативно відображає зміст друкованих в Україні наукових видань та документів з природничих, технічних, суспільних і гуманітарних дисциплін. Журнал виходить у трьох серіях (Серія 1 - Природничі науки. Медицина; Серія 2 - Техніка. Промисловість. Сільське господарство; Серія 3 - Суспільні та гуманітарні науки. Мистецтво).

Патентна інформація - це інформація, яка міститься в описах, доданих до заявок на винаходи або до охоронних документів, про правовий статус патентних документів, а також про умови реалізації прав, що впливають з патентних документів.

Джерела патентної інформації поділяють на первинні та вторинні.

До первинних джерел патентної інформації належать патенти на винаходи й корисні моделі, авторські свідоцтва на винаходи. До вторинних джерел патентної інформації належать реферати або анотації описів винаходів, видання інформаційних центрів, що спеціалізуються на публікації первинних джерел патентної інформації або широко використовують їх, наприклад, офіційні бюлетені патентних відомств держав та ін.).

Найоперативніше джерело інформації про винаходи - це офіційні бюлетені, які видають патентні відомства різних держав, як правило, кілька разів на рік.

Інформацію про винаходи в них публікують значно раніше публікації повних описів винаходів.

В Україні таке джерело - бюлетень Укрпатенту «Промислова власність», ще виходить з 1993 р. У бувшому СРСР - бюлетені «Открытия. Изобретения. Промышленные образцы. Товарные знаки» (до 1982 р.), «Открытия. Изобретения» (з 1983 до 1991 рр.), «Изобретения в СССР и за рубежом» (з 1972 по 1984 рр), «Изобретения стран мира» (з 1985 р.). У Російській Федерації - «Изобретения» з 1992 р) і «Полезные модели» (з 1993 р.). У США - «Official Gazette of US Patent Office».

У бюлетені «Промислова власність» публікують офіційні повідомлення, а також відомості про заявки на винаходи, видачу патентів України на винаходи, видачу деклараційних патентів України на винаходи, видачу деклараційних патентів України на корисні моделі, видачу патентів України на промислові зразки, видачу свідоцтв України на знаки для товарів і послуг, реєстрацію топографій ІМС, заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару (КЗПТ) і (або) права на використання КЗПТ, реєстрацію КЗПТ, реєстрацію права на використання КЗПТ, заявки на сорти рослин, видачу патентів України на сорти рослин, а також різні сповіщення (зміни повного імені або найменування і (або) адреси власників охоронних документів, припинення дії охоронних документів, видача дублікатів охоронних документів та інше).

Патентні відомства видають також річні, піврічні та квартальні покажчики, які надають суттєву допомогу у швидкому отриманні інформації.

Є три основні види покажчиків:

1) нумераційні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розміщені в порядку їх зростання;

2) систематичні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розміщені в порядку наданих їм індексів класифікації (наприклад, МПК);

3) іменні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розміщені за алфавітом імен винахідників, заявників або патентовласників.

В Україні видається річний покажчик до офіційного бюлетеня «Промислова власність» у двох томах:

том 1 - заявки на винаходи, які прийнято до розгляду; патенти на винаходи й деклараційні патенти на винаходи, які внесено до Державного реєстру винаходів України; деклараційні патенти на корисні моделі, які внесено до Державного реєстру корисних моделей України;

том 2 - патенти на промислові зразки, які внесено до Державного реєстру промислових зразків України; свідоцтва на товарні знаки та знаки

обслуговування, які внесено до Державного реєстру товарних знаків та знаків обслуговування України.

Інформація про винаходи у вигляді рефератів є також і в галузевих реферативних виданнях. У Російській Федерації до таких видів видань належить реферативний журнал ВІНІТІ (Всеросійський інститут наукової й технічної інформації), який видають окремими випусками, де систематично разом з рефератами книжок, монографій, статей тощо публікують реферати описів винаходів.

Правильний вибір джерел інформації безпосередньо впливає на якість та достовірність отриманої інформації.

Джерела інформації вибирають з урахуванням завдань проведення досліджень, наявності інформаційних джерел, оперативності виходу у світ джерела інформації та їх інформативності, а також характеру інформації в джерелі.

При визначенні патентоспроможності об'єкта використовують джерела науково-технічної патентної інформації та офіційні нормативно-методичні матеріали.

При визначенні використання прав на об'єкти промислової власності користуються, як правило, джерелами патентної інформації та офіційними нормативно-методичними матеріалами

Найбільше коло джерел інформації застосовують під час досліджень з метою визначення рівня й тенденцій розвитку певного об'єкта техніки. При цьому використовують, у першу чергу, реферативну інформацію, повні описи винаходів (корисних моделей) до патентних документів, стандарти, технічні умови, проспекти, каталоги, фірмові довідники та іншу науково-технічну літературу.

На основі поставленого завдання, вибору джерел інформації, виникає задача вибору методики користування тим чи іншим джерелом інформації для отримання оперативнішого та достовірнішого результату. Деякі аспекти цього питання розглянуті у наступних параграфах посібника.

Патентна документація - це сукупність первинних і вторинних документів, що містять відомості про суть технічних рішень, заявлених для патентування, а також відомості, що мають періодичне значення і визначають права авторів та власників патентів.

До патентної документації належать описи об'єктів інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей).

Опис винаходу належить до технічного рішення, має уніфіковану логічну структуру, стійку лексику, нормалізовані словесні конструкції. В патентному документі містяться, як правило, опис попереднього рівня техніки з оцінкою недоліків відомих прототипів, а патентна формула є ідеальною логічною конструкцією, що дозволяє виділити новизну і винахідницький рівень технічного рішення.

Процес дослідження рівня і тенденції розвитку техніки і технології можна визначити як процес певної обробки наукової, технічної і патентної інформації.

Цей процес охоплює:

- аналіз існуючого стану техніки і технології в даній галузі;
- аналіз стану тенденцій розвитку відповідного напрямку;
- виявлення і обґрунтування перспективних даних на відповідному інтервалі напрямку розвитку техніки;
- виявлення принципово нових перспективних напрямків, винахідницької діяльності світового рівня.

Під час прогнозування необхідно вивчати всю доступну інформацію, яка створюється на різних етапах патентного виробництва, а також усі джерела інформації, загальнодоступні в Україні або іноземних державах.

Патентні дослідження переважно виконуються на основі патентних описів.

Патентні описи - це видані друкарським способом матеріали, що вигідно викладають сутність винаходу. У патентному описі викладається суть технічного рішення, вказується країна і відомство, де видано патент, його номер, класифікаційний індекс, дата пріоритету, найменування винаходу із зазначенням заявника, автора чи співака.

Переважно під час використання патентної документації мають справу не із самими патентами, а із описами винаходів, які видаються у вигляді офіційних додатків до них.

Інформація про винаходи публікується на різних етапах патентного виробництва. *Патентне виробництво* - це процес документального оформлення технічного рішення із часу надходження його в патентне відомство до часу закінчення його правової охорони.

Проведення дослідження в будь-якій галузі за джерелами патентної інформації дає можливість із відібраних матеріалів створити нові об'єкти техніки, які відповідають світовому рівню

Для забезпечення споживачів патентною інформацією в Україні функціонують: патентний фонд державної науково-технічної бібліотеки (ДНТБ), фонд патентної документації і мережа регіональних патентних фондів центрів науково-технічної і економічної інформації (ЦНТЕІ).

2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності

Оскільки патентні документи містять великий обсяг інформації, то розроблені спеціальні системи, що дозволяють швидко отримати необхідну інформацію. До таких систем відносяться міжнародні класифікації об'єктів промислової власності:

- міжнародна патентна класифікація (МПК);

- міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП);
- міжнародна класифікація зображальних елементів знаків (КЗЕ);
- міжнародна класифікація промислових зразків (МКПЗ).

В деяких державах (Великій Британії, США, Японії) були і є ще й національні патентні класифікації. В даний час *міжнародна патентна класифікація* (МПК) - це інформаційна система, що включає в себе аспекти науки, техніки і технології, які можуть бути об'єктом патентного захисту. Вона була створена в 1956 р. і вперше була запроваджена у Бельгії і Франції і називалася *міжнародна класифікація винаходів* (МКВ). У колишньому СРСР МКВ було введено в 1970 р. Нині МПК діє і в Україні.

За структурою система МПК складається з 8 розділів, 20 підрозділів, 113 класів, 624 підкласів, 6000 груп і 45000 підгруп.

Кожен із восьми розділів позначено великою літерою латинського алфавіту від А до Н, а заголовки наближено відображають їх зміст (наприклад, В - різні технологічні процеси).

Розділи поділяються на класи, індекс кожного з яких складається з індексу розділу та двозначного числа, наприклад, В01 - способи й пристрої загального призначення для виконання різних фізичних і хімічних процесів.

Кожен клас містить один або більше підкласів. Індекс підкласу складається з індексу класу і великої літери латинського алфавіту, наприклад, В01Б - змішування, розчинення, диспергування.

Підкласи ділять на групи, що позначають непарними числами, наприклад, В01Б9/00 - змішувачі з обертовими резервуарами, а групи діляться на підгрупи, що позначають парними числами, наприклад В01Б9/10. Текст підгрупи В01Б9/10 треба розуміти так: "Змішувачі з резервуарами, які обертаються навколо вертикальної осі".

Отже, повний класифікаційний індекс складається з комбінації символів, які використовують для позначення розділу, класу, підкласу та основної групи або підгрупи:

А	01	С	7/00
Розділ			основна група
	Клас		7/04
		Підклас	підгрупа
			Група

Клас винаходу за міжнародною класифікацією винаходу визначають за класифікаційними рубриками, що вміщені у відповідних алфавітно-предметних довідниках. Для визначення класу винаходу за цими довідниками виявляють ключові слова з назви винаходу.

Виходячи із системи класифікації винаходів формується і схема побудови МПК.

При цьому слід зазначити, що не завжди підрозділи МПК можна розглядати як лише функціональні або лише галузеві.

Часто єдиною інформацією, що розкриває суть певного технічного рішення, є інформація про галузь його використання. У цьому разі винахід буде повністю класифіковано в галузевому підрозділі МПК. Якщо ж

конструктивні або функціональні особливості об'єкта винаходу належать до кількох галузей застосування та якщо застосування об'єкта в певній галузі не є технічно суттєвим, винахід буде класифіковано у функціональному підрозділі МПК.

Правильне класифікування технічної суті можна виконати, дотримуючись таких послідовних дій: вибрати відповідний розділ, потім клас, підклас і, нарешті, основну групу або в її межах відповідну підгрупу. Таким чином вдається охопити всі найважливіші особливості технічної суті розглядуваного об'єкта.

Як альтернативу групу можна знайти за допомогою алфавітно-предметного покажчика до МПК.

Основні елементи довідково-пошукового апарату (ДПА) до МПК такі: покажчики класів до МПК відповідних редакцій класифікації, алфавітно-предметні покажчики (АПП), у яких усі технічні поняття, що містяться в МПК, розміщеному в алфавітному порядку.

Покажчики відповідності доцільно використовувати як на стадії визначення області пошуку, так і безпосередньо під час пошуку для постійного корегування та уточнення пошукової роботи.

Для користування патентними документами є коди, які дозволяють швидко відшукати необхідний винахід, що може слугувати аналогом чи прототипом для створення нового винаходу.

Коди визначаються певними стандартами Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Для користування бібліографічними даними існують коди ІНІД.

ІНІД - скорочення найменування «Узгоджені на міжнародному рівні цифрові коди для ідентифікації даних» англійською мовою), які визначають згідно зі стандартом ВОІВ БТ. 9 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних патентних документів і свідоцтв додаткової охорони».

Нижче наведено основні коди ІНІД, які несуть найсуттєвішу патентну інформацію.

(10) Ідентифікація охоронного документа.

(11) Номер документа.

Зазвичай номери документів утворюють послідовність, яка зростає (починаючи з числа 1, наприклад, в Україні; а в Російській Федерації номери патентів на винаходи, щоб їх не плутати з номерами авторських свідоцтв і патентів бувшого СРСР, утворюють серію, номери якої починаються з 2 000 000).

(13) Код виду документа.

Код у загальному випадку містить літеру й цифру; літера А - це документи, які обов'язково містять текст первісної заявки, але такі, що не належать до наданих прав промислової власності (наприклад, патенти України на винаходи зі строком дії 6 років (до 01. 06. 2000 – 5 років)); літера В - це документи, які містять текст заявки необов'язково в первісному вигляді, але такі, що не належать до наданих прав промислової власності; літера С - це

документи, які належать до наданих прав промислової власності (наприклад, патенти України зі строком дії 20 років); літера V - це документи, які обов'язково містять текст первісно поданої заявки на корисну модель, але такі, що не належать до прав, наданих на корисну модель; цифра найчастіше позначає рівень публікації документа

(15) Дата реєстрації документа.

(19) Код держави, відомства або організацій, що здійснила публікацію документа згідно зі стандартом ВОІВ БТ. З «Рекомендовані стандартні двобуквені коди для представлення держав, адміністративних одиниць і міжнародних організацій»; цей стандарт визначає також коди міжнародних організацій, наприклад, ВОІВ - WO, Європейського патентного відомства - EP, Євразійської патентної організації - EA і т. ін.

(20) Дані, що стосуються заявки на охоронний документ.

(21) Номер заявки.

Для нумерації заявок на патенти застосовують дві основні серії:

1) річні серії, у яких номер заявки складається здебільшого з цифр, що позначають рік подання заявки, і порядкового номера, що зростає і надається заявкам протягом цього року (причому щорічно починаються нові серії). Така система діє, наприклад, в Україні й Російській Федерації. В Україні до 01. 01. 2000 перші дві цифри номера заявки позначають рік подання заявки, третя й четверта - місяць подання заявки, а наступні чотири - порядковий номер, що присвоюється заявці протягом цього року (щорічно починаються нові серії); починаючи з 01. 01. 2000 номери заявки на винаходи й корисні моделі мають 10 цифр: перші чотири - рік подання заявки, п'ята й шоста - місяць подання заявки, а останні чотири - порядковий номер, що присвоюється заявці протягом цього року (щорічно починаються нові серії);

2) серії, які продовжуються, - заявкам під час їх реєстрації присвоюють номери в послідовності, яка зростає протягом періоду, що перевищує рік. Така серія існувала в бувшому СРСР, номери якої перевищили 5 000 000.

(22) Дата подання заявки.

(24) Дата, з якої набирають чинності права, що впливають з патенту.

(26) Мова публікації заявки.

(30) Пріоритетні дані.

(31) Номер(и) попередньої(их) заявки(ок) у державі-учасниці Паризької конвенції.

(32) Дата(и) подання пріоритетної(их) заявки(ок) у державу-учасницю Паризької конвенції.

(33) Код держави-учасниці Паризької конвенції, у яку подано попередню(і) заявку(и), згідно зі стандартом ВОІВ БТ. 3.

(40) Дата (и) подання документа для загального ознайомлення.

(46) Дата публікації відомостей про видачу патенту (а в Україні, крім того, і номер офіційного бюлетеня).

(47) Дата подання для загального ознайомлення копії патентного документа, за яким прийняте позитивне рішення.

- (50) Технічна інформація.
- (51) Міжнародна патентна класифікація (МПК).
- (52) Внутрішня або Національна патентна класифікація (НПК)
- (53) Універсальна десяткова класифікація (УДК).
- (54) Назва винаходу або корисної моделі.
- (56) Список документів-прототипів, якщо його не включено безпосередньо в текст опису винаходу (корисної моделі).
- (57) Реферат або формула винаходу (корисної моделі).
- (60) Посилання на інші юридично пов'язані національні патентні документи.
- (62) Номер і дата подання до Укрпатенту попередньої заявки, з якої виділено даний документ.
- (70) Ідентифікація осіб, які мають стосунок до охоронного документа.
- (71) Прізвище, ім'я та по батькові або повне найменування заявника.
- (72) Винахідник(и), код держави.
- (73) Власник охоронного документа.
- (74) Прізвище, ім'я та по батькові представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного).
- (75) Прізвище, ім'я та по батькові винахідника(ів), який(і) також і заявник(и).
- (76) Прізвище, ім'я та по батькові винахідника(ів), який(і) також і заявник(и), і власник(и) охоронного документа.

Коди ІНІД стосовно знаків для товарів і послуг визначаються стандартом ВОІВ БТ. 60 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних про товарні знаки», а стосовно промислових зразків - стандартом ВОІВ БТ. 80 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних про промислові знаки».

Таким чином, знання будови МПК, вміння швидко орієнтуватися у кодах ІНІД відкриває можливості для достовірного аналізу та синтезу інформації у вирішенні поставлених задач винахідницької та пошукової роботи при створенні винаходів.

Тема 9. Патентні дослідження

План:

1. Методи винахідницької та пошукової роботи при створенні винаходу та патентні дослідження

2. Зміст і порядок патентних досліджень.

1. Методи винахідницької та пошукової роботи при створенні винаходу та патентні дослідження

При розробці патенту на винахід, застосовуються різні методи.

Так, при створенні, наприклад, пристроїв, до таких методів відносяться:

- конструктивна спадкоємність;
- трансформація і інверсія;
- евристичні;
- патентні дослідження.

Ці методи тісно пов'язані між собою; зазвичай їх використовують одночасно системно на всіх етапах створення винаходу.

Конструктивна спадкоємність - це визначення всіх елементів пропонованого винаходу на основі використання всього світового досвіду і освіти конструктора.

Конструктивна спадкоємність передбачає критичний підхід пристроїв-аналогів що рекомендовані у якості прототипу.

Для оцінки тенденцій розвитку пристрою заданого технологічного призначення рекомендується будувати графіки або таблиці, котрі відображають динаміку зміни як конструктивних так і технологічних параметрів і за допомогою структурного та параметричного синтезу визначити напрямок створення нового пристрою.

Метод трансформації і інверсії - це метод перетворення або обертання функції системи або її елементів при створенні нового пристрою.

Евристичні методи є найефективнішими при пошуку нових ідей, реалізованих у відповідних випадках. До них відносяться:

- метод мозкового штурму;
- морфологічний метод;
- змішані методи.

Метод мозкового штурму (автор - американський психолог А. Осборн) полягає в такому. До розв'язання технічного завдання залучають дві групи фахівців - з людей, що добре генерують ідеї, і людей, схильних до критичного аналізу ідей. Група "генераторів" має містити різних фахівців. Під час генерування ідей вільно висловлюють будь-які ідеї без доведення і всіх їх записують на магнітофон чи в протокол. На генерування ідей дають одну хвилину. У процесі штурму між його учасниками мають бути доброзичливі, вільні стосунки, критикувати ідеї категорично заборонено

Важливо, щоб висловлені ідеї розвивали всі інші учасники. Експертизі піддають усі ідеї, зокрема й ті, які будуть хибними. Звичайно група “генераторів” складається із 6-10 осіб, тривалість штурму 20-40хв. Практика використання штурму засвідчила, що цей метод дає позитивні наслідки лише коли розв’язувати найпростіші завдання.

Американський астроном Ф. Цвіккі запропонував морфологічний метод, суть якого полягає в побудові багатовимірних таблиць із стовпцями й рядками - показниками даної сукупності об’єктів, тобто будують багатовимірну таблицю і в напрямі її кожної осі відкладають можливі ознаки винаходу. Завдяки цьому охоплюють усі можливі комбінації розв’язань. Найефективніше застосування цього методу - під час розв’язування конструкторських завдань загального плану /пошук компоновальних розв’язань, нових машин тощо.

Мета методу конкретних запитань - упорядкувати вибір варіантів рішень. Ефективність методу залежить від дібраного переліку запитань. Цей метод якоюсь мірою дає змогу зменшити психологічне навантаження.

Американський дослідник Ч. Гордон запропонував “синектику” - метод поєднання різнорідних елементів, який ґрунтується на мозковому штурмі. Синектична група розпочинає розв’язувати завдання з ознайомлення з “проблемою, як її подано”, потім у процесі уточнення група перетворює її на “проблему, як її зрозуміли”, а тоді розпочинають шукати розв’язання з використанням чотирьох видів аналогій: прямої - розглядуваний об’єкт порівнюють з більш-менш аналогічним об’єктом з іншої галузі техніки чи з живої природи; особистої - людина, яка розв’язує завдання, вживається в образ удосконалюваного об’єкта, намагаючись з’ясувати відчуття й почуття, що внаслідок цього виникають; символічної - узагальнена, абстрактна аналогія; фантастичної - до завдання залучаються фантастичні істоти, засоби, які виконують те, що потрібно за умовами завдання. Перебіг засідання записують на магнітофон, а потім старанно аналізують.

Російський дослідник Г. С. Альтшуллер розробив алгоритм винаходу, де розглянуто процес розв’язання завдання як послідовність операцій виявлення, уточнення й подолання технічної суперечності, а мислення орієнтовано на ідеальний спосіб, ідеальну будову. Використання таких способів надало творчому пошукові цілеспрямованішого характеру.

Усі викладені методи, по суті, є вдосконаленням традиційного методу створення винаходів шляхом “спроб та помилок”, коли доводиться аналізувати надзвичайно багато можливих розв’язань.

Патентні дослідження - комплекс робіт з добору й аналізу патентної і науково-технічної інформації, що містять технічні розв’язання, складання аналітичних оглядів, що відображають патентну ситуацію, рівень техніки і тенденції її розвитку.

Мета патентних досліджень - визначення патентної ситуації щодо об’єкта промислової власності (пристрою, способу або позначення для товарів і послуг), тобто отримання вхідних даних для забезпечення високого технічного

рівня і конкурентоспроможності об'єкта техніки, використання сучасних науково-технічних досягнень і виключення невиправданого дублювання досліджень, розробки за допомогою патентних досліджень виявляють актуальність і наукове обґрунтування, доцільність проведення НДР, забезпечення високого науково-технічного рівня, патентоспроможності, патентної чистоти об'єктів техніки, а також з'ясування можливості комерційної реалізації їх за кордоном. Патентні дослідження є складовою частиною науково-дослідних, проектно- конструкторських і технологічних робіт, передбачених стандартами й іншими нормативними документами, що регламентують розробку, виробництво та реалізацію об'єктів техніки.

Патентні дослідження - результат наукового аналізу, виконаного на основі системного підходу до оцінки того чи іншого об'єкта господарської діяльності (ОГД) протягом терміну його життєвого циклу

Під життєвим циклом ОГД розуміють сукупність взаємопов'язаних етапів створення (дослідницько-конструкторські роботи проектування і конструювання, виготовлення), використання (продаж, експлуатація) і послідовного вдосконалення (раціоналізація, оптимізація параметрів, режимів і т. п.), зняття з експлуатації (демонтаж, утилізація). Відповідно до державного стандарту ДСТУ3575-97 "Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення", що був введений з 1 січня 1998 р. патентні дослідження проводяться у складі таких робіт: маркетингу; менеджменту; прогнозування; перспективного й поточного планування; визначення напрямів, темпів розвитку засобів технічного забезпечення своєї діяльності; проектування; формування замовлення виконавцям; вибору напрямів дослідження в разі створення нових і модернізації існуючих ОГД; виконання науково-дослідних (НДР) і дослідно-конструкторських робіт (ДКР); науково-технічного співробітництва; поставлення ОГД на виробництво; підвищення якості ОГД, удосконалення технології; матеріального й технологічного забезпечення виробництва; експлуатації ОГД; придбання обладнання й ліцензій; реалізації ОГД (продажу, експонування на виставках, ярмарках, продажу ліцензій); правової охорони об'єктів промислової власності.

Результатом патентних досліджень є звіт, який оформляється згідно з ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення». Різновидом інформаційного пошуку є патентний пошук, що здійснюється переважно у фондах патентної документації з метою встановлення рівня правової охорони технічного рішення, меж прав власника патентного документа.

Патентний пошук є складовою частиною наукових досліджень, під якими розуміють: визначення рівня і тенденцій розвитку об'єктів техніки шляхом проведення порівняльного аналізу об'єкта, що створюється, з кращими вітчизняними і за коронними зразками; встановлення патентоспроможності технічних рішень і патентної чистоти нової продукції.

Розрізняють такі види патентного пошуку: тематичний (предметний), тобто за індексом МПК; іменний (для контролю діяльності різних форм та

інших замовників); нумераційний (для встановлення тематичної належності документа), тобто номер документа (патенту, заявки), дата (пріоритету, публікації та ін.).

Патентний пошук включає такі етапи: визначення предмета пошуку; встановлення кола країн; вибір інтервалу пошуку (при плануванні – 7-10 років; при патентних дослідженнях – 10-15 років; при дослідженні - це аналог технічного об'єкта, найближчий до нього за сукупністю ознак.

Тематичний пошук - це виявлення аналога винаходу (аналог об'єкта винаходу - це відомий до дати надання пріоритету засіб такого самого призначення, сукупність ознак якого подібна до сукупності суттєвих ознак певного об'єкта; найближчий аналог (прототип) - це аналог технічного об'єкта, найближчий до нього за сукупністю ознак).

Іменний пошук - це пошук для визначення діяльності різних фірм та інших заявників. За допомогою аналізу результатів цього виду пошуку можна зробити висновок про пріоритетні напрями роботи провідних фірм у певній галузі техніки. Для його проведення використовують алфавітно- іменні покажчики.

Нумераційний пошук - це пошук з метою встановлення тематичної належності документа, його зв'язку з іншими документами, а також правового статусу

Нумераційні пошукові системи найчастіше містять такі елементи: номер документа (патенту, заявки тощо), індекс МПК та ін.

Нумераційні покажчики випускають як окремо, так і у складі інших документів (наприклад, офіційних бюлетенів).

Пошук патентів аналогів - це визначення патентів, виданих у різних державах на один і той самий винахід (корисну модель). Він дає змогу значно скоротити обсяг розглядуваних патентних документів, а також полегшити деякі інші патентно-інформаційні дослідження.

Пошук для виявлення патентних прав - це визначення патентно- правової охорони певного винаходу (корисної моделі) або патентних прав певних осіб.

Реалізація того чи іншого виду пошуку здійснюється відповідно до вищезгаданого ДСТУ3575-97 за методикою, яка передбачає складення регламенту, що включає такі шість етапів пошуку:

- визначення предмета пошуку;
- зазначення мети пошуку інформації;
- визначення держав пошуку інформації;
- визначення класифікаційних індексів;
- визначення ретроспективності пошуку;
- вибір джерел інформації.

Перший етап - предмет пошуку залежить від конкретних завдань патентних досліджень, що формулюються на початковій стадії досліджень, виходячи із теми досліджень.

Якщо тема патентних досліджень - пристрій (апарат, машина, технологічна лінія або її елементи), то предметами пошуку можуть бути:

пристрій у цілому (загальне компонування, принципова схема); принцип роботи пристрою; вузли та деталі; матеріали (речовини), використовувані для виготовлення окремих елементів пристрою; технологія виготовлення пристрою; галузі можливого застосування пристрою.

Якщо предметом досліджень є будь-яка система в цілому (наприклад, технологічна лінія або установка), то слід звернути увагу на її конструктивні або функціональні елементи, які нетривіальні й можуть мати загальне застосування. У цьому разі слід розглядати як систему в цілому, так і її конструктивні або функціональні елементи.

Якщо тема патентних досліджень - речовина, то предметом пошуку можуть бути: сама речовина (її якісний або кількісний склад); спосіб одержання речовини; вихідні матеріали; галузі можливого застосування речовини.

Якщо тема патентних досліджень - технологічний процес (спосіб), то предметом пошуку можуть бути: технологічний процес у цілому; його етап, якщо він є самостійним охоронопридатним об'єктом; вихідні продукти; проміжні продукти та способи їх одержання; кінцеві продукти і галузі їх застосування; обладнання, на основі якого реалізується цей процес (спосіб).

Другий етап - зазначення мети пошуку інформації ставить за мету одержання вихідних даних для забезпечення високого технічного рівня та конкурентоспроможності ОГД; використання сучасних науково-технічних досягнень і виключення невиправданого дублювання досліджень та розробок; дослідження технічного рівня ОГД, виявлення тенденцій його розвитку; визначення відповідності ОГД умовам патентоспроможності; обґрунтування конкретних вимог до вдосконалення існуючої та створення нової продукції й технології; аналіз конкурентоспроможності ОГД та ін.

Третій етап - визначення держав пошуку інформації визначається залежно від сформульованої задачі пошуку. Як правило, це високорозвинуті держави світу, у яких найрозвинутіша система патентування.

Четвертий етап - визначення класифікаційних індексів здійснюється за допомогою використання універсальної десятикової класифікації, а для пошуку патентної інформації - міжнародної й національної патентної класифікації.

П'ятий етап - це визначення ретроспективності пошуку, що пов'язане з визначенням патентоспроможності ОГД, який належить до профільних напрямів діяльності організації. Патентні дослідження проводять найчастіше на глибину 50 років, а визначаючи патентоспроможність ОГД, який не належить до профільних напрямів діяльності організації, - зазвичай не менше ніж на 15 років.

Проводячи патентні дослідження з метою визначення рівня й тенденцій розвитку виду техніки, до якого належить ОГД, пошук виконують на глибину, достатню для встановлення тенденцій розвитку цього виду техніки (5 - 15 років).

Визначаючи ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності, глибину пошуку визначають строком дії патенту в державі пошуку (зазвичай не більше 20 років).

Шостий етап - це вибір джерел інформації, які розглянуті в п. 4. 1. Отриманий таким чином повний пошук, що розглянутий на прикладі тематичного пошуку як найпоширенішого, може бути використаний у вигляді звіту в різних сферах діяльності: обґрунтування та підготовки документів для оформлення заявок на видачу патента, як основна мета пошуку і для інших аспектів господарської діяльності: прогнозів, програм, планів створення та розвитку виробництва ОГД і надання послуг, заявок на розроблення та освоєння ОГД; вихідних вимог замовника до виконання НДР і ДКР та оформлення звітів про проведення НДР і ДКР; технічних умов на розроблений ОГД; стандартів на розроблений ОГД; карт технічного рівня та якості ОГД.

2. Зміст і порядок патентних досліджень.

Патентне дослідження (патентний пошук, патентно-інформаційний пошук) являє собою один із сучасних інструментів аналізу, застосовуваних для вирішення кола технічних, кон'юнктурних і правових завдань, пов'язаних з розробленням і просуванням на ринок продукції, що містить науково-технічні досягнення.

Патентні дослідження проводяться на основі аналізу джерел патентної інформації із залученням інших видів інформації, яка містить відомості про останні науково-технічні досягнення, пов'язані з розробленням промислової продукції, а також про стан і перспективи розвитку ринку продукції даного виду. Вид і обсяг джерел науково-технічної інформації залежить від об'єкта і завдання досліджень.

За змістовою спрямованістю завдання патентного дослідження можна об'єднати в такі групи:

Дослідження технічного рівня об'єкта техніки

Аналіз науково-технічної діяльності провідних фірм.

Вивчення тенденцій розвитку даного виду техніки

Аналіз патентно-ліцензійної діяльності провідних фірм на світовому ринку даного виду техніки.

Техніко-економічний аналіз технічних рішень/винаходів, що відповідають завданням розроблення.

Дослідження новизни розроблюваного об'єкта техніки і його складових частин.

Дослідження патентної чистоти об'єкта техніки і його складових частин.

Вивчення доцільності правового захисту об'єкта промислової власності.

Ціллю патентного дослідження може бути:

- розроблення маркетингової стратегії для визначення найбільш перспективних напрямків діяльності, виявлення потенційних

конкурентів, визначення напрямку їх діяльності та вибору своєї ринкової ніші;

- мінімізація ризику, пов'язаного з можливим дублюванням вже існуючих технічних рішень на початковому етапі розроблення потенційного об'єкта патентування;
- визначення відповідності об'єкта патентування такому критерію патентоспроможності як «новизна» при підготовці заявки на видачу патенту з метою зниження ризику отримання відмови у видачі патенту або подальшого його опротестування;
- отримання інформації щодо технічних рішень, які цікавлять замовника, або технології з метою подальшого придбання патенту (або отримання ліцензії) на вже запатентоване рішення;
- виявлення порушень прав патентовласників та заявників на об'єкти промислової власності;
- аналіз (дослідження патентної чистоти) умов безперешкодної реалізації промислової продукції на ринку конкретної країни, або країн і виключення порушення прав третіх осіб, що володіють патентами, що діють на території цих країн.

Глибина і обсяг патентного дослідження визначається замовником.

Залежно від цілей проведення дослідження, наша компанія пропонує наступні види пошуків:

Патентно-правовий пошук (пошук для встановлення правового статусу охоронних документів);

Тематичний пошук;

Іменний (фірмовий) пошук;

Нумераційний пошук;

Визначення рівня техніки (пошук документів-аналогів);

Дослідження на патентну чистоту.

Звертаємо Вашу увагу на те, що «Михайлюк, Сороколат і Партнери» пропонує можливість проведення патентних досліджень за документами не лише України, Росії, але й інших країн СНД, Європи, США і т.д., що є особливо актуальним в умовах глобалізації ринків збуту. Залежно від передбачуваного обсягу патентного дослідження, наша компанія надає послуги з проведення:

Локального дослідження (в одній країні);

Умовно-локального дослідження (у кількох вибраних країнах);

Світового дослідження (пошук за національними і міжнародними патентними базами).

Об'єктами патентного дослідження можуть бути:

Пристрій в цілому, а також: - принцип його роботи - функціональні елементи пристрою - спосіб (технологія) виготовлення пристрою і його функціональних елементів - зовнішній вигляд пристрою (дизайн) - нове застосування відомого пристрою.

Спосіб (технологічний процес) в цілому, а також: - окремі операції способу, якщо вони є самостійним патентоздатним об'єктом - вихідна, проміжна і кінцева продукція і способи її отримання - обладнання, яке використовується при здійсненні способу - нове застосування відомого способу.

Речовина (хімічна сполука, діюча речовина), препарат (композиція, комбінація діючих речовин), а також:

- структура речовини, її хімічна формула, якісний і кількісний склад речовини - спосіб отримання речовини - вихідні матеріали (речовини) - галузі перспективного використання речовини

Процес проведення патентних досліджень включає наступні етапи:

- розроблення регламенту пошуку інформації;
- пошук і відбір патентної та іншої науково-технічної інформації відповідно до затвердженого регламенту;
- систематизація та аналіз відібраної інформації;
- оформлення результатів досліджень у вигляді звіту про патентні дослідження.

Регламент пошуку інформації визначає завдання дослідження, терміни виконання і форми звітності, галузь проведення пошуку у фондах патентної, науково-технічної та економічної інформації. У регламенті дослідження визначається предмет пошуку і його класифікація відповідно до Міжнародної патентної класифікації (МПК), Міжнародної класифікації промислових зразків (МКПЗ). Залежно від мети патентного дослідження обираються країни, за якими буде проводитись пошук.

При роботі з джерелами патентної інформації фахівець визначає глибину (ретроспективу) пошуку, яка залежить від конкретних завдань дослідження.

Кваліфіковані фахівці нашої компанії грамотно оцінять доцільність проведення того чи іншого дослідження, правильно класифікують галузь застосування і точно визначають, у яких джерелах патентної інформації потрібно здійснити пошук аналогів, оберуть оптимальну процедуру проведення патентних досліджень і допоможуть звести до мінімуму часові та фінансові витрати клієнтів.

Наші фахівці володіють необхідним практичним досвідом і спеціальними знаннями (причому саме у тій галузі, в якій працює автор або розробник; слід особливо підкреслити наш багаторічний досвід патентних досліджень у різних галузях техніки, хімії, фармакології та пестицидів), досконало володіють ефективною технологією дослідження, відповідною нормативною та законодавчою базою. Знання іноземних мов дозволяє нашим фахівцям вивчати патентні або науково-технічні документи, складені англійською або іншими європейськими мовами, що розширює область патентного пошуку, а також робить результати дослідження більш точними і надійними. Крім того, варто відзначити наявність в нашій фірмі можливості широкого доступу до різних джерел патентної інформації.

Результатом проведення патентного дослідження є Звіт про патентне дослідження, що містить копії патентних та інших матеріалів, за необхідністю їх аналіз та узагальнення, а також оцінки і рекомендації наших експертів. Для державних підприємств звіти про патентне дослідження оформляються відповідно до державного стандарту України ДСТУ 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення».

5. Тематика практичних занять

Тема 1. Система інтелектуальної власності

План:

1. Поняття інтелектуальної власності: виникнення, становлення і розвиток.
2. Право інтелектуальної власності.
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Законодавча база України у сфері інтелектуальної власності
5. Юридичний захист права інтелектуальної власності

Завдання:

1. Охарактеризувати інтелектуальну власність.
2. Дати характеристику праву інтелектуальної власності.
3. Охарактеризуйте відмінність авторського права від патентного права.
4. Охарактеризуйте нормативно-законодавчу базу України у сфері інтелектуальної власності.
5. Дайте пояснення сутності юридичного захисту права інтелектуальної власності.

Запитання для самоперевірки:

1. На які групи умовно можна поділити законодавство України, яке містить норми щодо охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності?
2. На чому базується законодавство України з питань інтелектуальної власності?
3. Які закони відносяться до спеціального законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності?
4. Що Ви розумієте під терміном „право промислової власності”?
5. Що відноситься до об'єктів промислової власності згідно чинного законодавства України?

Тема 2. Міжнародне співробітництво в галузі інтелектуальної власності

План:

1. Загальні положення міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності
2. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності
3. Міжнародне співробітництво у сфері патентного права

Завдання:

1. Охарактеризуйте загальні положення міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності.
2. Охарактеризуйте міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності і зокрема у сфері патентного права.
3. Охарактеризуйте Паризьку конвенцію по охороні промислової власності.
4. Охарактеризуйте Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).
5. Охарактеризуйте Договір про патентну кооперацію (РСТ).
6. Охарактеризуйте Євразійську патентну конвенцію (ЄАПК).

Запитання для самоперевірки:

1. Коли була започаткована Всесвітня організація інтелектуальної власності?
2. Які керівні органи має Всесвітня організація інтелектуальної власності?
3. Коли всесвітня організація інтелектуальної власності набула статусу спеціалізованої установи ООН?
4. В чому полягають правила про національний режим?
5. В чому полягає правило Паризької конвенції про право пріоритету?
6. В чому суть загальних правил Паризької конвенції?
7. Мета створення Міжнародного союзу з охорони промислової власності.
8. За яких умов будь-яка держава може стати членом ВОІВ?
9. Які дії вважаються такими, що суперечать чесній практиці?
10. Які існують міжнародні угоди про охорону засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг?

Тема 3. Винаходи та корисні моделі, їх правова охорона

План:

1. Сутність винаходу та корисної моделі.
2. Загальні положення про винахід та корисну модель, їх правова охорона
3. Оформлення патентних прав

Завдання:

1. Охарактеризуйте систему патентування.
2. Охарактеризуйте умови патентоспроможності винаходу.
3. Охарактеризуйте об'єкти винаходу: пристрій, спосіб, речовина, штам мікроорганізмів, культура клітин рослин і тварин.
4. Охарактеризуйте об'єкти, що не визнаються винаходами.

5. Охарактеризуйте сутність корисної моделі.
6. Охарактеризуйте відмінні особливості корисних моделей від винаходів.
7. Поясніть сутність права власності на винахід (корисну модель) та документи, що його засвідчують.
8. Охарактеризуйте Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», його основні положення. Правова охорона винаходів (корисних моделей).
9. З'ясуйте порядок одержання патенту.
10. Охарактеризуйте права та обов'язки, що випливають із патенту.
11. Охарактеризуйте принцип припинення дії патенту та визнання його недійсним.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке винахід?
2. Що Ви розумієте під поняттям „корисна модель”?
3. Що Ви розумієте під поняттям „ліцензія”?
4. Що Ви розумієте під поняттям „дата пріоритету”?
5. Що Ви розумієте під поняттями „винахідник”, „заявник”?
6. Що таке винахід?
7. Чим корисна модель відрізняється від винаходу?
8. Що може бути об'єктом винаходу?
9. Які об'єкти в Україні не визнаються винаходами?
10. Які об'єкти не можуть одержати правову охорону?
11. Перш за все, що таке патентоздатність?
12. Який же винахід (корисна модель) визнається новим?
13. Який винахід має винахідницький рівень?
14. Що таке промислова придатність?

Тема 4. Промислові зразки, їх правова охорона

План:

1. Загальні положення про промисловий зразок та його правова охорона
2. Сутність промислового зразка.
3. Експертиза заявки
4. Реєстрація патенту

Завдання:

1. Охарактеризуйте відмінні особливості промислового зразка як об'єкта промислової власності.
2. Охарактеризуйте умови патентоспроможності промислового зразка.
3. Охарактеризуйте промисловий малюнок та промислову модель як види промислових зразків.

4. Охарактеризуйте об'єкти, що не визначаються промисловими зразками.
5. Охарактеризуйте заявку на реєстрацію промислового зразка, її склад.
6. Охарактеризуйте висновки, що надаються до зображення промислового зразка.
7. Охарактеризуйте експертизу заявки на реєстрацію промислового зразка.
8. Охарактеризуйте патент на промисловий зразок.
9. Охарактеризуйте використання промислових зразків.
10. Охарактеризуйте Закон України «Про охорону прав на промислові зразки».
11. Охарактеризуйте правову охорону промислових зразків, право та порядок одержання патенту, права та обов'язки, що впливають із патенту на промисловий зразок.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке промисловий зразок?
2. Які документи повинна містити заявка на отримання патенту на промисловий зразок?
3. Які розділи включає опис заявки на отримання патенту на промисловий зразок?
4. Які існують вимоги щодо зображення промислового зразка?
5. Чи перевіряють у процесі експертизи заявки відповідність промислового зразка умовам патентоспроможності: „новизні” і „промислової застосовності”.
6. Як в національній процедурі експертизи заявок на видачу патенту на промисловий зразок відбувається їх класифікація?
7. Які має права власник патенту на промисловий зразок?
8. Що вважається використанням промислового зразка?
9. Який термін дії патенту на промисловий зразок?
10. В чому особливості експертизи заявки на промисловий зразок?

Тема 5. Знаки для товарів та послуг, їх правова охорона

План:

1. Знаки для товарів і послуг (торговельні марки)
2. Фірмові (комерційні) найменування

Завдання:

1. Охарактеризуйте знаки для товарів та послуг як об'єкт промислової власності.
2. Охарактеризуйте види знаків для товарів та послуг, функції, що вони виконують.

3. Охарактеризуйте рекламоздатність знака для товарів та послуг.
4. Охарактеризуйте вимоги щодо реєстрації знаків для товарів та послуг.
5. Охарактеризуйте позначення, що не реєструються в якості знака для товарів та послуг.
6. Охарактеризуйте заявку на реєстрацію знака для товарів та послуг, документи, які входять до її складу та додаються до неї.
7. Охарактеризуйте умови охороноспроможності знака для товарів та послуг.
8. Охарактеризуйте свідоцтво на знаки для товарів та послуг, строки його дії. Правомочність щодо використання знаків для товарів та послуг.
9. Охарактеризуйте припинення правової охорони знаків для товарів та послуг.
10. Охарактеризуйте Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», його основні положення.
11. Охарактеризуйте Державний реєстр України на знаки для товарів та послуг.
12. Охарактеризуйте Міжнародну реєстрацію знаків для товарів та послуг.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке знаки для товарів та послуг?
2. Які позначення можуть бути об'єктом знака?
3. Які позначення належать до загальноновживаних символів?
4. Що означає „позначення не має розрізняльної здатності“?
5. Назвіть основні функції знаків для товарів і послуг.
6. Назвіть позначення, що не можуть бути визнані знаками для товарів та послуг.
7. Що відноситься до групи позначень, які мають уже офіційно визнане значення для держави чи суспільства?
8. Які знаки прийнято називати “схожими”?
9. Які знаки прийнято називати “тотожними”?
10. Що означає термін “сертифікаційні знаки”.

Тема 6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності

План:

1. Правова охорона інтегральної мікросхеми
2. Право на раціоналізаторську пропозицію
3. Право на сорти рослин
4. Сутність охорони права власності на “ноу-хау”

Завдання:

1. Охарактеризуйте державну реєстрацію програм ЕОМ і баз даних.
2. Охарактеризуйте вільне відтворення програм для ЕОМ і баз даних.
3. Охарактеризуйте компіляцію програм для ЕОМ.
4. Охарактеризуйте програми для ЕОМ і бази даних, створених за замовленням.
5. Охарактеризуйте програми для ЕОМ і бази даних, створені при виконанні робіт за договором.
6. Охарактеризуйте право авторства на топологію інтегральної мікросхеми та виключне право використання топології.
7. Охарактеризуйте виключне право на секрет виробництва.
8. Охарактеризуйте поняття та ознаки секрету виробництва (ноу-хау).
9. Охарактеризуйте виключне право на секрет виробництва.
10. Охарактеризуйте охорону сортів рослин.
11. Охарактеризуйте право на топології інтегральних мікросхем.

Запитання для самоперевірки:

1. В чому полягає сутність державної реєстрації програм ЕОМ і баз даних?
2. Що таке вільне відтворення програм для ЕОМ і баз даних?
3. Що таке компіляція програм для ЕОМ?
4. Що таке програми для ЕОМ і бази даних, створених за замовленням?
5. Що таке програми для ЕОМ і бази даних, створені при виконанні робіт за договором?
6. Що таке право авторства на топологію інтегральної мікросхеми та виключне право використання топології?
7. Що таке виключне право на секрет виробництва?
8. Що таке поняття та ознаки секрету виробництва (ноу-хау)?
9. Що таке виключне право на секрет виробництва?
10. Що таке охорона сортів рослин?
11. Що таке право на топології інтегральних мікросхем?

Тема 7. Оформлення винаходу (корисної моделі), «ноу-хау» і раціоналізаторських пропозицій

План:

1. Складання та подання заявки
2. Права та обов'язки власника патенту
3. Використання патенту без згоди власника

Завдання:

1. Охарактеризуйте перелік матеріалів при подачі заявки на винахід.
2. Охарактеризуйте формулу винаходу.
3. Охарактеризуйте опис винаходу.
4. Охарактеризуйте ілюстративні матеріали, реферат, приклади формул винаходів на пристрій, спосіб, речовину, штам, застосування.
5. Охарактеризуйте приклади оформлення винаходів.
6. Охарактеризуйте основні положення по «ноу-хау».
7. Охарактеризуйте оформлення опису «ноу-хау».
8. Охарактеризуйте реєстрація опису «ноу-хау».
9. Охарактеризуйте реалізація «ноу-хау».
10. Охарактеризуйте приклад опису «ноу-хау».
11. Охарактеризуйте оформлення раціоналізаторської пропозиції.

Запитання для самоперевірки:

1. Що входить в склад заявки на винахід?
2. Які існують вимоги до опису на винаходи?
3. Які є вимоги до формули винаходу?
4. Які існують вимоги до ілюстративних матеріалів?
5. Які існують вимоги до реферату?
6. Що таке пріоритет заявки?
7. Що включає експертиза заявки на винахід за формальними ознаками?
8. Що включає експертиза заявки на винахід по суті?
9. Хто може допомогти в оформленні заявки на винахід?
10. Які етапи включає експертиза по суті заявки на винахід?

Тема 8. Патентна інформація

План:

1. Джерела інформації та патентна документація.
2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності

Завдання:

1. Охарактеризуйте патентну документація.
2. Охарактеризуйте класифікацію винаходів.
3. Охарактеризуйте міжнародні класифікації об'єктів промислової власності.
4. Охарактеризуйте пошук патентної інформації.
5. Охарактеризуйте державна система патентної інформації.
6. Охарактеризуйте нові інформаційні технології.

Запитання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняття „патентна інформація”.
2. Дайте визначення поняття „офіційний патентний бюлетень”.
3. Дайте визначення поняття „патентний фонд”.
4. Які дані стосовно винаходів містять офіційні патентні бюлетені?
5. Що таке „патентні дослідження”?

Тема 9. Патентні дослідження

План:

1. Методи винахідницької та пошукової роботи при створенні винаходу та патентні дослідження
2. Зміст і порядок патентних досліджень.

Завдання:

1. Охарактеризуйте зміст і порядок патентних досліджень.
2. Охарактеризуйте життєвий цикл об’єкта господарської діяльності.
3. Охарактеризуйте патентний формуляр.
4. Охарактеризуйте документування етапів правової охорони об’єктів промислової власності.
5. Охарактеризуйте використання патентної інформації при створенні і засвоєнні нової техніки.
6. Охарактеризуйте прискорення використання винаходів.

Запитання для самоперевірки:

1. Що таке регламент пошуку?
2. Які етапи патентних досліджень містяться на стадії курсового й дипломного проектування?
3. Мета проведення патентного пошуку під час дипломного та курсового проектування.
4. В чому особливості проведення тематичного пошуку?
5. В чому особливості проведення іменного пошуку?
6. В чому особливості нумераційного пошуку?
7. Що дозволяє використання патентних баз даних?
8. Яка інформація наведена у реферативних виданнях „Винаходи країн світу”?
9. Що таке ретроспективність пошуку?
10. Що може бути предметами патентного пошуку при різних темах дипломного проекту? Наведіть приклади.

6. Індивідуальні завдання

1. Заповніть таблицю за прикладом:

(не менше 12 винаходів та їх авторів на розсуд студента)

Автор винаходу	Винахід	Сфера застосування
1. А. Нобель	динаміт	Військова сфера, гірнично-видобувна сфера
...		
12.		

2. Заповніть таблицю за прикладом:

Винахід	Час винаходу	Сфера застосування
Телефон	XIX ст.	Сфера комунікації
Компас		
Електрична лампа		
Паротяг		
Порох		
Папір		
Фонограф		
Абетка		
Стремена		
Телескоп		
Друкарський верстат		
Кераміка		

3. Заповніть таблицю за прикладом:

Винахід	Автор і країна патенту	Сфера застосування
Телефон	О.Белл / США	Сфера комунікації
Двигун внутрішнього згорання		
Термометр		
Радіо		
Пеніцилін		
Ткацький верстат		
Фонограф		
Генератор електромагнітних хвиль		
Електричний двигун		
Мюль-машина		
Парашут		

4. Заповніть таблицю “Найзначніші винаходи людства за усю його історію (у порядку їх важливості)” (10 винаходів):

Винахід	Час і країна винаходу	Сфера застосування

5. Заповніть таблицю “Найзначніші винаходи людства у сфері комунікацій”

Винахід	Автор(и), час і країна винаходу
1. Друкарський верстат	
2. Телеграф	
3. Пантелеграф	
4. Телефон	
5. Радіо	
6. Мобільний телефон	
7. Інтернет	
8. Відеозапис - відеофон	
9. Телебачення	
10. Телевізор	

6. Проведіть тематичний патентний пошук відповідно до теми виданого індивідуального завдання. Пошук повинен проводитися з використанням баз даних у мережі Інтернет: Українське патентне відомство (<http://www.ukrpatent.org>), патентне відомство США (<http://www.uspto.gov>), Євразійське патентне відомство (<http://www.eapatis.com>), Європейське патентне бюро (<http://ep.espacenet.com>) та ін. Для проведення патентного пошуку можливо використовувати патентні бюлетені України «Промислова власність» і повні описи до винаходів фонду патентної документації і інформації бібліотеки.

Робота повинна виконуватися у наступній послідовності:

1. Визначення рубрик міжнародної патентної класифікації (МПК) відповідно до теми патентного пошуку.

2. Пошук інформації за період 2000-2017 рр. За темою тематичного патентного пошуку необхідно знайти 5 патентів на винахід (корисну модель, промисловий зразок).

3. Заповніть довідку про патентний пошук.

ДОВІДКА ПРО ПАТЕНТНИЙ ПОШУК

Завдання на проведення тематичного пошуку _____ (тема пошуку)

Початок пошуку _____ Закінчення пошуку _____

№	Предмет пошуку	Класифікаційні індекси МПК	Інформаційна база, яка використана для пошуку	Номери патентів і їх назва
1				
2				
3				
4				
5				

Виконавець пошуку П.І.Б. студента

Теми

1. Губна помада та інша косметика для обличчя.
2. Засоби для манікюру.
3. Засоби для миття, укладання, фарбування волосся або поліпшують стан волосся. Засоби від облісіння.
4. Оптичний диск. Касети. Дискети.
5. Телефони. Айфони. Смартфони.
6. Комп'ютери.
7. Дезодоранти.
8. Фарби.
9. Харчові емульгатори, стабілізатори, добавки.
10. Композиції та засоби для догляду шкіри. Пом'якшувальні або захисні засоби, наприклад, від випромінювання сонця.
11. Літаки.
12. Автомобілі.
13. Косметичні засоби, які містять вітаміни.
14. Електродвигуни та електромотори.
15. Засоби та пристрої віртуальної реальності, 3D-графіки та анімації, 3D-окуляри.
16. Принтери, факси, сканери, ксерокси.
17. Засоби зв'язку та телекомунікації.
18. Засоби для обробки ран, виразок, опіків, шрамів, колоїдів.
19. Синтетичні матеріали.
20. Енергетичні установки. Вітрові, сонячні електрогенератори. Акумулятори.

21. Побутова техніка для дому: холодильники, праски, пральні машини тощо.
22. Телевізори та монітори.
23. Космічні технології.
24. Устаткування для гірничих та інших промислових робіт.
25. Робототехніка. Промислові і домашні роботи та дрони.

7. Заповніть заяву про видачу патенту на промисловий зразок за встановленою формою, яка наведена нижче.

Номер заявки, визначений заявником			Дата подання		
(22) Дата подання заявки		Пріоритет	(51) МКПЗ ¹	(21) Номер заявки	
ЗАЯВА про видачу патенту України на промисловий зразок		МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ Державний департамент інтелектуальної власності Державне підприємство "Український інститут промислової власності" вул. Глазунова, 1, м. Київ-42, 01601			
Подаючи нижчезазначені документи, прошу (просимо) видати патент України на промисловий зразок					
(71) Заявник(и)				Код за ЄДРПОУ (для українських заявників)	
Прочу (просимо) встановити пріоритет () заявки за датою () подання попередньої заявки в державі - учасниці Паризької конвенції (навести дані за кодами (31), (32), (33)) () відкриття виставки (навести дані за кодом (23))			Посилання на інші юридично пов'язані заявки та зареєстровані охоронні документи: () подання до Держдепартаменту попередньої заявки, з якої виділено цю заявку (навести дані за кодом (62)) () подання до Держдепартаменту заявки або реєстрації промислового зразка, який є варіантом цього зразка (навести дані за кодом (66))		
(31) Номер попередньої заявки	(32) Дата подання попередньої заявки	(33) Код держави подання попередньої заявки згідно із стандартом ВОІВ ST. 3	(23) Дата відкриття виставки	(62) Номер та дата подання до Держдепартаменту попередньої заявки, з якої виділено цю заявку	(66) Дата та номер заявки або реєстрації промислового зразка, який є варіантом цього зразка

¹ Використовуйте Міжнародний класифікатор промислових зразків (МКПЗ)

(54) Назва промислового зразка					
(98) Адреса для листування					
Телефон		Телеграф		Факс	
(74) Ім'я та реєстраційний номер представника у справах інтелектуальної власності або ім'я іншої довіреної особи					
Перелік документів, що додаються	Кількість арк.	Кількість прим.	Підстави щодо виникнення права на подання заявки й одержання патенту (без подання документів), якщо заявником(ами) не є автор(и): () є документ про передачу прав автором(ами) або роботодавцем(ями) правонаступнику(ам) () є документ про право спадкування		
опис промислового зразка					
комплект зображень виробу					
креслення, схеми, карти					
документ про сплату збору за подання заявки					
документ, який підтверджує наявність підстав для зменшення збору або звільнення від сплати збору					
документ про участь у виставці					
копія попередньої заявки, яка підтверджує право на пріоритет					
переклад заявки на українську мову					
документ, який підтверджує повноваження довіреної особи (довіреність)					
інші документи:					
(72) Автор(и) Автори-заявники (повне ім'я)		Місце проживання та код держави згідно із стандартом ВОІВ ST. 3 (для іноземних осіб - тільки код держави)		Підпис(и) автора(ів) - заявника(ів)	
Я (ми)					
<i>(повне ім'я)</i>					
Прошу (просимо) не згадувати мене (нас) як автора(ів) при публікації відомостей про патент.					
Підпис (и) автора(ів)					
Підпис(и) заявника(ів)					

Дата підпису М. П.	Якщо заявником є юридична особа, то підпис особи, що має на це повноваження, із зазначенням посади скріплюється печаткою. Якщо всі автори виступають заявниками, то їх підписи наводяться за кодом (72)
-----------------------	---

Складіть у письмовій формі опис на **один з об'єктів** промислового зразка з **будь-якої сфери застосування** (промисловість, меблі, косметика, побутова та комп'ютерна техніка тощо). Опис містить такі розділи: назва промислового зразка; прізвище, ініціали автора промислового зразка; призначення та галузь застосування промислового зразка; перелік зображень, креслень та схем; суть та суттєві ознаки промислового зразка. Назва промислового зразка повинна характеризувати його призначення, відобразити його суть.

7. Методичні вказівки щодо оформлення та написання реферату

Одним із видів самостійної роботи є підготовка та написання реферату. Найбільш поширеними видами рефератів є:

- Інформативний – найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. Містить предмет дослідження та мету роботи; наведені основні результати; викладені дані про метод і умови дослідження; висвітлені пропозиції автора щодо застосування результатів; наведені основні характеристики нових технологічних процесів, технічних виробів, нова інформація про відомі явища, предмети.

- Розширений (зведений) – містить відомості про повну кількість опублікованих і неопублікованих документів з однієї теми, викладені у вигляді зв'язного тексту.

Перед написанням реферату з конкретної теми будь – якого предмета необхідно опрацювати наукову літературу, осмислити прочитане і викласти на папір. Відомо, що робота з книгою вимагає не тільки вміння розібратися в змісті, відібрати суттєве, основне, але й уміння дати певне оцінку прочитаному, зробити необхідні висновки.

Щоб реферат був змістовним, необхідно приділити увагу добору матеріалу. А для цього рекомендується використати не одне джерело, а декілька. Перш за все потрібно з'ясувати, яка існує література з теми реферату, скласти її список. Користуючись різними каталогами (алфавітним, систематичним, тематичним), бібліографічними виданнями, довідковою літературою, ви знайдете необхідну вам літературу.

Працюючи з книгою, потрібно, передусім, настроїти себе, дати собі цільову установку: вивчити за книжкою те чи інше питання, яке потрібно висвітлити; критично проаналізувати зміст книжки; перевірити, чи збігається ваша оцінка якоїсь проблеми з думкою автора, інших авторитетних осіб; вибрати для реферату більш яскраві факти, приклади, цікаві положення та ін.

Подібні установки допомагають більш цілеспрямовано працювати з книгою і передусім визначити вид читання: суцільне, вибіркоче, комбіноване. Під час суцільного читання книга прочитується повністю, від початку до кінця, без будь яких пропусків. Іноді для теми достатньо вивчити не всю книжку, а лише окремі її розділи, параграфи. Таке читання називається вибіркочим. Комбіноване читання – це суцільне читання одних частин і вибіркоче – інших.

Після опрацювання літератури студент може приступати до систематизації накопиченого матеріалу та його оформлення. Викладач пропонує при написанні реферату дотримуватися таких правил:

- Виклад матеріалу повинен бути стислим;
- Слід використовувати синтаксичні конструкції, властиві умови наукових і технічних документів, уникати складних граматичних зворотів;
- Слід використовувати стандартизовану термінологію;

• Терміни, окремі слова і словосполучення можна замінювати аббревіатурами і прийнятими текстовими скороченнями.

Також потрібно зауважити, що реферат, як і доповідь, включає в свою структуру такі розділи: титульний аркуш, вступ, основну частину і висновок.

Титульний аркуш – це перша сторінка, на якій вказується міністерство; назва навчального закладу, в якому виконується робота; назва відділення (кафедри); повна назва теми роботи; прізвище та ініціали студента-дослідника, курс, група, відділення; прізвище, ініціали, вчене звання наукового керівника; рік і місце виконання роботи.

Зміст – сторінка роботи, яка містить назву та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів; заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті і розміщуються один під одним (перелік умовних позначень при необхідності).

Вступ – обґрунтовується актуальність теми, її практична значущість; визначається об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження; розглядаються методи, за допомогою яких воно проводилось; розкривається структура роботи, її основний зміст. Обов'язкова частина вступу – огляд літератури з теми дослідження, в який включають найбільш цінні, актуальні роботи (10 – 15 джерел). Огляд повинен бути систематизований аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг та недоліків робіт.

Розділи і підрозділи основної частини – проаналізований і систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів (глав і параграфів); кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ окрему частину цього питання; відмічається головна ідея, а також тези кожного підрозділу; розкривається теорія питання та досвід практичної роботи.

Висновки – підсумок проведеної роботи, подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій, які відповідають поставленим завданням; відмічається не тільки позитивне та недоліки, а також і конкретні рекомендації щодо їх усунення.

Список використаної літератури – відображає обсяг використаних джерел та ступінь вивчення досліджуваної теми; містить бібліографічний опис джерел, використаних студентом під час роботи над темою. Укладається він за алфавітним порядком.

8. Тематика рефератів для самостійної роботи

1. Авторське та патентне право: схожі та відмінні риси.
2. Право інтелектуальної власності.
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.
- 4 Законодавча база України у сфері інтелектуальної власності
- 5 Юридичний захист права інтелектуальної власності
6. Загальні положення міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності
7. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності
8. Міжнародне співробітництво у сфері патентного права
9. Сутність винаходу та корисної моделі.
10. Загальні положення про винахід та корисну модель, їх правова охорона
11. Оформлення патентних прав
12. Загальні положення про промисловий зразок та його правова охорона
13. Сутність промислового зразка.
14. Експертиза заявки
15. Реєстрація патенту
16. Знаки для товарів і послуг (торговельні марки)
17. Фірмові (комерційні) найменування
18. Правова охорона інтегральної мікросхеми
19. Право на раціоналізаторську пропозицію
20. Право на сорти рослин
21. Сутність охорони права власності на “ноу-хау”
22. Складання та подання заявки
23. Права та обов'язки власника патенту
24. Використання патенту без згоди власника
25. Джерела інформації та патентна документація.
26. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності
27. Методи винахідницької та пошукової роботи при створенні винаходу та патентні дослідження
28. Зміст і порядок патентних досліджень.

9. Рекомендована література

Базова

1. Андрощук Г.О., Работягова Л.І. Патентне право: правова охорона винаходів: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1999. – 216 с.
2. Базидевич, В. Д. Інтелектуальна власність : підруч. / В. Д. Базилевич. – 2 вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
3. Бутнік-Сіверський О.Б. Економіка інтелектуальної власності: Конспект лекцій. – К.: ПВП, 2003. – 296 с.
4. Дроб'язко, В. С. Право інтелектуальної власності : навч. посібник. / В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. – К. : Хрінком Інтер, 2004. – 512 с.
5. Дейниченко Г.В., Дуб В.В. Патентознавство: Навч. посібник / Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Харків: ХДУХТ, 2006. – 208 с.
6. Кожарська І.Ю. Право інтелектуальної власності на об'єкти промислової власності: Навчальний посібник. К.: Держ. і-нт. інтел. Власн., 2008. – 144 с.
7. Козинец В.П., Малый В.В., Межебовский И.В. Патентное ведение: Учеб.Пособие. – Днепропетровск: НМетАУ, 2000. – 253 с.
8. Кузнецов Ю.М. Патентознавство та авторське право: Підручник. – К.: ТОВ «Кондор», 2005. – 428 с.
9. Куса С.Д. Патентна Документація України: Посібник. – К.: ДП «Український інститут промислової власності», 2006. – 158 с.
10. Кузнецов Ю.М. Основи патентознавства та авторського права. Видання 3-е перероб. і доп. – К.: ТОВ «ЗМОК» – фірма «ГНОЗІС», 2001. – 206 с.
11. Лазебний В.С. Основи інтелектуальної власності та її захисту / В.С.Лазебний, Г.М.Розорінов, С.В. Толюпа. - К. : Ліра-К, 2011. - 150 с.
12. Левічева О.Д., Кривоший С.Т. Складання та подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг: Практичний посібник. – К.: ДП «Український інститут промислової власності», 2005. – 36 с.
13. Минков А.М. Международная охрана интеллектуальной собственности. – СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
14. Орлюк О. П. Право інтелектуальної власності : підруч. / О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2007. – 696 с.
15. Охорона промислової власності в Україні: Монографія / За ред. О.Д.Святоцького, В.Л. Петрова. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 1999. – 400 с.
16. Патентное ведение: Учебник для вузов За ред. к.е.н. Паладія М.В. - К.: ТОВ «Альфа-ПК», 2004. - 56 с.
17. Підпригора О.А., Підпригора О.О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посібник для студентів юрид. вузів і фак. ун-тів.–К.: Юрінком Інтер, 1998. – 336с.
18. Потехіна В.А. Інтелектуальна власність: Навч. пос. / За ред. Дахна І.І. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 414 с.
19. Сусліков Л.М. Дьордяй В.С. Патентознавство. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.

20. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності. – К.: ПВП, 2003. – 172 с.

Допоміжна

1. Добриніна Г.П., Пархоменко В.Д. Патентна інформація та документація.
2. Патентні дослідження: Конспект лекцій. – К.: ЗАТ «ПВП», 2000. – 84 с.
3. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності, 2003. – 64 с.
4. Збірник нормативних актів з питань промислової власності / Уклад. В.О. Жаров та ін.; За ред. В.Л. Петрова, В.О. Жарова. – К.: Вища шк., 1998. – 486 с.
5. Знаки для товарів та послуг / За ред. В.Л. Петрова. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 1999. – 116 с.
6. Інтелектуальна власність в Україні: Нормативна база. – К.: КНТ, 2003. – 439с.
7. Інтелектуальна власність: словник-довідник / За ред. О.Д. Святоцького. – У 2-ч т. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. – Т.1 – 356 с., Т.2 – 272 с.
8. Корисна модель / За ред. В.Л. Петрова. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 1999. – 128с.
9. Крайнев П.П. Патентування винаходів на Україні / П.П.Крайнев, Л.І.Работягова, І.І. Дятлик. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 1999. – 340 с.

Автор винаходу – особа, творчою працею якої створено винахід.

Акцентована заявка на винахід – заявка, за якою прийнято рішення про видачу охоронного документа, але сам документ ще не видано.

Аналог – об’єкт того самого призначення, що й об’єкт винаходу, подібний за технічною сутністю та за результатом використання.

Бренд – єдине позначення (назва, символ, гасло, слоган, девіз, стиль, термін, ідея, математична модель), впізнаване споживачем концептуально виробленого набору товарів і послуг, зазвичай об’єднаних в напрямку діяльності компанії або об’єднання.

Винахід:

– технологічне (технічне) рішення, що відповідає умовам патентоспроможності;

– нова ідея, яка дозволяє на практиці вирішити конкретну проблему в галузі науки, техніки чи господарства.

Винахідник – фізична особа, результат творчої праці якої визнано винаходом (корисною моделлю).

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності.

Європейська патентна організація (ЄПО) – міжурядова організація європейських держав, спрямована на розширення їх взаємоспів-робітництва у сфері охорони винаходів, метою якої є запобігання дублюванню діяльності патентних служб різних країн, що забезпечується видачею Європейського патенту, тобто має на меті узгодження національного патентного права з Конвенцією про видачу європейських патентів.

Дата пріоритету – дата подання заявки до Держдепартаменту чи до відповідного органу держави – учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності, за якою заявлено пріоритет.

Державна система правової охорони інтелектуальної власності – “Український інститут промислової власності” (Установа) й сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери управління Установи.

Держдепартамент – Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти та науки України.

Договір – Договір про патентну кооперацію.

Доручення роботодавця – видане працівникові у письмовій формі завдання, яке має безпосереднє відношення до специфіки діяльності підприємства або діяльності роботодавця й може призвести до створення винаходу (корисної моделі).

Заявка на винахід або корисну модель – сукупність документів, необхідних для видачі Держдепартаментом патенту на винахід (секретний винахід) або патенту на корисну модель (секретну корисну модель).

Заявник – особа, яка подала заявку.

Експертиза на локальну новизну – складова частина кваліфікаційної експертизи, що встановлює локальну новизну винаходу.

Інструкція – інструкція до Договору про патентну кооперацію.

Інтелектуальна власність – це права на результати творчої праці.

Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті) – експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоспроможності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

Корисна модель – нове й промислово придатне конструктивне виконання пристрою або здійснення процесу.

Ліцензія – дозвіл власника патенту (ліцензіара), що видається іншій особі (ліцензіату), на використання винаходу (корисної моделі) на певних умовах.

Локальна новизна – новизна, що встановлюється за виданими в Україні патентами й поданими до Держдепартаменту заявками на видачу патентів.

Міжнародна заявка – заявка, яка подається згідно з Договором про патентну кооперацію.

Міжнародний пошуковий орган – орган, що здійснює міжнародний пошук за міжнародною заявкою відповідно до Договору про патентну кооперацію.

МПК – Міжнародна патентна класифікація.

МКВ – Міжнародна класифікація винаходів.

НКВ – Національна класифікація винаходів.

Особа – фізична або юридична особа.

Опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку і розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Паризька конвенція – Паризька конвенція з охорони промислової власності.

Патент – це техніко-юридичний документ, що містить опис винаходу, на підставі якого фахівець може це рішення використати.

Патентоздатність – це сукупність ознак технічного рішення, які відзначаються новизною і є необхідними та достатніми для визнання його винаходом.

Патент на винахід, патент на корисну модель, патент на секретний винахід, секретну корисну модель – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство та право власності на винахід (корисну модель).

Патент на винахід – різновид патенту, що видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід.

Патент на секретний винахід – різновид патенту, що видається на винахід, який містить інформацію, віднесено до державної таємниці.

Патенти-аналоги – патенти, видані в декількох країнах на один винахід, називаються патентами-аналогами.

Попередня заявка – заявка, яка була подана до Держдепартаменту або до відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності й за якою заявлено пріоритет.

Положення – Положення про порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2001 № 543.

Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Промисловий зразок – результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання.

Правила складання – Правила складання й подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 № 22 та зареєстровані в Міністерстві юстиції України 27.02.2001 за № 173/5364.

Представник – представник у справах інтелектуальної власності (патентний повірений) або інша довірена особа.

Пріоритет заявки (пріоритет) – першість у поданні заявки.

Реєстр – Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на винаходи, Державний реєстр деклараційних патентів України на корисні моделі, Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи, Державний реєстр деклараційних патентів України на секретні корисні моделі.

Роботодавець – особа, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом).

Службовий винахід (корисна модель) – винахід (корисна модель), створений працівником:

- у зв'язку з виконанням службових обов'язків або дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше;

- з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва й обладнання роботодавця.

Службові обов'язки – зафіксовані у трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання робіт, які можуть призвести до створення винаходу (корисної моделі).

Творчість – це цілеспрямована пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, яке вирізняється неповторністю, оригінальністю, і суспільно-історичною унікальністю.

Торговельні марки (англ. “trademark”) - будь-які позначення або будь-які поєднання позначень, придатні для вирізнення товарів (послуг), що їх виробляє (надає) одна особа, від товарів (послуг), які виробляють (надають) інші особи.

Укрпатент – Державне підприємство “Український інститут промислової власності” Міністерства освіти і науки України – уповноважений державний заклад для розгляду й проведення експертизи заявок (Установа).

Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками) – експертиза, під час якої встановлюється належність зазначеного у заявці об’єкта до переліку об’єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), й відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його суть, базуватися на описі і викладатися у визначеному порядку ясно і стисло.

11.

Питання до заліку

1. Поняття інтелектуальної власності: виникнення, становлення і розвиток.
2. Право інтелектуальної власності.
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.
- 4 Законодавча база України у сфері інтелектуальної власності
- 5 Юридичний захист права інтелектуальної власності
6. Загальні положення міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності
7. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності
8. Міжнародне співробітництво у сфері патентного права
9. Сутність винаходу та корисної моделі.
10. Загальні положення про винахід та корисну модель, їх правова охорона
11. Оформлення патентних прав
12. Загальні положення про промисловий зразок та його правова охорона
13. Сутність промислового зразка.
14. Експертиза заявки
15. Реєстрація патенту
16. Знаки для товарів і послуг (торговельні марки)
17. Фірмові (комерційні) найменування
18. Правова охорона інтегральної мікросхеми
19. Право на раціоналізаторську пропозицію
20. Право на сорти рослин
21. Сутність охорони права власності на “ноу-хау”
22. Складання та подання заявки
23. Права та обов'язки власника патенту
24. Використання патенту без згоди власника
25. Джерела інформації та патентна документація.
26. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності
27. Методи винахідницької та пошукової роботи при створенні винаходу та патентні дослідження
28. Зміст і порядок патентних досліджень.

Додаток. Зразки патентної документації

